DELTAPROGRAMMA RIJN

Naar een gezamenlijke koers voor een toekomstbestendig Rijngebied

Regionaal Perspectief Rijngebied | Deel 1

Inventarisatie en duiding van opgaven: gezamenlijk vertrekpunt voor keuzes en maatregelen richting 2050, 2100 en verder

Datum 2 februari 2026
Versie 1.0.1, definitief

Colofon

Opgesteld door	Regionale partners Deltaprogramma Rijn (provincies, waterschappen, VNR/ gemeenten)
Datum	2 februari 2026
Versienummer	1.0.1, definitief
Auteurs	Daniëlle Verhoeven, provincie Gelderland Twan Brinkhof, waterschap Rivierenland Robert Duzijn, provincie Gelderland Erik Schumacher, provincie Overijssel Frederik Brink, waterschap Vallei en Veluwe Jacco Rodenburg, provincie Gelderland Tom Radstaak, Deltaprogramma Rijn Marije Meulekamp, Deltaprogramma Rijn
Meer informatie	www.deltaprogrammarijn.nl
Aanmelden nieuwsbrief	www.deltaprogrammarijn.nl/contact
Contact	deltaprogramma_rijn@gelderland.nl

Inhoud

1 Waarom een Regionaal Perspectief voor het Rijngebied nodig is 5

2 Bestuurlijke samenvatting 9

2.1 De kern van dit Perspectief 9
2.2 Doorkijk naar het vervolg van het Regionaal Perspectief 12
2.3 Positionering en status 13

3 Onze analyse van en inbreng in landelijke keuzes voor het Rijngebied 15

3.1 Duiding keuzes rivierbodemligging en (maakbaarheid) afvoerverdeling bij laagwater 15
3.2 Duiding keuzes benodigde ruimte afvoer bij (hoog)water 17
3.3 Generieke duiding van de landelijke keuzes 18

4 Hoe wij sturen, kiezen en handelen in het Rijngebied 20

4.1 Vier vormende principes in de omgang met het Rijngebied 20
4.2 Vier principes voor regionale besluitvorming en voor onze inbreng aan landelijke tafels 21
4.3 Vier uitgangspunten richting uitvoering 22

5 Thema's die het hele Rijngebied raken en nadere richting vragen 24

5.1 Thema's waarvoor nadere uitwerking nodig is 24

6 Deelgebieden per Rijntak als focus voor nadere uitwerking 35

6.1 IJssel en Pannerdensch Kanaal 37
6.2 Nederrijn-Lek 47
6.3 Waal, Merwedes en Boven-Rijn 54
6.4 Splitsingspuntengebied: sleutel voor afvoerverdeling en rivierfuncties 61
6.5 IJssel-Vechtdelta: dynamische deltamonding met verweven water- en ruimteopgaven 67

7 Hoe wij toewerken naar prioritering en programmering 71

7.1 Zo werken we verder aan de pijlers van het Perspectief 71

8 Verantwoording 76

8.1 Proces en regionale betrokkenheid 76
8.2 Schriftelijke reactieronde 77
8.3 Gebruikte bronnen 77
8.4 Bestuurlijke bespreking en vaststelling 77

Hoogwater op de Waal bij Nijmegen | Foto: Gonda Versteeg

1. Waarom een Regionaal Perspectief voor het Rijngebied nodig is

1 Waarom een Regionaal Perspectief voor het Rijngebied nodig is

Het Regionaal Perspectief Rijngebied is de gezamenlijke koers van de regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn (provincies, waterschappen en riviergemeenten) voor een toekomstbestendig Rijngebied. Het bundelt kennis, waarden, ambities en opgaven, laat zien hoe deze inhoudelijk en ruimtelijk samenhangen en geeft richting aan de keuzes die nu en in de toekomst nodig zijn. Daarmee is het Perspectief niet alleen een reactie op landelijke plannen, maar ook een manier om als regio in samenhang met deze landelijke trajecten koers te bepalen. Het vormt daarmee onze inbreng in trajecten zoals Ruimte voor de Rivier 2.0 en een belangrijke bouwsteen voor de herijking van het Nationaal Deltaprogramma. In dit rapport (deel 1 van het Perspectief) hebben we met een inventarisatie en eerste duiding van landelijke, regionale en lokale opgaven een eerste stap gezet richting die gezamenlijke koers.

Het Rijngebied staat voor ingrijpende keuzes. Klimaatverandering, toenemende ruimtedruk en landelijke keuzes werken steeds nadrukkelijker door in het riviersysteem én in de gebieden eromheen. Als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn nemen wij daarom gezamenlijk positie. Met het Regionaal Perspectief Rijngebied (waarvan dit het eerste deel is) formuleren wij onze koers voor een toekomstbestendig Rijngebied en geven wij richting aan de keuzes die nu en in de komende decennia nodig zijn voor een toekomstbestendig Rijngebied in 2100 en verder.

Het Regionaal Perspectief bundelt kennis, waarden, ambities en opgaven en laat zien hoe deze inhoudelijk en ruimtelijk samenhangen. Dit eerste deel brengt die gezamenlijke duiding bijeen en vormt het vertrekpunt voor de vervolgstappen in deel 2 en deel 3, waarin keuzes worden verdiept en vertaald naar prioritering, programmering en samenwerking. Het Perspectief is daarmee niet alleen een reactie op landelijke plannen, maar nadrukkelijk ook een manier om als regio in samenhang met landelijke trajecten koers te bepalen. Het vormt onze gezamenlijke regionale inbreng in trajecten zoals Ruimte voor de Rivier 2.0 en is een belangrijke bouwsteen voor de herijking van onze Voorkeursstrategie Rijn en de Deltabeslissing Grote Rivieren en Delta's van het Nationaal Deltaprogramma.

Met dit Regionaal Perspectief richten wij ons als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn tot het Rijk. In het bijzonder trajecten als Ruimte voor de Rivier 2.0 en het Nationaal Deltaprogramma. Maar we spreken ook met elkaar af – de bestuurlijk en ambtelijk betrokkenen binnen Deltaprogramma Rijn en onze collega's in provincies, waterschappen en gemeenten – het Perspectief als dat is afgerond te benutten als regionale koers voor een toekomstbestendig Rijngebied in 2100 en verder.

Regionale partners Deltaprogramma Rijn:

Provincies Gelderland, Overijssel, Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Brabant; waterschappen Drents Overijsselse Delta, Rijn en IJssel, Vechtstromen en Rivierenland; Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden; riviergemeenten binnen de Vereniging Nederlandse Riviergemeenten.

Het Rijngebied: één samenhangend riviersysteem

Deltaprogramma Rijn en daarmee het Regionaal Perspectief Rijngebied, richt zich op het Nederlandse stroomgebied van de Rijn:

Plangebied Deltaprogramma Rijn en Regionaal Perspectief Rijngebied

vanaf de Duitse grens, waar de Rijn Nederland binnenkomt, via de Boven-Rijn en de Waal, door de Merwedes tot en met Werkendam in het westen en via het Pannerdensch Kanaal naar de Nederrijn-Lek en de IJssel. De IJssel voert het water verder noordwaarts langs het Zwarte Water en de Vecht naar het Ketelmeer. Het Perspectief omvat het samenhangende Rijnsysteem en het daarmee verbonden regionale watersysteem, inclusief de omliggende gebieden die hier invloed van ondervinden.

We sluiten nadrukkelijk aan bij de lopende gebiedsuitwerkingen Splitsingspuntengebied en het Perspectief IJssel-Vechtdelta. Deze sleutelgebieden bieden belangrijke inzichten in de werking van het systeem, in kansen en schuurpunten voor het Rijngebied als geheel en leveren waardevolle leerervaringen op voor latere (pre)verkenningen van deelgebieden.

Veranderende omstandigheden vragen samenhangende keuzes

De druk op het Rijngebied neemt toe. Klimaatverandering zorgt voor steeds vaker voorkomende, extremere omstandigheden. Hoogwater wordt hoger en duurt langer, laagwater wordt lager en komt vaker voor. Landelijke keuzes voor het Rijngebied over afvoer bij (hoog)water met benodigde ruimte en het stabiliseren van de rivierbodem hebben directe gevolgen voor regionale en lokale opgaven rond zoetwaterbeschikbaarheid, drinkwater, ecologische waterkwaliteit, landbouw, watergebonden economie, ruimtelijke kwaliteit, cultuurhistorische en landschappelijke waarden, recreatie, woningbouw, verstedelijkingsstrategieën, ruimtedruk en maatschappelijk draagvlak. Bij (langdurig) laagwater heeft de rivier bovendien een sterk drainerende werking, met gevolgen voor grondwaterstanden en (natte) natuur in aangrenzende gebieden. Tegelijk zien we kansen om opgaven slimmer met elkaar te verbinden, bijvoorbeeld door de samenhang tussen de rivier en regionale watersystemen beter te benutten om wateroverlast te verminderen en tegelijkertijd kansen te creëren voor natuur- en gebiedsontwikkeling.

Eerste stap: inventarisatie en duiding van opgaven

In deze context is behoefte aan een gezamenlijke duiding: wat komt er op ons af, wat betekent dat voor het Rijngebied, hoe en waar hangen de opgaven samen en hoe sturen, kiezen en handelen we hierin? In dit eerste deel van het Regionaal Perspectief brengen we die inventarisatie en duiding bijeen. Daarmee brengen we ambities, zorgen en kansen scherp in beeld en leggen we het inhoudelijke fundament onder de regionale koers die in de volgende delen verder wordt uitgewerkt en geconcretiseerd.

Dit eerste deel brengen we in april 2026 in in de voorbereiding van de besluitvorming binnen Ruimte voor de Rivier 2.0 over rivierbodemligging en afvoer & ruimte. Daarnaast is het een belangrijke bouwsteen voor de te herijken Voorkeursstrategie Rijn en de Deltabeslissing Grote Rivieren en Delta's.

In deel 2 (juli 2026) verdiepen we de deelgebieden en thema's, scherpen de duiding van landelijke keuzes aan en brengen de urgentie in het Rijngebied concreter in beeld. Daarna verwachten we dat keuzes over prioritering en programmering aan de orde komen.

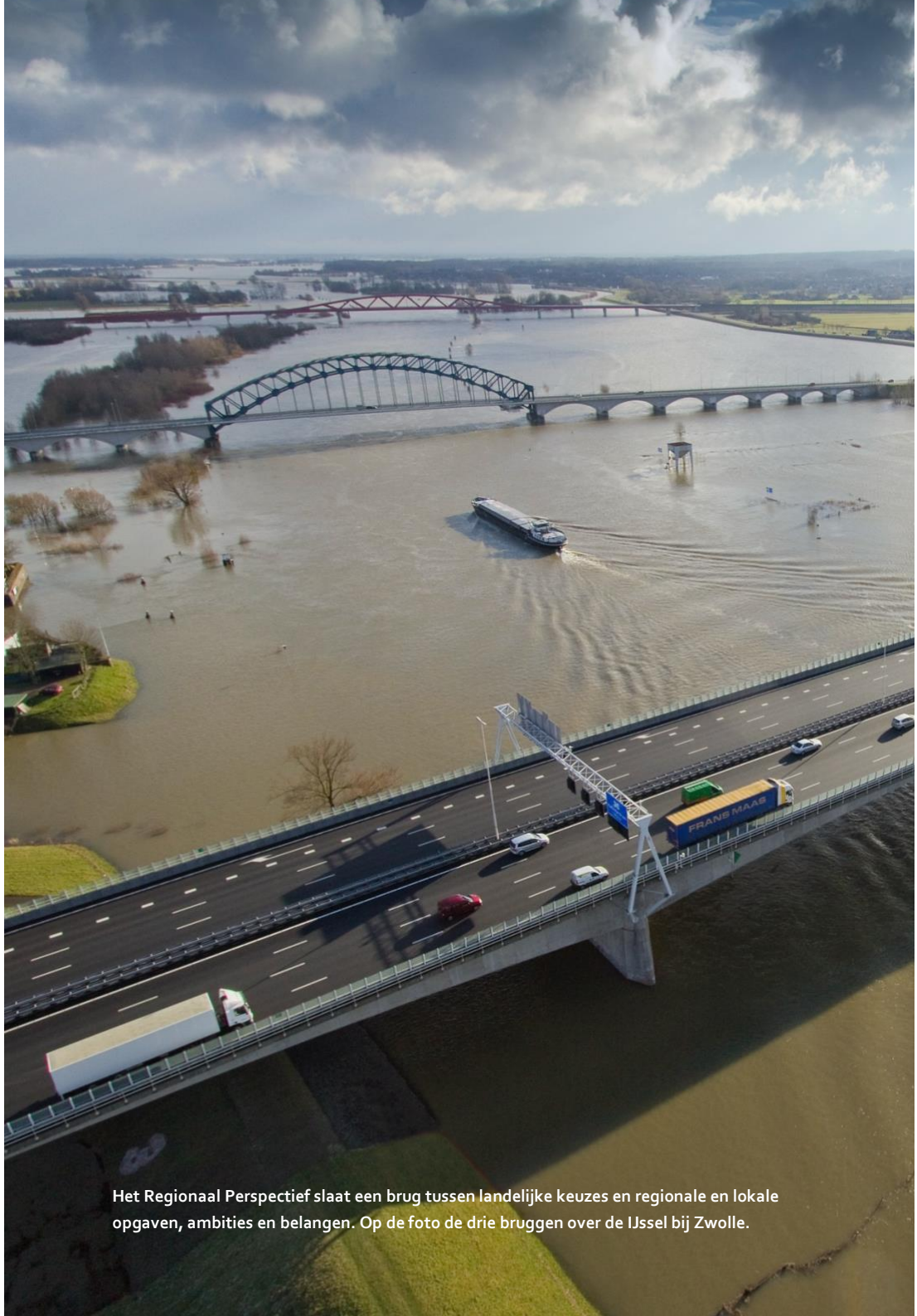
Het geheel vormt de basis voor een samenhangende regionale koers richting 2100 en verder. Vanuit dat langetermijnperspectief kunnen we gericht samenwerken aan keuzes en maatregelen die steeds op korte termijn nodig zijn.

Leeswijzer

Het Perspectief kent 4 pijlers:

1. Analyse van en regionale inbreng landelijke keuzes (hoofdstuk 3);
2. Principes en uitgangspunten voor hoe wij als regio sturen, kiezen en handelen (hoofdstuk 4);
3. Thema's die het hele Rijngebied raken en nadere richting vragen (hoofdstuk 5);
4. Deelgebieden als focus voor nadere uitwerking (hoofdstuk 6).

In hoofdstuk 7 geven wij vervolgens een doorkijk naar het vervolg. In hoofdstuk 8 lichten wij toe hoe de gezamenlijke regionale duiding in dit eerste deel van het Perspectief tot stand is gekomen.

Het Regionaal Perspectief slaat een brug tussen landelijke keuzes en regionale en lokale opgaven, ambities en belangen. Op de foto de drie bruggen over de IJssel bij Zwolle.

Hoogwatergeul Reevediep: Verbinding tussen de IJssel en het Drontermeer om bij hoogwater op de IJssel de stad Kampen te beschermen tegen wateroverlast. Op de nieuw aangelegde dijken is ruimte voor woningbouw | Foto: Freddy Schinkel

2. Bestuurlijke samenvatting

2 Bestuurlijke samenvatting

Het Regionaal Perspectief Rijngebied, waarvan dit het eerste deel is, is de gezamenlijke koers van de regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn (provincies, waterschappen en riviergemeenten) voor een toekomstbestendig Rijngebied. Het bundelt kennis, waarden, ambities en opgaven, laat zien hoe deze inhoudelijk en ruimtelijk samenhangen en geeft richting aan de keuzes die nu en in de toekomst nodig zijn. Daarmee is het Perspectief niet alleen een reactie op landelijke plannen, maar ook een manier om als regio in samenhang met deze landelijke trajecten koers te bepalen. Het vormt daarmee onze inbreng in trajecten zoals Ruimte voor de Rivier 2.0 en een belangrijke bouwsteen voor de herijking van onze Voorkeursstrategie Rijn van het Nationaal Deltaprogramma.

Deze samenvatting is bedoeld om bestuurders inzicht te geven in de kern van de betekenis en inhoud van deel 1 van het Regionaal Perspectief Rijngebied: een inventarisatie en duiding van opgaven als gezamenlijk vertrekpunt voor keuzes en maatregelen richting 2050, 2100 en verder. En wat dit betekent voor het vervolg. Dit eerste deel vormt het vertrekpunt voor de verdere uitwerking van de duiding van landelijke keuzes en de verdieping van deelgebieden en thema's in deel 2, waarmee de urgentie in het Rijngebied scherper in beeld wordt gebracht. Op basis van deze verdieping verwachten wij dat vervolgens keuzes over prioritering en programmering aan de orde komen.

Met dit perspectief richten wij ons als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn op het Rijk, in het bijzonder in trajecten als Ruimte voor de Rivier 2.0 en het Nationaal Deltaprogramma en Rijkswaterstaat als beheerder van de rivier. Tegelijkertijd spreken we ook met elkaar af - de bestuurlijk en ambtelijk betrokkenen binnen Deltaprogramma Rijn en onze collegabestuurders en -ambtenaren in provincies, waterschappen en gemeenten - het document te benutten als gezamenlijk referentiepunt voor de regio richting een toekomstbestendig Rijngebied in 2100.

2.1 De kern van dit Perspectief

2.1.1 Kernpunten duiding van impact van landelijke keuzes

In hoofdstuk 3 onderkennen we de noodzaak om keuzes te maken over zowel rivierbodemligging als over afvoer & ruimte en herkennen de daarbij voorgestelde opties. Hierbij hebben de opties die passen bij het DNA van het Rijngebied onze voorkeur.

We benadrukken het belang van het afstemmen en in beeld brengen van de gevolgen voor benedenstroomse gebieden als Rijnmond-Drechtsteden en de IJssel-Vechtdelta door Ruimte voor de Rivier 2.0.

Rivierbodemligging

- Als het gaat om maatregelen voor rivierbodemligging constateren wij dat het meergeulensysteem een van de oplossingen is die beschouwd wordt voor het tegengaan van rivierbodemdaling. Hoewel deze oplossingsrichting in lijn is met onze uitgangspunten en bijdraagt aan het in samenhang versterken van waterveiligheid, systeemwerking en ruimtelijke kwaliteit in het betreffende gebied waar het meergeulensysteem aangelegd moet worden, heeft deze oplossing ook verschillende consequenties (zowel positief als negatief) voor benedenstroomse gebieden als het Merwedesgebied en de IJssel-Vechtdelta. Wij vragen Ruimte voor de Rivier 2.0 deze consequenties goed in beeld te brengen alvorens definitief voor een meergeulensysteem te besluiten.

- Bij een keuze voor het meergeulensysteem vragen wij nadrukkelijk aandacht voor zowel de ruimtelijke impact van deze maatregel als voor de impact van het langjarig werken in de uiterwaarden.

- Bij een keuze voor het meergeulensysteem zien wij daarnaast kansen om bijvoorbeeld recreatie en natuuropgaven mee te koppelen.

Afvoer & ruimte

- De impact van deze beleidskeuze zit in de nieuwe zoekgebieden voor ruimte en het mogelijk uitbreiden van de bestaande Bkl-reserveringen. De impact van bestaande reserveringen wordt bepaald door het moment waarop gereserveerde gebieden worden ingezet, terwijl deze reserveringen nu al besluitvorming en lokale ontwikkelingen, zoals woningbouw, belemmeren.

- Voor zowel bestaande als mogelijke nieuwe Bkl-reserveringen is het belangrijk om handelingsperspectief te hebben voor onder andere gebruik in de reservering.

- De wijze waarop betrokken partijen tijdig met elkaar in gesprek kunnen gaan over de timing van inzet van gebieden, is van invloed op hoe deze impact in de praktijk wordt ervaren.

- Een Bkl-reservering heeft consequenties voor bedrijfszekerheid, verkoopbaarheid en investeringen in het gebied.

- Vanuit de verwachte keuzes over afvoer en ruimte zien we kansen om opgaven te combineren. Bijvoorbeeld door de waterveiligheidsopgave te combineren met natuur, recreatie, verstedelijking en gebiedsontwikkeling.

- Tot slot vragen wij aandacht voor de onzekerheid die voortkomt uit het nog te nemen besluit over de afvoerverdeling bij hoogwater.

Dit vraagt van ons als bestuurders:
Actieve, gezamenlijke regionale inbreng in de landelijke besluitvorming, vanuit een gedeeld perspectief op het Rijngebied, waarin regionale belangen en ambities consistent en representatief worden ingebracht met oog voor uitvoerbaarheid en gebiedseigen oplossingen.

2.1.2 Hoe wij sturen, kiezen en handelen

Richting landelijke, regionale en lokale besluitvorming willen wij drie typen principes en uitgangspunten meegeven: (1) vormende principes in onze omgang met het Rijngebied, (2) principes voor regionale besluitvorming en inbreng aan landelijke tafels en (3) uitgangspunten richting uitvoering.

Vier vormende principes in de omgang met het Rijngebied:
Als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn:
1. werken we gebiedsspecifiek;
2. handelen we solidair en vanuit wederkerigheid;
3. kijken we systeem- en toekomstgericht volgens het principe Water en Bodem sturend en blijven we wendbaar;
4. benutten we lokale kennis en ervaring.

Vier principes voor regionale besluitvorming en voor onze inbreng aan landelijke tafels:
Als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn:
1. nemen we waardengedreven besluiten;
2. durven we te kiezen en zijn we duidelijk;
3. zorgen we voor voorspelbare en uitlegbare besluitvorming;
4. onderbouwen we keuzes transparant en vergelijkbaar.

Vier uitgangspunten richting uitvoering:
Als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn:
1. sturen wij op verantwoordelijkheid en maatwerk op het passende schaalniveau;
2. streven we naar gezamenlijke, meerjarige inzet van middelen en capaciteit;
3. maken we samenwerking voorspelbaar;
4. werken we no-regret en toekomstbestendig.

Dit vraagt van ons als bestuurders:
Deze gezamenlijke principes en uitgangspunten gebruiken als bestuurlijk richtinggevend kompas, ook wanneer keuzes schuren of belangen botsen. Afwijkingen worden daarbij expliciet en gemotiveerd afgewogen.

2.1.3 Kernpunten thema's die het hele Rijngebied raken en om nadere richting vragen

Het Regionaal Perspectief bevat een opsomming van thema's die het hele Rijngebied raken en waarvoor richtinggevende uitspraken nodig zijn. Het grootste deel van deze thema's valt buiten de reikwijdte van Deltaprogramma Rijn en vraagt om opvolging in andere gremia. Onze rol is hierbij hoofdzakelijk adviserend en agenderend. Een thema dat wij in dat verband in het bijzonder onder de aandacht willen brengen is 'delfstoffenwinning'. Hiervoor adviseren wij een gezamenlijke Rijk-regio-aanpak voor ontgrondingen en delfstoffenwinning. In deel 2 van het Perspectief werken wij nader uit welke vragen in deze aanpak beantwoord moeten worden.

Voor het thema 'samenhang tussen hoofdwatersysteem en regionaal watersysteem' en daaruit voortkomende 'wateroverlast', 'droogte' en 'ruimte voor het regionaal watersysteem' zullen wij als Deltaprogramma Rijn een meer trekkende rol oppakken, met een centrale rol voor de waterschappen. De komende maanden werken wij een aanpak uit om voor zowel hoogwater als laagwater, wateroverlast en droogte te komen tot een gezamenlijke, systeem-gerichte uitwerking van de koppeling tussen het hoofdwatersysteem en de regionale watersystemen en deze binnen het Deltaprogramma te verankeren.

In het kader van Deltaprogramma 2027–2033 onderzoeken we vervolgens of en welke aanpassingen in het regionale watersysteem nodig zijn, inclusief de bijbehorende ruimtelijke impact en juridische borging.

Als regio willen we dat de bijdrage die regionale watersystemen kunnen leveren aan de opgaven in het hoofdwatersysteem - bij zowel laag- als hoogwater - volwaardig wordt meegenomen in de landelijke afweging en besluitvorming, inclusief het bijbehorende bekostigingsvraagstuk van regionale maatregelen. De regio beschouwt deze bijdrage als onderdeel van de oplossing en daarmee als een uitwerking van landelijke solidariteit en wederkerigheid.

Dit vraagt van ons als bestuurders:
Dat wij tijdig agenderen wat nodig is om deze thema's in het vervolg regionaal sturend te laten zijn en kansen en knelpunten actief delen richting betrokken overheden en programma's. Voor het uitwerken van een strategische richting voor de samenhang tussen het hoofdwatersysteem en het regionale watersysteem - en daarmee voor het beperken van wateroverlast en verdroging - is een actieve rol van Deltaprogramma Rijn nodig, met een centrale rol voor de waterschappen.

2.1.4 Kernpunten deelgebieden per Rijntak als focus voor nadere uitwerking

De deelgebieden in het Regionaal Perspectief Rijngebied deel 1 laten zien waar nationale, regionale en lokale opgaven samenkomen en waar keuzes en ontwikkelingen elkaar versterken of juist kunnen schuren. In deze gebieden werken landelijke keuzes over rivierbodemligging en afvoer & ruimte door, in samenhang met regionale ambities en lokale opgaven, waaronder bijvoorbeeld de koppeling met het regionale watersysteem en opgaven rond verstedelijking en economische ontwikkeling, bereikbaarheid en recreatie. Juist in deze combinatie ontstaat zowel de noodzaak als de kans om opgaven en ontwikkelingen te verbinden.

Het gaat daarbij om de volgende deelgebieden:

- **IJssel**
  1. Zutphen - Brummen - Voorst
  2. Deventer - Twello
  3. Terwolde - Veessen
  4. Zwolle – Hattem

- **Waal, Merwedes en Boven-Rijn**
  1. Beuningen
  2. Midden-Waal
  3. Haaften
  4. Brakel
  5. Land van Heusden en Altena

- **Splitsingspuntengebied (in aansluiting op de gebiedsuitwerking van Ruimte voor de Rivier 2.0)**

- **IJssel-Vechtdelta (in aansluiting op het Perspectief IJssel-Vechtdelta)**

Voor de Nederrijn-Lek geldt dat er geen maatregelen voorzien zijn vanuit Ruimte voor de Rivier 2.0. Daarom zetten we voor de Nederrijn-Lek in op het zoeken naar synergiekansen, bijvoorbeeld ten aanzien van ecologie en recreatie (bovenstrooms traject) en het nader duiden en beschrijven van de complexiteit van het gebied (benedenstrooms traject).

Dit vraagt van ons als bestuurders:
Focus op deze deelgebieden als logische startpunten voor pre-verkenningen, waarin ruimte is voor goede ruimtelijke kwaliteit, ontwerpend onderzoek en regie zo regionaal mogelijk. We benutten de gebiedsduidingen actief in gesprekken met het Rijk en regionale overheden, houden de gebiedsgerichte belangen scherp en bereiden gezamenlijk de keuzes voor prioritering (deel 2) en daaropvolgende programmering en financiering (deel 3) voor. Zo borgen wij dat de belangen van de deelgebieden tijdig en consistent worden meegenomen in zowel de landelijke besluitvorming als in onze regionale vervolgstappen.

2.2 Doorkijk naar het vervolg van het Regionaal Perspectief

In deel 2 van het Regionaal Perspectief Rijngebied verdiepen wij de deelgebieden en thema's. Zo brengen wij scherper in beeld waar de urgentie in het Rijngebied ligt. Dit tweede deel brengen wij, in aanvulling op deel 1 dat wij nu inbrengen, in bij de Stuurgroep Ruimte voor de Rivier 2.0 van 2 juli.

Richting deel 2 werken wij per deelgebied toe naar een nadere uitwerking van kernkwaliteiten en beperkingen van het gebied, het SMART formuleren van opgaven (landelijk, regionaal, lokaal), de samenhang tussen opgaven, het speelveld en een eerste beeld van samenwerking en financiering. Na een beeldvormende bespreking in het BPR op 2 april 2026 werken we toe naar een voorlopige conclusie/ advies per gebied.

Met een slag om de arm zien wij dat een vervolgstap na deze verdieping (dus na deel 2) vraagt om prioritering en programmering, inclusief afspraken over samenwerking en financiering. Wij verkennen graag samen met Ruimte voor de Rivier 2.0 hoe wij dit vervolg gezamenlijk kunnen oppakken, met als doel te komen tot een samenhangende en uitvoerbare programmering voor een toekomstbestendig Rijngebied in 2100 en verder.

Ten behoeve van de besluitvorming van Ruimte voor de Rivier 2.0 die in april 2026 plaatsvindt werken wij de duiding van impact van landelijke keuzes verder uit, mede op basis van nieuwe onderzoeksresultaten. Hierover zullen wij een separate notitie inbrengen in de stuurgroep RvdR2.0 van 16 april die we eveneens bespreken in het BPR-overleg op 2 april 2026.

2.3 Positionering en status

Status Regionaal Perspectief

Dit document is als eerste inventariserende stap richting een gezamenlijke koers voor een toekomstbestendig Rijngebied, vastgesteld door de regionale* partners (binnen Deltaprogramma Rijn, via de bestaande gremia Bestuurlijk Platform Rijn, Stuurgroep IJssel en BO Waal-Merwedes. Niet alle bij het opstellen van dit document betrokken overheden maken afzonderlijk deel uit van deze vaststellende gremia. Het is geen formeel beslisdocument en geen juridisch bindend kader, maar wél een gezamenlijke regionale duiding en positionering. Het Regionaal Perspectief vormt daarmee het gezamenlijke vertrekpunt voor de regionale inbreng in landelijke keuzes en voor het bepalen waar en hoe vervolgstappen in verdieping, prioritering, programmering, financiering en samenwerking nodig zijn.

** Het Rijk (het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, het ministerie van van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur en Rijkswaterstaat) betrokken als partner, heeft in het proces van deel 1 (systeem)kennis geleverd en ontvangt het Perspectief als inbreng voor landelijke keuzes, maar besluit hier niet over.*

Positionering ten opzichte van landelijke trajecten

Het Regionaal Perspectief sluit aan op, verdiept en voedt relevante landelijke trajecten. Het fungeert daarbij als gezamenlijke regionale inbreng in deze trajecten, door regionale kennis, belangen, opgaven en ontwikkelrichtingen samenhangend te duiden en in te brengen.

In het bijzonder betreft dit de beleidskeuzes over rivierbodemligging en afvoer & ruimte binnen Ruimte voor de Rivier 2.0. In dat programma worden onder meer keuzes uit de Nota Ruimte, het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de Programmatische Aanpak Grote Wateren samengebracht en vanuit regionaal perspectief gewogen. De besluiten uit Ruimte voor de Rivier 2.0 vormen, in samenhang met dit Regionaal Perspectief, bouwstenen voor de herijking van het Deltaprogramma (de Voorkeursstrategie Rijn en de Deltabeslissing Grote Rivieren en Delta's).

Daarnaast wordt binnen het Deltaprogramma Zoetwater een besluit voorbereid over de afvoerverdeling bij laagwater. De regionale doorwerking en maakbaarheid van deze keuzes worden via Ruimte voor de Rivier 2.0 getoetst en binnen het Regionaal Perspectief Rijngebied expliciet regionaal geduid en ingebracht.

De inbreng vanuit het Regionaal Perspectief landt verder via de landelijke trajecten in het Nationaal Waterprogramma en daarmee ook in de regionale waterprogramma's.

Regionale partners Deltaprogramma Rijn:
Provincies Gelderland, Overijssel, Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Brabant; waterschappen Drents Overijsselse Delta, Rijn en IJssel, Vechtstromen en Rivierenland; Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden; riviergemeenten binnen de Vereniging Nederlandse Riviergemeenten.

Hoogwaternevengeul bij Lent-Nijmegen aan de Waal. Voorbeeld van ruimte voor de rivier in een stedelijke context | Foto: Peter Venema

3. Onze analyse van en inbreng in landelijke keuzes voor het Rijngebied

3 Onze analyse van en inbreng in landelijke keuzes voor het Rijngebied

De landelijke keuzes over rivierbodemligging en afvoer & ruimte binnen Ruimte voor de Rivier 2.0 zijn richtinggevend voor de ontwikkeling van het Rijngebied richting 2100 en verder. Deze keuzes sluiten aan bij de bestaande Voorkeursstrategie Rijn (2015), waarin het samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming centraal staat. Tegelijkertijd spelen ze zich af in een bredere context van klimaatverandering, toenemende laagwaterproblematiek, maatschappelijke ontwikkelingen en groeiende ruimtelijke druk. Deze ontwikkelingen verbreden de opgaven waarvoor we staan. De landelijke keuzes brengen nieuwe (koppel)kansen en schuurpunten met zich mee, met een potentieel grote ruimtelijke impact. Daarmee is het essentieel dat regionale partners tijdig zicht hebben op mogelijkheden, beperkingen en onzekerheden, zodat de keuzes uitvoerbaar blijven voor het Rijngebied.

Wij brengen de duiding uit dit hoofdstuk actief in aan de landelijke tafels (onder andere Ruimte voor de Rivier 2.0 en het Deltaprogramma (Zoetwater)), zodat de besluiten die in 2026 worden genomen passen bij wat het Rijngebied nodig heeft én kan bijdragen. Daarbij benadrukken wij onze voorkeur voor oplossingsrichtingen die aansluiten bij het DNA van het Rijngebied: de combinatie van rivierkundige en gebiedsspecifieke eigenschappen. Wij zetten ons ervoor in dat het gesprek tussen het Rijk en regionale partijen over mogelijkheden en onmogelijkheden in bijvoorbeeld bestaande Bkl-reserveringen en zoekgebieden voor nieuwe reserveringen plaatsvindt vóórdat besluiten worden genomen.

In dit hoofdstuk schetsen we wat de landelijke keuzes over rivierbodemligging en afvoer & ruimte kunnen betekenen voor het Rijngebied. Deze duiding geeft een eerste beeld. De definitieve onderzoeksresultaten worden begin 2026 door Ruimte voor de Rivier 2.0 opgeleverd. Op basis daarvan werken wij deze duiding verder uit en stellen deze waar nodig bij. In dit vervolg worden ook de landelijke keuzes per deelgebied verdiept. Daarmee kunnen we tijdig, onderbouwd en gebiedsgericht inzichtelijk maken wat deze besluiten betekenen voor een toekomstbestendig Rijngebied.

3.1 Duiding keuzes rivierbodemligging en (maakbaarheid) afvoerverdeling bij laagwater

Binnen Deltaprogramma Zoetwater wordt gewerkt aan een voorstel voor de wenselijke landelijke waterverdeling bij lage afvoeren. In het Programma Integraal Riviermanagement (april 2025) is besloten de bodemerosie te stoppen. Ruimte voor de Rivier 2.0 verkent welke maatregelen daarvoor nodig zijn. In samenhang daarmee onderzoekt het programma hoe de gewenste laagwaterverdeling maakbaar is en beter stuurbaar kan worden, passend bij de doelen van Deltaprogramma Zoetwater. We duiden wat de effecten hiervan zijn op de inrichting en werking van het riviersysteem en het samenhangende regionale watersysteem. De bredere afweging over de landelijke zoetwaterbeschikbaarheid tussen regio's valt buiten de scope van dit Perspectief en wordt primair gemaakt binnen Deltaprogramma Zoetwater. Waar relevant benoemen wij deze samenhang, zonder deze hier inhoudelijk uit te werken.

- Momenteel wordt binnen Ruimte voor de Rivier 2.0 het meergeulensysteem (zie figuur 1 verderop) als een van de maatregelen beschouwd voor het tegengaan van rivierbodemdaling. Deze oplossingsrichting past bij de regionale principes en uitgangspunten (hoofdstuk 4), waaronder het werken met het riviersysteem en het waar mogelijk aansluiten bij het DNA

van het Rijngebied en is daarmee een oplossingsrichting om waterveiligheid, systeemwerking en ruimtelijke kwaliteit in samenhang te versterken in het betreffende gebied waar het meergeulensysteem aangelegd moet worden. Tegelijkertijd vraagt een meergeulensysteem om een zorgvuldige en integrale afweging van mogelijke effecten, waaronder de gevolgen (positief en negatief) voor benedenstroomse gebieden als het Merwedesgebied en de IJssel-Vechtdelta, effecten bij langdurig laagwater, risico's op grondwaterverlaging en mogelijke zettings- en verzakkingsproblematiek. Ook is nadere duidelijkheid nodig over de financiële consequenties en de verdeling van risico's en kosten. Wij vragen Ruimte voor de Rivier 2.0 deze consequenties goed in beeld te brengen alvorens definitief voor een meergeulensysteem te besluiten.

- De grootste regionale doorwerking ontstaat bij een landelijke keuze voor een meergeulensysteem. Deze keuze beïnvloedt waterstanden en het tempo van rivierbodemdaling in het hoofdwatersysteem en werkt door in grondwaterstanden, afwatering en zoetwaterbeschikbaarheid in het regionale watersysteem. Juist deze doorwerking maakt dat een meergeulensysteem, afhankelijk van de uiteindelijke effecten, grote consequenties kan hebben voor regionale opgaven en ruimtelijke keuzes. Voor de exacte doorwerking en effecten, op bijvoorbeeld grondwaterstanden, is extra onderzoek nodig.

- De regio ziet het stoppen van rivierbodemerosie als een noodzakelijke en positieve stap. Daarmee verslechteren de steeds verder verdrogende effecten van de rivierbodemproblematiek op de uiterwaarden en het binnendijkse gebied niet verder. Richting het Rijk geven wij mee dat dit niet als eindpunt moet worden gezien, maar als een eerste stap richting mogelijk verder herstel van de rivierbodem.

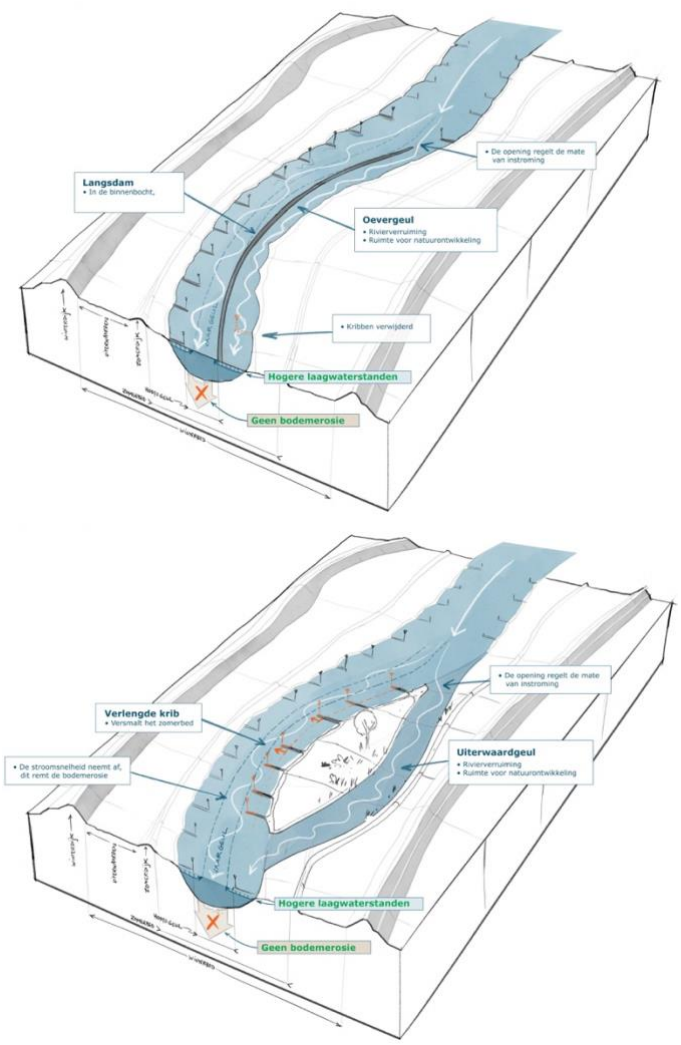
- De doorwerking voor de regio is dat het water bij lage afvoeren anders wordt verdeeld in het Rijnsysteem en dat gerichtere sturing over Waal, Nederrijn-Lek en IJssel mogelijk is. De regio waardeert dat met een combinatie van maatregelen - zoals het meergeulenconcept en een betere sturing van de waterverdeling bij lage afvoeren - wordt gezocht naar een evenwicht tussen landelijke zoetwaterbelangen. Tegelijk geven wij mee dat aandacht nodig blijft voor de regionale doorwerking van deze keuzes. Met name voor de effecten op regionale watersystemen en lokale gebruiksfuncties in de benedenstroomse gebieden.

- De (regionale, ruimtelijke) impact speelt op de Waal tussen de Pannerdensche kop en Zaltbommel, op het Pannerdensch kanaal en op de Boven-IJssel.

- De gefaseerde uitvoering van maatregelen brengt langdurige werkzaamheden in de uiterwaarden met zich mee, met bijbehorende hinder en overlast voor de omgeving. Dit speelt in ieder geval langs de Waal en mogelijk ook het Pannerdensch Kanaal en de Boven-IJssel.

- De uiteindelijke inrichting van de betreffende uiterwaarden verandert, met blijvende gevolgen voor gebruik, beleving en ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Afhankelijk van de gekozen maatregelen en inrichting zijn deze effecten positief of negatief.

- Maatregelen voor rivierbodemligging kunnen positief bijdragen aan scheepvaart, natuuropgaven en recreatie en hebben een gunstig effect op grondwaterstanden en het tegengaan van verdroging. Daarmee kunnen zij ook natuur versterken, risico's op funderingsschade beperken, grondwaterstanden op peil houden en de zoetwatervoorziening voor land- en tuinbouw en drinkwaterbeschikbaarheid versterken. Met effecten in onder andere de Betuwe, Salland, de Liemers, de Veluwe en Twente.

Figuur 1: Twee manieren om een meergeulensysteem aan te leggen: langsdam met oevergeul (boven) of verlengde krib met uiterwaardgeul (onder). Bron en meer informatie: www.ruimtevoorderivier.nl

3.2 Duiding keuzes benodigde ruimte afvoer bij (hoog)water

Bij de landelijke keuzes in 2026 over het reserveren van ruimte voor de veilige afvoer van (hoog)water gaat het nadrukkelijk niet om een besluit over de uiteindelijke afvoercapaciteit of de verdeling van afvoeren, maar om de vraag welke ruimte nu gereserveerd moet worden om toekomstige keuzes uitvoerbaar te houden. Vooruitlopend op latere keuzes over inrichting en benutting.

- De impact op het Rijngebied zit vooral in het aanwijzen van binnendijkse zoekgebieden voor nieuwe reserveringen, het mogelijk uitbreiden van bestaande Bkl-reserveringen en het effect op de bestaande bebouwde omgeving. Ook het bestendigen van het beleid 'Lek ontzien' werkt door in hoe water wordt verdeeld over de Rijntakken en heeft daarmee gevolgen voor de ontwikkelruimte.

- Landelijke keuzes over afvoercapaciteit en afvoerverdeling werken direct via gewijzigde waterstanden en indirect via rivier-verruimingsmaatregelen door in het Hoogwaterbeschermings-programma (HWBP).

- Voor zowel bestaande als nieuwe reserveringen is handelingsperspectief nodig: duidelijkheid over wat in de reservering wél en niet kan, over gebruiksbeperkingen en over de ruimte voor ontwikkeling op de korte en middellange termijn.

- De mate van impact wordt sterk bepaald door het moment van inzet van gereserveerde gebieden voor riviermaatregelen, maar belemmert nu al besluitvorming en lokale ontwikkelingen zoals woningbouw. Tijdige gesprekken daarover zijn essentieel om onzekerheid voor gebiedspartijen te beperken.

- Een Bkl-reservering heeft lokaal concrete gevolgen voor bedrijfszekerheid, verkoopbaarheid, investeringsbereidheid en ontwikkelmogelijkheden in het gebied. Het niet reserveren van ruimte voor waterveiligheidsmaatregelen leidt niet per definitie tot een onveilige situatie, maar kan ertoe leiden dat noodzakelijke maatregelen alleen nog tegen hogere kosten, met complexere technische oplossingen en met grotere uitvoeringsrisico's kunnen worden gerealiseerd. Daarmee neemt de kwetsbaarheid van het systeem toe.

- De verwachte keuzes over afvoer en ruimte bieden daarnaast kansen om opgaven te combineren. Bijvoorbeeld door waterveiligheid te koppelen aan natuur, recreatie of gebiedsontwikkeling, zowel in het riviersysteem als in het regionale watersysteem. De keuzes hebben daarmee een positief effect op de bevaarbaarheid van de rivieren.

- De keuze over de afvoerverdeling bij hoogwater hangt samen met de benodigde ruimte binnendijks. Daarbij speelt de onzekerheid over de mate en het tempo van zeespiegelstijging een belangrijke rol, met name voor het benedenstroomse systeem van de Merwede(s). Onduidelijk is bovendien of het besluit over ruimte in 2026 in samenhang met een besluit over afvoerverdeling wordt genomen.

3.3 Generieke duiding van de landelijke keuzes

We zien dat keuzes nodig zijn over zowel rivierbodemligging als afvoer & ruimte en herkennen de oplossingsrichtingen die landelijk worden voorbereid. We benadrukken daarbij het belang van het afstemmen en in beeld brengen van gevolgen voor benedenstroomse gebieden als Rijnmond-Drechtsteden en IJssel-Vechtdelta.

We geven de voorkeur aan oplossingsrichtingen die passen bij het DNA van het Rijngebied: de kenmerkende combinatie van rivierkundige en gebiedsspecifieke eigenschappen.

De precieze impact van de landelijke keuzes is pas te bepalen na ontvangst van het onderzoeksrapport dat de beleidskeuzes onderbouwt (begin 2026) en de daaropvolgende besluitvorming in de Stuurgroep Ruimte voor de Rivier 2.0 in het voorjaar van 2026.

De bestaande Voorkeursstrategie Rijn uit 2015 van het Nationaal Deltaprogramma met het krachtig samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming sluit nog steeds aan bij de landelijke keuzes voor hoogwater die nu worden voorbereid. Daarmee blijft deze strategie een richtinggevend kader voor de actuele besluitvorming hierover.

Tegelijkertijd zien wij dat klimaatontwikkelingen, landelijke keuzes over rivierbodemligging en afvoer bij laagwater én regionale ambities en maatschappelijke ontwikkelingen de opgaven in het Rijngebied verbreden en de druk op de beschikbare ruimte vergroten. Deze ontwikkelingen werken door in het functioneren van het riviersysteem, de regionale watersystemen en de ruimtelijke inrichting van het Rijngebied en vragen om scherpe, samenhangende keuzes en slimme combinaties.

Met deze eerste regionale analyse in dit hoofdstuk en de verdere uitwerking in deel 2 van het Perspectief (juli 2026) kunnen landelijke keuzes landen op een manier die aansluit bij wat het Rijngebied nodig heeft én kan bijdragen richting een toekomstbestendig Rijngebied.

Meer informatie landelijke keuzes

- www.ruimtevoorderivier.nl
- www.deltaprogramma.nl/themas/zoetwater

4. Hoe wij sturen, kiezen en handelen in het Rijngebied

Lexkesveer aan de Nederrijn-Lek. Voorbeeld van rivierverruiming en natuurontwikkeling, gecombineerd met recreatief gebruik en ruimtelijke kwaliteit | Foto: Con Monnich, bron: Rijkswaterstaat

4 Hoe wij sturen, kiezen en handelen in het Rijngebied

De principes en uitgangspunten in dit hoofdstuk vormen de gemeenschappelijke basis voor hoe wij als regionale partners sturen, kiezen en handelen in het Rijngebied. Ze vragen van ons dat wij consequent werken vanuit gedeelde waarden, op het juiste schaalniveau besluiten nemen, transparant zijn over afwegingen en verantwoordelijkheid nemen voor het geheel van het Rijngebied. Daarmee bouwen wij aan voorspelbaarheid, solidariteit en uitvoerbaarheid. Zowel binnen onze eigen organisaties als in het samenspel tussen Rijk, regio en lokaal. De principes zijn richtinggevend voor onze regionale besluitvorming, voor onze inbreng aan landelijke tafels en voor een consistente, gezamenlijke aanpak die gebiedsgericht en toekomstbestendig is richting 2100 en verder.

In dit hoofdstuk leggen wij de principes en uitgangspunten vast die als gezamenlijk houvast dienen bij het maken van keuzes in het Rijngebied. Ze helpen om afwegingen samenhangend en uitlegbaar te maken in een complex speelveld, zonder oplossingen op voorhand vast te leggen of dicht te regelen.

Eerst beschrijven wij de vormende principes die aangeven hoe wij met het gebied omgaan en wat ons handelen in het Rijngebied kenmerkt. Vervolgens lichten wij toe hoe wij regionale besluitvorming organiseren en hoe wij als regio bijdragen aan landelijke keuzes. Tot slot beschrijven wij welke uitgangspunten richting geven aan de uitvoering: wat nodig is om maatregelen verantwoord, voorspelbaar en gebiedsgericht te realiseren.

In deel 2 van het Regionaal Perspectief (juli 2026) passen wij deze principes en uitgangspunten direct toe bij de verdieping van de deelgebieden en thema's. Daarmee toetsen we of zij in de praktijk houvast bieden voor het maken van samenhangende keuzes. Waar dat nodig blijkt, stellen we ze bij of maken we ze concreter.

Hierbij benutten we ook het voorstel voor gebiedsgericht samenwerken dat Ruimte voor de Rivier 2.0 begin 2026 oplevert. Inclusief een spelregelkader en werkwijzer voor toekomstige opgaven en projecten. Op die manier sluiten onze principes en uitgangspunten goed aan bij de landelijke samenwerking richting 2100 en verder.

4.1 Vier vormende principes in de omgang met het Rijngebied

Deze principes geven richting aan hoe wij als regio omgaan met de IJssel, Nederrijn-Lek, Waal-Merwedes en het omliggende gebied. Inclusief het splitsingspuntengebied en de IJssel-Vechtdelta als sleutelgebieden in het functioneren van het riviersysteem. Ze beschrijven hoe wij keuzes verbinden aan wat de Rijntakken nodig hebben, hoe wij recht doen aan het gebied en de leefomgeving en hoe wij verantwoordelijkheid nemen voor een toekomstbestendig Rijngebied. Het zijn richtinggevende principes die onze gezamenlijke werkwijze vormen.

Als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn ...:

1. ... werken we gebiedsspecifiek:

We sluiten aan bij het DNA, de kwaliteiten en de draagkracht van het gebied. Het 'DNA' is voor ons het geheel aan gebieds- en systeemkenmerken dat bepaalt wat passend en maakbaar is, zoals riviergedrag en morfologie, water- en bodemsysteem, landschap, ecologie, gebruik en identiteit. We benutten wat sterk is en maken expliciet waar verlies optreedt. We geven ruimte aan eigenaarschap, gevoelens van verlies en het eerlijke verhaal.

2. … handelen we solidair en vanuit wederkerigheid:
We dragen bij aan het grotere geheel en handelen volgens het principe van niet afwentelen. We streven ernaar dat gevolgen van keuzes, positief én negatief, evenwichtig worden verdeeld en minimaal uitlegbaar zijn. We voorkomen dat deze gevolgen structureel of eenzijdig terechtkomen bij specifieke gebieden, gebruiksfuncties, publieke of private partijen of toekomstige generaties, terwijl alternatieven mogelijk zijn. Als keuzes toch leiden tot een ongelijke verdeling, maken we deze expliciet en verbinden we daaraan wat dit vraagt aan wederkerige bijdragen, randvoorwaarden en afspraken. Richting landelijke tafels brengen we hiervoor een onderbouwd aanbod in en maken we duidelijk wat nodig is om tot haalbare afspraken te komen.

3. … kijken we systeem- en toekomstgericht volgens het principe Water en Bodem sturend en blijven we wendbaar:
We handelen volgens het principe Water- en Bodem sturend en werken vanuit de samenhang tussen rivier, regionale water- en bodemsystemen, ecologie en gebruik. We richten ons op een langetermijnperspectief richting 2100 en verder, terwijl we de manier waarop we stappen zetten kunnen aanpassen wanneer inzichten of omstandigheden veranderen. Zo blijven keuzes richtinggevend en houdbaar over bestuurlijke periodes heen en uitvoerbaar in een veranderende context. Onze keuzes zijn daarbij bestuurlijk en maatschappelijk stevig genoeg om langdurige trajecten te dragen.

4. … benutten we lokale kennis en ervaring:
We wegen tijdig de kennis, ervaring en perspectieven van bewoners, ondernemers en maatschappelijke partijen mee. Goede keuzes kunnen immers alleen ontstaan mét het gebied, met iedereen die er woont, werkt en leeft.

4.2 Vier principes voor regionale besluitvorming en voor onze inbreng aan landelijke tafels

Deze principes geven richting aan hoe wij als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn regionale besluiten nemen. Ze vormen het kader van waaruit wij de landelijke besluitvorming beschouwen en bepalen waar we keuzes op beoordelen, vanuit welke waarden we onze voorstellen en adviezen inbrengen en hoe we onderbouwd aangeven wat het Rijngebied nodig heeft én kan bijdragen. De principes vormen een gezamenlijk vertrekpunt, waardoor vertegenwoordigers namens het Rijngebied consistent en goed onderbouwd kunnen spreken aan zowel landelijke als regionale en lokale tafels.

Als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn …:

1. … nemen we waardengedreven besluiten:
We sturen op omgevingskwaliteit, economische bedrijvigheid, landschap, identiteit, erfgoed, beleving, duurzaamheid en gezondheid. We maken zichtbaar wat vastligt vanuit wettelijke en functionele eisen en waar echte afwegingsruimte bestaat. Ruimtelijke kwaliteit en schoonheid zijn volwaardige criteria bij regionale besluiten en in onze inbreng aan landelijke tafels. Daarmee bedoelen we de samenhang tussen landschappelijke inpassing, gebruikswaarde, beleving en identiteit van het rivierengebied.

2. … durven we te kiezen en zijn we duidelijk:
We maken bewuste keuzes en brengen focus aan, ook wanneer die keuzes lastig of niet voor iedereen aantrekkelijk zijn. We voorkomen dat opgaven, wensen en maatregelen zich blijven opstapelen zonder dat duidelijk is wat we wel en niet doen en waar we nu op inzetten en waar (nog) niet. Door keuzes expliciet te maken en duidelijk uit te leggen, bieden we handelingsperspectief aan betrokken overheden, maatschappelijke organisaties en ondernemers en bewoners en geven we heldere richting aan de verdere uitwerking en besluitvorming.

3. … zorgen we voor voorspelbare en uitlegbare besluitvorming:
We maken tijdig duidelijk hoe ons besluitvormingsproces verloopt, wie wanneer waarover besluit en wat de status daarvan is. We maken effecten, risico's, kansen en alternatieven inzichtelijk, zodat het proces voorspelbaar is, ook wanneer de inhoudelijke keuzes nog openstaan.

4. … onderbouwen we keuzes transparant en vergelijkbaar:
We maken maatschappelijke, economische en ecologische effecten inzichtelijk en wegen risico's en kansen zorgvuldig af. We vergelijken alternatieven objectief en toetsbaar, zodat besluiten herleidbaar, uitlegbaar en rechtvaardig zijn.

4.3 Vier uitgangspunten richting uitvoering

De uitgangspunten in deze paragraaf beschrijven wat wij belangrijk vinden om opgaven verantwoord, effectief en in samenhang met het gebied te kunnen realiseren, passend bij het specifieke gebied, het schaalniveau en de aard van de opgave.

Deze uitgangspunten zorgen ervoor dat vanuit een gedeelde basis regionale vertegenwoordigers gerichte en regionaal breed gedragen gesprekken kunnen voeren aan landelijke en regionale tafels over gebiedsuitwerking, programmering, samenwerking en randvoorwaarden voor uitvoering. Zij maken zichtbaar welke overwegingen wij daarbij willen meegeven en waar wij als regio op sturen.

Als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn …:

1. … sturen wij op verantwoordelijkheid en maatwerk op het passende schaalniveau:
Wij vinden het belangrijk dat initiatief en formele verantwoordelijkheid voor projecten en maatregelen liggen bij de partijen waar deze bestuurlijk en juridisch thuishoren. Daarbij sturen wij er bij het Rijk op aan dat het trekkerschap in de uitvoering wordt belegd bij een partij op een passend schaalniveau met sterke gebiedsbetrokkenheid, waar nodig met coördinatie op een hoger schaalniveau. En dat het beheer vervolgens wordt belegd bij partijen die de lokale situatie kennen en langdurig betrokken blijven. Waar opgaven samenkomen en keuzes nog verkend moeten worden, achten wij het belangrijk dat ontwerpend onderzoek wordt ingezet om samenhang, effecten en maakbaarheid te doorgronden. Dit maakt het mogelijk om in de uitvoering maatwerk te leveren, passend bij gebied en opgave. En kan gebiedskennis vanaf het begin worden verbonden aan inhoud, belangen en uitvoerbaarheid, terwijl verantwoordelijkheden helder blijven. We borgen bovendien dat elk project bij de start breed en systeemgericht wordt verkend, zodat integraliteit, keuzes en kansen op systeemniveau expliciet worden meegenomen en de scope waar nodig adaptief kan worden bijgesteld.

2. … streven we naar gezamenlijke, meerjarige inzet van middelen en capaciteit:
Dit betekent werken met gedeelde middelen en inzet, meerjarig en op het juiste schaalniveau, met vooraf heldere rollen en verantwoordelijkheden. Gezamenlijke opgaven bundelen we waar mogelijk in een meerjarig Rijk–regioprogramma.

3. … maken we samenwerking voorspelbaar:
Rollen, verantwoordelijkheden, risico's en (on)mogelijkheden leggen we vooraf duidelijk en zakelijk vast, zodat projecten betrouwbaar, uitvoerbaar en aanspreekbaar zijn.

4. … werken we no-regret en toekomstbestendig:
We zetten stappen die passen binnen de koers richting 2100 en verder en laten toekomstige opties open. Beheer en nazorg maken vanaf het begin onderdeel uit van ontwerp, besluitvorming en financiering.

Het regionaal watersysteem vraagt ruimte om landelijke keuzes in het hoofdwatersysteem (de rivier) te laten doorwerken en te ondersteunen via afvoer en vasthouden van water | Foto: Peter Venema

5. Thema's die het hele Rijngebied raken en nadere richting vragen

5 Thema's die het hele Rijngebied raken en nadere richting vragen

De thema's in dit hoofdstuk overstijgen afzonderlijke deelgebieden en raken de kern van het Rijngebied als geheel, zoals de koppeling tussen het hoofd- en regionaal watersysteem, wateroverlast, zoetwaterbeschikbaarheid, natuur en ecologische waterkwaliteit, landbouw, delfstoffenwinning, meerlaags-veiligheid, recreatie en ruimtegebruik. Juist omdat deze thema's gebiedsoverstijgend zijn, is één gezamenlijke regionale koers noodzakelijk.

Wij vragen onze partners om deze thema's tijdig aan de juiste tafels te agenderen en samen te bepalen wat nodig is om ze regionaal sturend te laten zijn. Dat vraagt om het delen van kansen en knelpunten en om de bereidheid om gezamenlijk richtinggevende uitspraken en regionale strategieën te formuleren, ook waar keuzes sector- of gebiedsoverstijgend zijn. Deze uitspraken en strategieën zijn nodig voor de verdere verdieping van de deelgebieden in deel 2 van het Perspectief. Daarbij vraagt het regionaal watersysteem en daarmee het beperken van wateroverlast en verdroging om actieve inzet van Deltaprogramma Rijn, aansluitend bij de aanpak van de waterschappen.

In dit hoofdstuk leggen wij de inhoudelijke basis voor de thema's die het hele Rijngebied raken. Zij raken de samenhang, veiligheid, leefomgevingskwaliteit en toekomstbestendigheid van het Rijngebied en vormen de brug tussen landelijke kaders en de toepassing in de deelgebieden. Ze zorgen er bovendien voor dat alle (stroom)gebieden – ook plekken waar de opgaven minder prominent zijn – onderdeel blijven van het gezamenlijke perspectief en weten waar zij in het vervolg hun plek hebben.

Deze basis is nodig om in deel 2 van het Regionaal Perspectief (juli 2026) per thema richting te kunnen geven aan de toepassing in de deelgebieden. Wat daarvoor nodig is en welke vervolgstappen wij voorzien, is beschreven in hoofdstuk 7.

5.1 Thema's waarvoor nadere uitwerking nodig is

5.1.1 Koppeling hoofdwatersysteem – regionaal watersysteem

De samenhang tussen het hoofdwatersysteem en de regionale watersystemen (zoals zijrivieren, sloten, vaarten en grondwater) is groot en bepalend voor het omgaan met hoogwater, wateroverlast en droogte, maar wordt nog onvoldoende gezamenlijk en systeemgericht benaderd. Deze samenhang is niet alleen hydraulisch en hydrologisch van aard, maar omvat ook ecologische relaties, waarbij water, bodem en ecosysteem in elkaars verlengde liggen. Keuzes en maatregelen in het hoofdwatersysteem werken direct door in regionale watersystemen, maar ook in de condities voor bodem en ecologie en vice versa. Dat geldt zowel voor keuzes bij hoogwater als bij laagwater. Een slimmere interactie tussen hoofd- en regionaal watersysteem kan beide systemen veel opleveren, zowel in droge- als in hoogwaterperioden.

Samenhang bij hoogwater en wateroverlast
Bovenregionale stresstesten die na de 'bui van Limburg' in 2021 door waterschappen zijn uitgevoerd laten zien dat op specifieke delen van het Rijnsysteem - zoals de Boven-Rijn, het Pannerdensch Kanaal, de Nederrijn en de IJssel - de interactie tussen hoofd- en regionale watersystemen bepalend is voor de mate van wateroverlast in omliggende polders, bebouwde gebieden en agrarische gronden.

Bij hoge waterstanden in het regionaal watersysteem wordt in de praktijk vaak geprobeerd water zo lang mogelijk af te voeren naar het hoofdwatersysteem. Bij samenloop met hevige neerslag kan dit leiden tot ongunstige piekbelasting in zowel het hoofdwatersysteem als regionale systemen. Het is belangrijk slimmer te kijken naar het bewust anders sturen van bemaling en afvoer, bijvoorbeeld door water tijdelijk vast te houden om pieken in het hoofdwatersysteem te ontlasten.

Wateroverlast

Wateroverlast in het Rijngebied wordt veroorzaakt door hevige neerslag. Gevolgen hiervan worden groter als dit wordt gecombineerd met hoge rivierstanden en beperkte afvoermogelijkheden in het regionale watersysteem, bijvoorbeeld door hoge grondwaterstanden of volle waterberging. Daarnaast vormt de mate en het tempo van zeespiegelstijging een onzekere, maar potentieel bepalende factor voor de afvoercondities in het benedenstroomse systeem.

Dit benadrukt het belang om het hoofdwatersysteem en het regionale watersysteem altijd in samenhang te beschouwen, ook in relatie met de landelijke keuzes over afvoer en ruimte. Verder sluiten we aan op de lopende aanpak van onze waterschappen om wateroverlast te beperken, met een rol en bijdrage voor gemeenten en provincies.

Samenhang bij laagwater en droogte

Ook bij laagwater zijn de onderlinge afhankelijkheden tussen hoofd- en regionaal watersysteem groot. Rivierwaterstanden - en hiermee samenhangend de mate van erosie van de rivierbodem - hebben een sterke invloed op de regionale grondwaterstanden. Effecten van lagere rivierwaterstanden reiken tot vele kilometers in het regionale systeem met significante effecten op de droogteproblematiek met mogelijk negatieve effecten op bebouwing (funderingsschade), natuur en landbouw.

Ook de verdeling van water bij lage afvoeren is voor het regionale systeem van groot belang. Gebieden zoals het Gelders-Overijsselse aanvoergebied van de Twentekanalen, maar ook het Gelderse rivierengebied zijn sterk afhankelijk van aanvoer vanuit het hoofdwatersysteem. Keuzes die landelijk gemaakt worden over verdeling hebben dus grote impact op de regionale watersystemen en de functies hierin. Bestaande Waterakkoorden zijn bedoeld om hier invulling aan te geven, maar de vraag is in hoeverre deze akkoorden voldoende flexibel en adaptief zijn om mee te bewegen met de toenemende dynamiek van het watersysteem.

Samenhangende systemen vragen een samenhangende aanpak

Water houdt zich niet aan beheer- of bestuurlijke grenzen. De formele verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor peilbeheer, voor het nemen van tijdelijke maatregelen en voor het vasthouden en afvoeren van water zijn belegd bij de waterschappen. De uitdaging zit echter niet in het mandaat, maar in de afstemming tussen maatregelen en effecten over systeemgrenzen heen. Keuzes in het hoofdwatersysteem en in regionale watersystemen grijpen direct op elkaar in, terwijl het bestuurlijke en beleidsmatige kader om deze samenhang gezamenlijk te wegen en te sturen nog onvoldoende is uitgewerkt en geborgd. Daardoor is het lastig om tijdelijke operationele sturing en structurele keuzes in het hoofd- en regionale watersysteem consistent en samenhangend op elkaar te laten aansluiten. Ondanks dat waterbeheerders via onder meer Slim Watermanagement steeds intensiever organisatie-overstijgend samenwerken en deze werkwijze zich nog verder ontwikkelt.

Met regionale sponsstrategieën wordt water langer vastgehouden. Maatregelen in het bodem- en watersysteem zorgen ervoor dat water in het gebied blijft, kan infiltreren naar het grondwater en dat de afvoer wordt gedempt. Daarmee kan de regio bijdragen aan het verminderen van de vraag naar het hoofdwatersysteem, het beperken van piekafvoeren en het terugdringen van de behoefte aan kwalitatief laagwaardig water, terwijl ook de vergrijzing van het grondwater wordt afgeremd.

Bij langdurige structurele keuzes speelt daarnaast de vraag hoe solidariteit tussen gebieden wordt georganiseerd: wie maakt ruimte, wie draagt kosten en hoe worden effecten eerlijk verdeeld. De Nota Ruimte agendeert deze vraag expliciet, onder meer via het uitgangspunt van een regionaal watersysteem in balans. Bestaande Waterakkoorden zijn bedoeld om hier invulling aan te geven, maar de vraag is in hoeverre deze akkoorden voldoende flexibel en adaptief zijn om mee te bewegen met de toenemende dynamiek van het watersysteem. Zonder nadere gezamenlijke uitwerking blijft onduidelijk hoe lasten en baten tussen gebieden worden verdeeld en hoe regionale en landelijke keuzes elkaar kunnen versterken.

Ruimte voor het regionaal watersysteem

Geredeneerd vanuit de koppeling tussen het hoofdwatersysteem en het regionaal systeem en vanuit wateroverlast is het de vraag of op lang termijn ook aanpassingen nodig zijn in het regionaal systeem. Aanvullend op de invulling die regionale zoetwaterstrategieën hieraan geven. Bijvoorbeeld ten behoeve van piekberging, zodat er bij extreme waterstand op het hoofdsysteem minder (of geen) water vanuit de regio wordt afgevoerd. Een goede sponsstrategie kan, mits goed gefinetuned, bijdragen aan de waterveiligheidssituatie. Mogelijk vraagt dit ingrepen met ruimtelijke impact, wat kan betekenen dat het nodig is om ook langs het regionale systeem ruimte te reserveren. Hiervoor zal in de volgende periode van het zesjaarlijkse Deltaprogramma (2027 - 2033) een nader onderzoek plaatsvinden.

Als regio willen we dat de bijdrage die regionale watersystemen kunnen leveren aan de opgaven in het hoofdwatersysteem bij zowel laag- als hoogwater volwaardig wordt meegenomen in de landelijke afweging en besluitvorming. Inclusief het bijbehorende bekostigingsvraagstuk van regionale maatregelen. De regio beschouwt deze bijdrage als onderdeel van de oplossing en daarmee als een uitwerking van landelijke solidariteit en wederkerigheid.

5.1.2 Dijkversterking

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

In het HWBP werken 21 waterschappen en Rijkswaterstaat samen aan de opgave om de dijken in 2050 op orde te hebben. Om deze opgave te kunnen realiseren is voortgang en een stabiele scope van groot belang. Tegelijk worden in Ruimte voor de Rivier 2.0 diverse keuzes voorbereid die impact kunnen hebben op de versterkingsopgave. De termijn waarop deze keuzes impact hebben, bepaalt mede in hoeverre er raakvlakken zijn met het HWBP.

In de voorbereiding van dijkversterkingsprojecten worden opgaven van medeoverheden meegenomen, rekening houdend met de uitvoerbaarheid en haalbaarheid. Opgaven op het gebied van natuur, grondstoffen, de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) maken daarmee onderdeel uit van de HWBP-aanpak. Voor het HWBP is het van belang dat vanuit Ruimte voor de Rivier 2.0 tijdig inzicht ontstaat in waar en op welke termijn maatregelen worden voorzien. Daarnaast is behoefte aan een gezamenlijk beeld van locaties waar dijkversterking nodig is en waar (1) die samenhang verder uitgewerkt moet worden en (2) waar die samenhang er niet is of zo ver in de tijd dat de HWBP-projecten doorgang kunnen vinden zonder rekening te houden met Ruimte voor de Rivier 2.0.

Profielen voor vrije ruimte

In het kader van Water en Bodem sturend reserveren Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen ruimte om toekomstige water-veiligheidsopgaven mogelijk te houden, onder meer voor dijk-versterking. Deze zogeheten profielen voor vrije ruimte zijn geen nieuwe ontwikkeling, maar bouwen voort op bestaande reserveringen en afspraken die al worden geconcretiseerd en vastgelegd in het omgevingsbeleid. Omdat deze profielen van invloed zijn op de beschikbare ruimte in het Rijngebied, nemen wij ze mee als gegeven randvoorwaarde in het Regionaal Perspectief. We ontwikkelen

hiervoor geen eigen regionale uitwerking en voegen geen aanvullende ruimteclaims toe, maar houden rekening met deze lopende ontwikkeling bij de verdieping van de deelgebieden.

5.1.3 Meerlaagsveiligheid

Meerlaagsveiligheid is het principe waarbij waterveiligheid niet alleen wordt benaderd vanuit het voorkomen van overstromingen, maar vanuit een breder perspectief waaronder ook het beperken van de gevolgen wanneer zich extreem hoogwater of wateroverlast voordoet. Het bestaat uit vijf samenhangende lagen (zie figuur 2), die gezamenlijk bijdragen aan dit doel. Het gaat om een meervoudige aanpak, waarin maatregelen uit verschillende lagen op specifieke momenten en met onderscheiden verantwoordelijkheden van betrokken overheden worden ingezet.

Figuur 2: Meerlaagsveiligheid (bron: Kamerbrief wateroverlast, oktober 2025)

Meerlaagsveiligheid richt zich daarmee vooral op het binnendijkse gebied, waar mensen wonen, werken en waar voorzieningen zijn geconcentreerd. Daar zijn de maatschappelijke gevolgen van overstromingen en wateroverlast het grootst.

Voor de verdieping van de deelgebieden in deel 2 van het Regionaal Perspectief (juli 2026) is een gesprek over met name laag 2 van meerlaagsveiligheid van belang: gevolgbeperking door ruimtelijke inrichting. De manier waarop het binnendijkse gebied wordt ingericht, bepaalt in hoge mate hoe kwetsbaar gebieden zijn voor overstromingen en wateroverlast en welke gevolgen dit heeft voor mensen en functies.

5.1.4 Verstedelijking

Verstedelijking is een urgent thema door een combinatie van ruimtegebrek, woningtekort en bevolkingsgroei. Het thema verstedelijking kent ook een prominente plek in de Nota Ruimte. De verstedelijkingsopgave zoals onder meer verbeeld op de VISTA-kaart in de Nota Ruimte laat zien dat groeiopgaven op meerdere plekken langs de Rijntakken samenkomen en doorwerken in het riviersysteem met directe raakvlakken met andere ruimteclaims en landelijke keuzes die samenhangen met het functioneren van het riviersysteem.

Het gaat daarbij niet alleen om grootstedelijke ontwikkelingen, maar ook om kleinschaliger stedelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied.

Er is dan ook behoefte aan een regionaal verhaal over verstedelijking voor het Rijngebied als geheel: een gezamenlijke duiding die richting geeft en toepasbaar is op de deelgebieden in dit Regionaal Perspectief. Daarmee wordt zichtbaar hoe verstedelijking zich verhoudt tot de aan de rivier gerelateerde opgaven en welke aandachtspunten dat oplevert voor keuzes langs de Rijntakken.

In de integrale verstedelijkingsstrategieën van Zwolle, de Stedendriehoek en de Groene Metropoolregio is het van belang dat deze rivieropgaven expliciet worden meegewogen. De doorwerking en eventuele spanningen tussen verstedelijking en het riviersysteem worden in deel 2 van het Perspectief verder uitgewerkt bij de betreffende deelgebieden.

5.1.5 Delfstoffenwinning

Aanvragen voor delfstoffenwinning in het winterbed of binnendijks worden beoordeeld door de provincies, die de aanvragen toetsen op maatschappelijke meerwaarde. Zij kunnen randvoorwaarden meegeven voor herinrichting, natuur, ruimtelijke kwaliteit en het beperken van de overlast tijdens de winning. Een samenhangende strategie voor ontgrondingen ontbreekt. De afweging van de ruimtelijke effecten vindt plaats op projectniveau, maar wordt via m.e.r.-procedures ook in samenhang op gebiedsniveau beschouwd doordat autonome ontwikkelingen worden meegenomen en een doorkijk wordt gegeven naar het gebied als geheel. Ook ontbreekt een regionale grondbalans, waardoor het moeilijk is om te bepalen waar grond vrijkomt en waar juist behoefte is aan grond. Een grondbalans kan helpen om vraag en aanbod van materiaal bij elkaar te brengen, waardoor het transport en daarmee de CO_2-uitstoot en de overlast voor de omgeving kunnen worden beperkt.

Om beter te kunnen sturen op een goede balans tussen het belang van delfstoffenwinning en de ruimtelijke impact op het rivierengebied, inclusief de cumulatie van effecten, werken Rijk en provincies samen aan kennisuitwisseling en actualisering en aanscherping van ontgrondingenbeleid. In dit beleid moet worden meegenomen dat in 2050 grondstoffen circulair moeten zijn.

Tegelijkertijd zien we dat delfstoffenwinning kansen biedt om bij te dragen aan rivierverruiming en systeemmaatregelen, waaronder het meergeulensysteem (zie ook paragraaf 3.1). In de huidige praktijk worden deze kansen echter onvoldoende benut, doordat een gezamenlijke strategische afweging ontbreekt. De samenhang met dijkversterking, natuurdoelen, ruimtelijke kwaliteit en toekomst-bestendig landgebruik vraagt daarom om een gezamenlijke Rijk-regioaanpak, in samenspraak met de betreffende partijen en in samenhang met de lopende beleidsontwikkeling rond ontgrondingen en delfstoffenwinning bij Rijk en provincies. Waarbij ook een samenhangende grond- en vastgoedstrategie nodig is om maatregelen uitvoerbaar te maken binnen geldende Europese wet- en regelgeving.

5.1.6 Natuur en ecologische waterkwaliteit

Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water vormen scherp begrensde juridisch kaders die resulteren in wettelijke opgaven voor natuurdoelen in het rivierengebied. In een aantal Natura 2000-gebieden in het Rijngebied is sprake van bestaande of dreigende verslechtering van natuurwaarden, waardoor hier een substantiële herstelopgave ligt. De toekomstige KRW-planperiodes zijn naar verwachting van groot belang voor de verdere ontwikkeling van het riviersysteem en de bijbehorende afwegingen in het Rijngebied. Er kan daarbij een tegenstrijdigheid ontstaan tussen KRW-maatregelen en maatregelen vanuit Ruimte voor de Rivier 2.0.

Naast Natura 2000 spelen ook het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en het Gelders Natuurnetwerk (GNN) een belangrijke rol in het Rijngebied. Deze gebieden zijn provinciaal begrensd en juridisch verankerd via de Omgevingsverordeningen. Het NNN/ GNN stuurt daarmee rechtstreeks op ruimtelijke keuzes, functiewijzigingen en ontwikkelruimte, waaronder in uiterwaarden en aangrenzende binnendijkse gebieden. In tegenstelling tot Natura 2000, dat via de Omgevingswet en Europese verplichtingen doorwerkt, ligt de verantwoordelijkheid voor begrenzing, bescherming en nadere uitwerking van het NNN/ GNN primair bij de provincies.

De Natuurherstelverordening, die sinds 2024 op Europees niveau van kracht is en juridisch bindend is voor Nederland, vraagt om een bredere ruimtelijke doorwerking buiten bestaande Natura 2000-gebieden. Deze nadere uitwerking vindt plaats via een nationaal Natuurherstelplan, dat het Rijk naar verwachting in 2026 ter inzage legt en in 2027 vaststelt. Daarmee ontstaat een juridisch bindende opgave waarvan de ruimtelijke doorwerking nog niet concreet is uitgewerkt. Wat dit betekent voor de verdeling van ruimte, prioritering en afwegingen in de deelgebieden buiten Natura 2000-gebieden is op dit moment nog onvoldoende duidelijk.

Ambities vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) geven via Ruimte voor de Rivier 2.0 richting aan de landelijke keuzes voor rivierbodemligging en afvoer & ruimte. De PAGW werkt met ecologische streefbeelden voor 2050, die richtinggevend zijn voor systeemherstel van de grote wateren en ondersteunend zijn aan het realiseren van Natura 2000- en KRW-doelen. Het streefbeeld is een duurzaam functionerend riviersysteem, waarin maatregelen bijdragen aan het oplossen van ecologische knelpunten, het versterken van hotspots en het herstellen van ecologische verbindingen. Deze ambities hebben een andere status dan de wettelijke verplichtingen uit Natura 2000, KRW en de Natuurherstelverordening, wat in de praktijk kan leiden tot vragen over prioritering en ruimtegebruik.

Het verlies aan natuurlijke dynamiek in delen van het riviersysteem, bijvoorbeeld door de aanleg en werking van stuwen, het verhogen van zomerkades en minder 'meedoen' van de uiterwaarden, is een voorbeeld van een belangrijk ecologisch knelpunt. Dit heeft gevolgen voor dynamische rivierhabitats waarvoor instandhoudings- en herstelopgaven gelden vanuit de Habitatrichtlijn en de Natuurherstelverordening.

Het brede natuurspectrum tussen wettelijke opgaven en ambities vraagt om regionale concretisering in samenhang met landelijke keuzes over waterveiligheidsmaatregelen: waar in het Rijngebied liggen de belangrijkste knelpunten, waar ontbreken verbindingen en waar liggen ontbrekende verbindingen die kunnen worden meegenomen bij rivierverruiming en andere waterveiligheidsmaatregelen?

De formele verantwoordelijkheden in de natuurketen zijn in grote lijnen belegd bij Rijk, provincies, waterschappen en terreinbeheerders. Binnen deze verdeling is het Rijk kaderstellend voor wettelijke verplichtingen en landelijke programma's, zijn provincies verantwoordelijk voor gebiedsgerichte uitwerking en prioritering en spelen waterschappen en terreinbeheerders een rol in beheer en uitvoering.

Wij realiseren ons dat de duiding van natuuropgaven op dit moment nog niet voldoende scherp in dit Perspectief is meegenomen en deze opgaven ook binnen Ruimte voor de Rivier 2.0 nog niet concreet zijn. Wij volgen de relevante ontwikkelingen en werken, waar mogelijk, in deel 2 van het Regionaal Perspectief (juli 2026) toe naar verdere duiding en concretisering. Voor een consistente toepassing in de deelgebieden is vervolgens helderheid nodig over ruimtebeslag en over transparante afwegingen tussen natuurambities en andere claims richting 2050, 2100 en verder.

Daarbij is het uitgangspunt dat natuuropgaven, waar mogelijk, worden meegenomen in samenhang met waterveiligheids-maatregelen en niet als een afzonderlijke ruimtevraag worden benaderd. PAGW-hotspots zijn hierin belangrijke aandachtspunten, maar de regionale natuuropgave is breder dan alleen deze locaties.

5.1.7 Zoetwaterbeschikbaarheid (inclusief grondwaterstanden en drinkwater)

De beschikbaarheid van zoetwater in het Rijngebied staat onder druk door langere perioden van droog weer en laagwater, toenemende watervraag en veranderende klimaatomstandigheden. De beschikbaarheid hangt samen met natuur, landbouw, drinkwater, verzilting benedenstrooms en droogte. Drinkwater is daarbij een urgente maatschappelijke opgave en een randvoorwaarde voor stedelijke ontwikkeling en economische ambities in het Rijngebied.

Keuzes over de beschikbaarheid en verdeling van zoetwater werken door in het functioneren van het hoofd- en regionale watersysteem en hebben gevolgen voor ruimtelijke ontwikkeling en gebruiksfuncties in het Rijngebied. Omgekeerd hebben ruimtelijke keuzes en keuzes in land- en watergebruik directe invloed op het regionale watersysteem, het hoogwatersysteem en de zoetwatervraag.

Een tekort aan zoetwater bij lage rivierstanden, versterkt door rivierbodemdaling op een aantal locaties, zorgt onder andere voor lage grondwaterstanden in aangrenzende gebieden. Dit kan leiden tot

onder meer natuurverdroging, landbouwkundige schade, funderingsschade in bebouwde gebieden en oxidatie en bodemdaling in veenweidegebieden. Daarnaast vragen zandwinningen om aandacht die benedenstrooms worden aangetakt en daardoor een lager peil hebben dan hun omgeving, omdat zij een zuigende werking op het grondwater kunnen hebben.

De beschikbaarheid en verdeling van zoetwater hebben directe gevolgen voor agrarische functies in het Rijngebied, met name via keuzes in verdringingsreeksen en peilbeheer. Deze afwegingen zijn van grote betekenis voor de bedrijfsvoering, investeringszekerheid en toekomstbestendigheid van landbouw.

Bij lange periodes van laagwater kan ook de drinkwatervoorziening onder druk komen te staan, waarbij de kwetsbaarheid per deelgebied verschilt en waarbij een verschuiving van grondwaterwinning naar oppervlaktewaterwinning de druk op het hoofdwatersysteem verder kan vergroten. Ook bij zeer hoge rivierstanden kan de drinkwater-voorziening tijdelijk worden beperkt, omdat het rivierwater dan veel slib en vuil bevat en niet direct geschikt is voor drinkwaterinname.

Binnen Deltaprogramma Zoetwater wordt de zoetwaterproblematiek regionaal opgepakt via de zoetwaterregio's. Op landelijk niveau worden daarbij keuzes voorbereid over de afvoerverdeling over de rivieren bij laagwater, waarmee het riviersysteem de gewenste zoetwaterstrategie vanuit Deltaprogramma Zoetwater faciliteert. In samenhang hiermee onderzoekt Ruimte voor de Rivier 2.0 de maakbaarheid en regionale doorwerking van de landelijke laagwaterkeuzes in het Rijngebied, inclusief de effecten op het hoofdwatersysteem en de regionale watersystemen.

Regionaal wordt hierop voortgebouwd door het zoetwater zoveel mogelijk vast te houden en de sponswerking van het regionale watersysteem te versterken. In de zoetwaterregio's wordt hier al aan gewerkt via maatregelen, afspraken en afwegingen rond zoetwaterbeschikbaarheid en -verdeling. Daarbij is een samenhangende afweging nodig tussen drinkwater, natuur, landbouw, economie en andere ruimte- en waterclaims.

Hoewel de Twentekanalen buiten het plangebied van het Regionaal Perspectief Rijngebied vallen, is er sprake van een duidelijke systeemrelatie met de IJssel. De Twentekanalen zijn voor hun wateraanvoer en waterpeilbeheer afhankelijk van de IJssel, wat doorwerkt in de zoetwaterbeschikbaarheid, drinkwatervoorziening en het functioneren van het regionale watersysteem in Twente. Veranderingen in afvoerverdeling, laagwaterregime en sturing in het Rijnsysteem hebben daarmee ook beneden- en zijwaarts effect buiten het plangebied. In dit Perspectief deel 1 erkennen wij deze samenhang als relevante randvoorwaarde. Een nadere gezamenlijke uitwerking van de zoetwaterafhankelijkheden in Noordoost-Nederland volgt in deel 2 (juli 2026).

Internationaal gezien speelt in Duitsland de ontwikkeling om zoetwater te gaan opslaan en vasthouden in voormalige bruinkoolmijnen. Hoe dit precies doorwerkt, is nog niet bekend en wordt daarom vooralsnog niet meegenomen in het Regionaal Perspectief. Internationale afstemming hierover vindt plaats vanuit het Rijk en via waterschappen en provincies.

5.1.8 Recreatie

De recreatiedruk op onder meer de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe neemt al jaren toe met gevolgen voor mens en natuur. Het Planbureau voor de Leefomgeving vraagt daarnaast aandacht voor de toenemende behoefte aan recreatief uitloopgebied in en rond stedelijke groeikernen, als gevolg van bevolkingsgroei, verstedelijking en grootschalige woningbouwontwikkelingen. Deze ontwikkelingen vergroten de ruimtedruk, met name in overgangszones rond steden en nabij Natura 2000-gebieden, waardoor functies als landbouw, natuur, recreatie en woningbouw steeds vaker met elkaar concurreren. Dit vraagt om bewuste afwegingen over hoe recreatie in het Rijngebied wordt ingepast.

Daarbij gaat het niet alleen om recreatie als gebruiksfunctie en onderdeel van ruimtelijke kwaliteit en beleving, maar ook om recreatie en groeiend toerisme als economische sector met ondernemers, werkgelegenheid en regionale toegevoegde waarde.

Dat alles betekent dat recreatie niet pas als sluitstuk van gebiedsontwikkelingen kan worden benaderd, maar dat recreatieve en toeristische waarden vroegtijdig moeten worden meegenomen in de planvorming. Een aandachtspunt hierbij is dat verantwoordelijkheden en mandaten versnipperd zijn.

Deze afwegingen leiden niet tot een afzonderlijke ruimtelijke claim voor recreatie. Recreatie past juist goed binnen meervoudig ruimtegebruik van het gebied, in combinatie met natuur(ontwikkeling), maatregelen voor waterveiligheid, landbouw en andere functies. In dat verband bieden maatregelen voor waterveiligheid en andere nature-based solutions kansen om recreatie te combineren met andere opgaven en om de druk op bestaande natuurgebieden te spreiden.

Een aandachtspunt is veiligheid en kwaliteit bij de toenemende intensiteit van recreatief gebruik. Zo neemt de waterrecreatie, met name op de Nederrijn-Lek, sterk toe en leidt deze steeds vaker tot spanningen en veiligheidsrisico's in de interactie met de beroepsvaart. Daarnaast groeit het belang van goed toegankelijke en veilige zwemwaterlocaties, mede in relatie tot toenemende hitte, hittestress en de nabijheid van stedelijke gebieden langs de rivieren.

In de verdieping van de deelgebieden betrekken we nadrukkelijk recreatie als gebruiksfunctie binnen meervoudig ruimtegebruik.

5.1.9 Ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit wordt in alle keuzes meegewogen en gaat over landschappelijke inpassing, herkenbaarheid van het Rijngebied, beleving, identiteit en de balans tussen gebruik en kwaliteit. Daarbij sluiten wij aan bij bestaande, vastgestelde provinciale en gemeentelijke kwaliteitskaders waaraan ruimtelijke kwaliteit wordt getoetst. Daarnaast sluiten we aan bij richtinggevende en inspirerende documenten, zoals het Panorama Gelders Rivieren (provincie Gelderland) en de streekgidsen van provincies en gemeenten en de daarin benoemde kernkwaliteiten per regio.

Tegelijkertijd is ruimtelijke kwaliteit een abstract begrip dat verschillend wordt ingevuld. Om dit principe in de praktijk hanteerbaar te maken, is een gezamenlijke regionale duiding nodig van wat wij onder ruimtelijke kwaliteit verstaan en hoe deze wordt toegepast, in samenhang met het principe Water en Bodem sturend. Deze gezamenlijke duiding biedt houvast om ruimtelijke keuzes langs de Rijntakken consistent te beoordelen en gebiedseigen kwaliteiten te versterken.

5.1.10 Watergebonden economie (havens, binnenvaart en watergebonden bedrijvigheid)

Het Rijngebied vervult een belangrijke rol voor watergebonden economische functies. Het gaat daarbij om binnenhavens, overslag, logistiek en watergebonden bedrijvigheid, maar ook om scheepvaart en in het bijzonder de binnenvaart als dragende vervoersmodaliteit voor goederenvervoer, bereikbaarheid en economische samenhang. Tot de watergebonden economie behoren daarnaast recreatief-economische bedrijven die direct aan de rivier zijn gevestigd, zoals jachthavens, passantenhavens, charter- en rondvaart, water-recreatieverhuur, campings en vakantieparken langs de rivier.

Daarnaast vervullen veerdiensten langs de rivier een belangrijke rol in de regionale bereikbaarheid, waarbij zij afhankelijk zijn van waterstanden, oeverinrichting en de bevaarbaarheid van het riviersysteem.

Deze economische functies zijn nauw verbonden met het functioneren van het riviersysteem. Bevaarbaarheid van de rivier, voldoende ruimte langs het water en de wijze waarop het systeem wordt ingericht zijn randvoorwaardelijk voor zowel havens en

binnenvaart als voor andere watergebonden bedrijven. Binnenhavens en vaarwegen vormen samen essentiële schakels in nationale en provinciale logistieke netwerken en spelen een belangrijke rol in hergebruik, grondstoffenstromen en duurzame logistiek. Daarmee zijn zij van groot belang voor de transitie naar een circulaire economie, met als doel dat Nederland in 2050 volledig circulair is.

Het is van belang onderscheid te maken tussen havenontwikkeling en vaarwegontwikkeling. Investeringen in binnenhavens, kades en watergebonden bedrijventerreinen zijn alleen duurzaam wanneer de bereikbaarheid via de toeleidende vaarwegen op korte, middellange en lange termijn is geborgd.

Langs het Rijnsysteem liggen meerdere locaties waar de genoemde functies samenkomen. Belangrijke knooppunten bevinden zich onder andere bij Kampen, Deventer, Doesburg, Arnhem, Tiel en Werkendam. Hier hangen havens, scheepvaart, watergebonden bedrijvigheid, regionale economie en bereikbaarheid direct samen met het functioneren van de rivier.

De bevaarbaarheid van rivieren staat op delen van het Rijnsysteem onder druk door steeds vaker voorkomende perioden van zowel laag- als hoogwater. Deze problematiek speelt nadrukkelijk op de IJssel, onder meer tussen de IJsselkop en Kampen, maar raakt ook andere vaarwegen in Oost-Nederland, waaronder de Waal en de Rijn. Onzekerheid over de vaarwegfunctie ondermijnt het door Rijk en regio ingezette beleid gericht op modal shift (het verschuiven van goederenvervoer van de weg naar water en spoor) en het behoud van watergebonden locaties voor economische activiteiten.

De betekenis en kwetsbaarheid van watergebonden economische functies verschillen per riviertraject en per regio. Keuzes over afvoer, rivierbodemligging, ruimte voor de rivier en ruimtelijke inrichting werken direct door in het economisch functioneren en het toekomstperspectief van scheepvaart, havens en watergebonden (recreatie)bedrijven. Niet alleen het Rijk, maar ook provincies hebben hierin een duidelijke rol vanuit hun verantwoordelijkheid voor regionale economie, bereikbaarheid en corridorontwikkeling.

De watergebonden economie in Oost-Nederland kent een sterke samenhang tussen vaarwegen en havens binnen en buiten het plangebied. Havens aan de Twentekanalen vallen weliswaar buiten het plangebied in het Regionaal Perspectief Rijngebied, maar zijn voor hun bereikbaarheid en economisch functioneren direct afhankelijk van de bevaarbaarheid van de IJssel en de werking van Sluis Eefde als schakel tussen de IJssel en de Twentekanalen. Beperkingen in de vaarwegfunctie, met name bij laag- en hoogwater, raken daarmee niet alleen de IJssel zelf, maar ook de investeringszekerheid van watergebonden bedrijvigheid langs de Twentekanalen.

Dit alles vraagt om een samenhangende afweging waarin bevaarbaarheid van de rivieren en het behoud en de bereikbaarheid van watergebonden bedrijventerreinen expliciet worden meegenomen, in balans met waterveiligheid, natuur, leefomgeving en andere ruimteclaims.

5.1.11 Landbouw en agrarische activiteiten langs de rivieren en in Bkl-reserveringen

Landbouw is een structurele functie in het rivierengebied die zowel ruimte vraagt als direct geraakt kan worden door verschillende ruimteclaims, zoals aanpak van rivierbodemproblematiek, dijkversterking en reserveringen voor toekomstige waterveiligheids-opgaven. Deze ruimteclaims hebben gevolgen voor het gebruik en de ontwikkelruimte van agrarische bedrijven, zowel op korte termijn als bij gebiedsontwikkelingen richting 2050, 2100 en verder. Daarbij is landbouw in toenemende mate kapitaal- en kennisintensief, met langdurige investeringen in grond, teelten en bedrijfsstructuren.

Daarnaast zijn er fysieke risico's die voortkomen uit veranderende water- en bodemcondities, zoals dalende grondwaterstanden en de effecten van rivierbodemdaling. Deze effecten hangen samen met het regionale watersysteem en het peilbeheer (waaronder maatregelen

om water vast te houden) en kunnen direct doorwerken in agrarisch gebruik en bedrijfsvoering. Veel agrarische functies, zoals boomgaarden en andere meerjarige teelten, zijn gebonden aan specifieke bodem- en watercondities en worden steeds vaker gecombineerd met teeltondersteunende voorzieningen.

Deze ontwikkelingen vergroten de onzekerheid over het toekomstperspectief voor landbouw in bepaalde delen van het rivierengebied. Tegelijkertijd draagt het bestaande agrarische beheer in het rivierengebied al bij aan klimaatadaptatie, biodiversiteit en de regionale economie. Landbouw is daarmee meer dan uitsluitend een transitie-opgave en vraagt om een bredere afweging van instrumenten en maatregelen.

De consequenties van opgaven in het Rijngebied voor agrarische activiteiten moeten expliciet en transparant worden benoemd, ook wanneer deze ingrijpend zijn. Hoewel er op het moment van publicatie van dit rapport geen overkoepelende landelijke strategie meer is zoals het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en de Provinciale Programma's Landelijk Gebied (PPLG), blijft er behoefte aan richtinggevende uitspraken om landbouw zorgvuldig en consequent mee te nemen in zowel buitendijkse als binnendijkse gebiedsuitwerkingen.

De Nederrijn bij Renkum. Hier komen de thema's waterveiligheid, natuur en landbouw samen.

Verstedelijkt rivierenlandschap langs de IJssel met het historische waterfront van Deventer, waar stad en rivier elkaar beïnvloeden en de beschikbare ruimte begrenzen | Foto: Wim Eikelboom

6. Deelgebieden per Rijntak als focus voor nadere uitwerking

6 Deelgebieden per Rijntak als focus voor nadere uitwerking

De deelgebieden in dit hoofdstuk laten zien waar nationale, regionale en lokale opgaven in het Rijngebied samenkomen en elkaar beïnvloeden en waar de landelijke keuzes over rivierbodemligging en afvoer & ruimte het sterkst doorwerken. Op deze locaties ontstaat de grootste noodzaak én kans om keuzes te verbinden en gebiedsgericht richting te geven aan de toekomst van het Rijngebied. Daarom vormen zij de gebieden waar verdere verdieping in deel 2 van het Regionaal Perspectief (juli 2026) het meest urgent en betekenisvol is.

Deze eerste gebiedsgerichte duidingen brengen wij als regionale partners actief in aan de landelijke tafels, zodat de besluiten binnen Ruimte voor de Rivier 2.0 over rivierbodemligging en afvoer & ruimte in het voorjaar van 2026 aansluiten bij wat in deze gebieden mogelijk, nodig en verantwoord is. Wij geven daarbij aan wat de regionale belangen zijn en welke eerste koppelkansen en schuurpunten wij zien. Op basis van de verdieping in deel 2 van het Perspectief brengen we scherper in beeld waar de urgentie in het Rijngebied ligt.

Zo zorgen wij dat de gebiedsbelangen tijdig en consistent worden meegenomen in zowel de landelijke besluitvorming als in onze regionale vervolgstappen. We verwachten dat de vervolgstap na de verdieping in deel 2 vraagt om prioritering en programmering, inclusief afspraken over samenwerking en financiering.

In dit hoofdstuk schetsen wij per Rijntak de gebiedskenmerken en systeemdynamiek die richting geven aan de opgaven die daar spelen. Op basis van een gezamenlijke inventarisatie met landelijke, regionale en lokale partijen hebben wij deelgebieden afgebakend waar opgaven samenkomen, elkaar beïnvloeden en waar de landelijke keuzes over rivierbodemligging en afvoer & ruimte de grootste invloed hebben.

Deze indeling in deelgebieden is bedoeld als een werkbare manier om de grote opgaven per Rijntak te ordenen en bestuurlijk hanteerbaar te maken.

Voor elk deelgebied geven wij een eerste duiding van de riviergerelateerde opgaven en van de effecten die de landelijke keuzes kunnen hebben op veiligheid, leefomgeving en ontwikkelruimte. Door deze inzichten te bundelen ontstaat een gebiedsgericht beeld van waar samenhangende keuzes noodzakelijk zijn en waar kansen én beperkingen zichtbaar worden.

Naast de deelgebieden per Rijntak beschrijven wij ook twee trajecten waarin al gebiedsuitwerking plaatsvindt: het Splitsingspuntgebied (paragraaf 6.4) en de IJssel-Vechtdelta (paragraaf 6.5).

In deel 2 maken we op basis van de verdere verdieping en urgentie een nadere selectie. Niet alle deelgebieden in dit hoofdstuk krijgen dus noodzakelijkerwijs hetzelfde vervolg.

Benedenstroomse gebieden

Keuzes en ontwikkelingen in het Rijngebied kunnen doorwerken naar benedenstroomse gebieden. Deze doorwerking wordt geadresseerd binnen bestaande landelijke kaders, waaronder de Deltabeslissing Grote Rivieren en Delta's, waarin samenhang en afstemming tussen deltaprogramma's wordt georganiseerd. Vanuit Deltaprogramma Rijn werken wij samen met Deltaprogramma's Rijnmond–Drechtsteden en

IJsselmeergebied en signaleren wij waar relevant aandachtspunten vanuit het Rijngebied.

Internationale context

De ontwikkeling van het Rijnsysteem kan natuurlijk niet los worden gezien van maatregelen en keuzes stroomopwaarts, met name in Duitsland. Veranderingen in afvoerregime, riviermorfologie en systeemwerking kunnen doorwerken tot in het Nederlandse Rijngebied en daarmee invloed hebben op waterveiligheid, rivierbodemligging en ruimtegebruik.

De internationale afstemming hierover is primair belegd binnen bestaande gremia, waaronder de Hochwasser Gruppe met vertegenwoordiging vanuit onze waterschappen en wordt meegenomen binnen Ruimte voor de Rivier 2.0.

Werkendam uitbreiding haven aan de nieuwe Merwede, die bijdraagt aan waterveiligheid, en duurzame mobiliteit | Bron: Havenuitbreiding Werkendam

6.1 IJssel en Pannerdensch Kanaal

Langs de IJssel - een veelal smalle rivier met grote betekenis voor gebied én systeem - ontstaan juist op de plekken waar rivier en stad elkaar raken kansen om opgaven te verbinden én schuurpunten die om zorgvuldige keuzes vragen. De combinatie van een beperkt rivierprofiel, verstedelijkingsdruk en de doorwerking van landelijke keuzes over afvoer & ruimte maakt dat vier deelgebieden in het bijzonder een nadere uitwerking vragen: Zutphen-Brummen-Voorst, Deventer-Twello, Terwolde – Veessen en Zwolle-Hattem. In deze gebieden moeten we zorgvuldig verkennen hoe waterveiligheid, leefkwaliteit, natuur, landbouw, binnenvaart en woningbouw elkaar kunnen versterken zonder onnodig nieuwe knelpunten te creëren.

In deze paragraaf over de IJssel en het Pannerdensch Kanaal richten wij ons op het IJsseltraject van Dieren tot Zwolle-Hattem. Deze analyse mondt uit in een onderbouwde selectie van deelgebieden langs de IJssel die in deel 2 van het Regionaal Perspectief Rijngebied (juli 2026) nader worden uitgewerkt. De IJssel verbindt het Splitsingspuntengebied via de IJssel-Vechtdelta met het IJsselmeer. Beide gebieden kennen een eigen dynamiek en opgavenstructuur, maar zijn vanuit hun geografische ligging ook bepalend voor het functioneren van het Rijnsysteem als geheel. Daarom worden deze gebieden in paragrafen 6.4 en 6.5 uitgewerkt.

6.1.1 Smalle rivier, grote betekenis voor gebied en systeem

De IJssel is een dynamische Rijntak met een karakteristiek afwisselend landschap en sterke verwevenheid tussen rivier en stad. De rivier is relatief smal en slingert langs historische Hanzesteden, open agrarische gebieden, industrielocaties en binnenhavens, natuurgebieden en recreatieve zones. Tegelijk vervult de IJssel een cruciale systeemrol: zij voert water naar het IJsselmeer en is een sleutelrivier voor het functioneren van het regionale watersysteem, doordat zij waterstanden, afvoerroutes én grondwater in de omliggende gebieden beïnvloedt. De IJssel werkt door in de Achterhoek waar het gaat om grondwaterstanden (stuwend en drainerend) en vervult een sleutelrol voor de Natura 2000-gebieden Rijntakken en Veluwe.

Uitgangspunt van Deltaprogramma Zoetwater is dat in heel Nederland, dus ook hier, niet altijd voldoende zoetwater beschikbaar zal zijn en dat we ons hierop moeten voorbereiden en aanpassen.

De IJssel kent geen stuwen voor de scheepvaart en is daardoor afhankelijk van de hoeveelheid Rijnwater die via het Pannerdensch Kanaal wordt aangevoerd. Bij lage Rijnafvoeren neemt de vaardiepte af, waardoor de scheepvaart wordt beperkt. Dit geeft problemen voor onder andere de vele sluizen in Oost-Nederland.

Juist doordat de IJssel op sommige trajecten een smal rivierbed heeft, in combinatie met intensief gebruik van het omliggende gebied en een sterke regionale verstedelijkingsdruk met toenemende recreatiebehoefte, leveren de voorziene laag- en hoogwater-maatregelen langs de IJssel zowel kansen als schuurpunten op.

Pannerdensch Kanaal: cruciaal voor het functioneren van de IJssel
Het Pannerdensch Kanaal verbindt de Boven-Rijn met de IJssel en de Nederrijn. De oude Rijnstrangen vormen nu een waardevol landbouw- en natuurlandschap. De afvoerverdeling tussen de IJssel en Nederrijn wordt bij hoogwater bijgestuurd via de regelwerken bij Pannerden en de Hondsbroekse Pleij en bij laagwater via stuw Driel. Dit maakt dit traject cruciaal voor het functioneren van de IJssel. Daarnaast vervult het Pannerdensch Kanaal een sleutelrol voor het regionale zoet-watersysteem van de Linge, via de inlaat bij gemaal De Pannerling. Dit gebied is onderdeel van het Splitsingspuntengebied, dat we in paragraaf 6.4 nader beschrijven.

Boven-IJssel: grote contrasten en recreatieve betekenis

Tussen Arnhem en Doesburg stroomt de IJssel door een landschap met sterke contrasten. Stedelijke zones en bedrijvigheid worden afgewisseld met de Veluwezoom met beken, bos en akkers, dorpen langs de IJssel en buitenplaatsen en landgoederen op de overgang naar de uiterwaarden. Deze uiterwaarden vormen een structurerend onderdeel van het cultuurhistorische rivierlandschap, met een afwisseling van agrarisch gebruik en hoge natuurwaarden. Oude meanders, zandwinplassen en historische havenplaatsen geven dit traject een eigen identiteit en recreatieve functie.

Dit traject is essentieel voor de drinkwatervoorziening en aangewezen als drinkwaterreserveringsgebied in de provinciale Omgevingsverordening.

Midden-IJssel: meanderend riviersysteem met historische kernen

De Midden-IJssel wordt gekenmerkt door meanders, geulen, rivierduinen en oude stroomruggen: verhogingen in het landschap die zijn ontstaan door vroegere rivierafzettingen en het huidige landschap sturen. Rond Zutphen en Deventer ligt een verstedelijkt rivierenlandschap, waar historische waterfronten en eerdere dijkverleggingen de beschikbare ruimte langs de rivier mede bepalen.

De rivier ontvangt hier water uit belangrijke regionale beken zoals de Berkel en de Schipbeek. Ook is er aanvoer vanuit de Veluwe via kwel en oppervlaktewatersystemen. De functie van drinkwater is ook op dit tracject van wezenlijk belang en planologisch geborgd via drinkwaterreserveringsgebieden in de provinciale Omgevingsverordening.

De buiten het plangebied gelegen Twentekanalen sluiten hier aan op de IJssel. Met naast scheepvaart een belangrijke functie voor de aanvoer van zoetwater in Oost-Nederland.

Sallandse IJssel: rechtlijniger riviertype met open agrarisch gebied

Benedenstrooms van Deventer wordt de IJssel rechter en breder. Het gebied bestaat uit een open agrarisch landschap met prominente dijken, historische elementen zoals de IJssellinie en een netwerk van parallelle regionale waterlopen zoals de Veluwse en Sallandse Weteringen. Rond de Sallandse Weteringen speelt een aanzienlijke waterveiligheidsopgave voor 2050. Zwolle en Hattem vormen de stedelijke accenten in dit traject.

Beneden-IJssel: open en breed rivierenlandschap

Vanaf Zwolle stroomt de IJssel als brede rivier door een open rivierenlandschap met vruchtbare landbouwgronden en belangrijke natuurgebieden. De hoogwatergeul Reevediep verbindt de IJssel met het Drontermeer en beschermt Kampen tegen hoogwater door afvoer richting het Ketelmeer. Het buitendijkse Kampereiland is een karakteristiek agrarisch landschap dat bij hoogwater als retentiegebied functioneert.

In dit deel van de IJssel is de rivier niet langer primair drainerend, maar infiltreert water juist regelmatig vanuit de rivier naar de omliggende gronden, wat van belang is voor grondwaterstanden en zoetwaterbeschikbaarheid in de omgeving.

Dit benedenstroomse deel maakt deel uit van de IJssel-Vechtdelta, die we in paragraaf 6.5 nader beschrijven inclusief de kenmerken van de Vecht, het Zwarte Water, het Zwarte Meer en het Ketelmeer.

De IJssel in cijfers

- 127 kilometer lang
- 70 tot 140 meter breed
- bij normale waterstand circa 3.20 diep
- 11 procent van het Rijnwater wordt afgevoerd naar het IJsselmeer
- 25 duizend hectare aan uiterwaarden met natuur, landbouw

6.1.2 Waar opgaven samenkomen langs de IJssel

Langs de IJssel spelen veel landelijke, regionale en lokale opgaven die met de rivier samenhangen. Deze inventarisatie hebben wij de afgelopen periode gezamenlijk uitgevoerd met betrokken overheden en maatschappelijke organisaties (zie hoofdstuk 8 Verantwoording).

De inventarisatie geeft inzicht in waar opgaven samenkomen, met zowel kansen als beperkingen voor mogelijke oplossingen voor de IJssel of in specifieke gebieden. Dit heeft geleid tot de selectie van vier deelgebieden waar opgaven elkaar zodanig raken dat ze bepalend zijn voor regionale ontwikkeling en waar landelijke keuzes direct doorwerken in regionale gebiedsopgaven.

In deze paragraaf lichten wij deze vier deelgebieden toe:
a) Zutphen//Brummen//Voorst
b) Deventer//Twello
c) Terwolde//Veessen
d) Zwolle//Hattem

In paragraaf 6.4 beschrijven we het splitsingspuntengebied met de Boven-IJssel, Rivierklimaatpark IJsselpoort en het HBFO-gebied (Havikerwaard, Beimerwaard, Fraterwaard en Olburgerwaard). In paragraaf 6.5 beschrijven we de IJssel-Vechtdelta.

In deel 2 van het Perspectief verdiepen we deze duiding en trekken eerste conclusies, onder andere over urgentie. De daadwerkelijke inhoudelijke uitwerking van gebiedsopties vindt dus niet in deel 2 plaats, maar pas in verwachte latere verkenningen.

a. Zutphen – Brummen – Voorst: stedelijke groei in relatie tot rivierkundige knelpunten en natuurwaarden

Bij Zutphen, Brummen en Voorst komt een concentratie van opgaven samen. De IJssel is hier fysiek ingeklemd tussen stedelijke functies, bebouwing en dijken. Ter hoogte van de oude IJsselbruggen is een hydraulisch knelpunt, dat vooral bij hoge afvoeren invloed heeft op de doorstroming. Daarnaast zijn de oude IJsselbruggen een knelpunt voor de binnenvaart.

In dit gebied kunnen landelijke keuzes over extra ruimte voor afvoercapaciteit bij hoogwater direct leiden tot de noodzaak van een nieuwe binnendijkse geul of andere maatregelen voor extra rivierruimte. De afvoerverdeling bij hoogwater is daarbij bepalend voor de druk op dit knelpunt.

In dit deelgebied spelen grootschalige woningbouwambities, zowel op korte termijn als op langere termijn binnen de verstedelijkings-strategie van het Ontwikkelperspectief Regio Stedendriehoek. In het gebied zijn concrete woningbouwprojecten voorzien voor ongeveer 1.500 woningen, met realisatie vanaf 2027. Hierdoor ontstaan ook vraagstukken ten aanzien van de mobiliteit in de regio.

De oude IJsselarm (Hoendernesterbeek en Overmarsch) kent ijzerrijke bodems met hoge ecologische waarden en biedt daarnaast kansen voor recreatie en het benutten van bestaande waterlopen.

In dit traject spelen ook energieopgaven langs de rivier. In het kader van het provinciale windbeleid en de Regionale Energiestrategie (RES) Gelderland zijn langs de IJssel locaties als onderzoekslocatie voor duurzame energieopwek benoemd. Deze opgaven vragen om zorgvuldige afweging in samenhang met waterveiligheid, natuur, landschap en andere ruimtelijke claims.

Verder ligt in dit deelgebied de sleutel voor de zoetwatervoorziening voor een belangrijk deel van Oost-Nederland, via het Twentekanaal (en Sluis Eefde). En in het gebied ligt het drinkwaterreserverings-gebied Deventer-Zutphen, gericht op oevergrondwaterwinning.

Daarnaast spelen lopende HWBP-projecten, de wens van Zutphen voor een extra brug en regionale wateropgaven die voortkomen uit de lage ligging van het gebied. Ook de bestaande IJsselbruggen in dit traject naderen rond 2035 het moment van grootschalig onderhoud

en/of vervanging. Dit vormt een extra aanleiding om dit deelgebied integraal te beschouwen, zodat rivierkundige maatregelen, infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen waar mogelijk in samenhang kunnen worden opgepakt.

Deze combinatie maakt dat keuzes binnen Ruimte voor de Rivier 2.0 direct doorwerken in stedelijke ambities, waterveiligheid, drinkwatervoorziening, cultuurhistorie en natuurwaarden. Daarom vraagt dit deelgebied om een zorgvuldige integrale verdieping in deel 2 van het Regionaal Perspectief.

b. Deventer – Twello: verstedelijkingsambities raken Bkl-reservering, waterveiligheid en cultuurhistorie

In het gebied rond Deventer en Twello komen landelijke, regionale en lokale opgaven scherp bij elkaar. Deventer kent een bestaande reservering die is verankerd in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). Net als bij Zutphen vormen de historische binnenstad, dijken en brughoofden door de beperkte ruimte een hydraulisch knelpunt.

In de landelijke opgaven wordt Deventer-Twello expliciet genoemd als een gebied waar keuzes over extra ruimte voor hoogwaterafvoer direct kunnen bepalen of de bestaande ruimtelijke reservering moet worden geactiveerd en welke ruimtelijke gevolgen dat heeft. Ook landelijke keuzes over de afvoerverdeling bij hoogwater hebben hier directe invloed op de druk op de rivier.

Deventer heeft in het kader van de Ontwerp Omgevingsvisie Deventer (2025) en het Ontwikkelperspectief Stedendriehoek 2050 (ontwerp gereed in 2026) stevige verstedelijkingsambities, waaronder de mogelijke ontwikkeling van de IJsselsprong aan de andere kant van de IJssel (Stadsland). Deze stedelijke uitbreiding, inclusief de wens van Deventer voor een mogelijke derde brug over de IJssel, kan ingrijpende gevolgen hebben voor ruimtegebruik, waterveiligheid en het functioneren van het riviersysteem.

Daarnaast speelt de mogelijke vervanging van de sluis die toegang biedt tot het Overijssels Kanaal en de Binnenhaven Deventer. Deze vervanging is nodig omdat de toegankelijkheid van de huidige sluis onder druk staat door rivierbodemdaling en toenemende laagwaterproblematiek. Ter hoogte van Deventer is de IJssel een belangrijke vaarweg voor de binnenvaart en voor de bereikbaarheid van de Binnenhaven Deventer aan het Overijssels Kanaal. De Sluis Deventer vormt daarbij de cruciale schakel tussen het hoofdwatersysteem (IJssel) en het regionale watersysteem. Bruggen, het sluiscomplex en waterstanden bepalen hier in sterke mate de bevaarbaarheid, met name bij laagwater. Beperkingen in de vaarweg of de sluis hebben directe gevolgen voor de bereikbaarheid van de Binnenhaven Deventer en de Containerterminal Deventer en daarmee voor het door provincie en Rijk ingezette beleid gericht op een verschuiving van vervoer van weg naar water (modal shift). Investeringen in havenontwikkeling en kadefaciliteiten zijn hierdoor nauw verbonden met keuzes over vaarwegbeheer, rivierbodemligging en waterverdeling.

Wateraanvoer vanuit de IJssel via de sluis is bovendien van belang voor het functioneren van het regionale watersysteem, onder meer voor landbouw en natuur in droge perioden. De mogelijke vervanging van de sluis vraagt daarom om nadere duiding van de gevolgen voor waterafvoer, waterpeilen en het functioneren van het stedelijk gebied én om zorgvuldige inpassing in relatie tot het historische stadsfront aan de IJssel, dat samen met de tegenoverliggende oever onderdeel vormt van een beschermd gezicht. Ook speelt hier de samenhang tussen de IJssel en het regionale watersysteem van onder meer de Schipbeek en de Sallandse Weteringen.

Een deel van de historische binnenstad en de Wellekade in Deventer is buitendijks gelegen. Deze gebieden zijn van groot belang voor de mobiliteit en voor de beleving van de IJssel en het zicht op de historische stad. Waterveiligheid is hier een belangrijk aandachtspunt, waarbij een afweging nodig is tussen bescherming, het behoud van het beschermd stadsgezicht en het functioneren van de stad.

De gemeente Voorst en de gemeente Deventer leggen verschillende accenten in het debat over woningbouw- en verstedelijkingsambities in de regio. Voor de gemeente Voorst is het van belang dat cultuurhistorische waarden, landgoederen en waardevolle dijken nadrukkelijker doorwerken in keuzes voor ruimtelijke ontwikkeling. De gemeente Deventer erkent deze waarden eveneens, naast de ambitie om in de directe nabijheid van de stad woningen toe te voegen volgens het principe van de compacte stad.

Naast verstedelijking en rivierkundige opgaven spelen in dit deelgebied ook energieopgaven langs de IJssel. In het kader van het provinciale windbeleid en de Regionale Energiestrategie (RES) Gelderland zijn langs de rivier locaties als onderzoekslocatie voor duurzame energieopwek in beeld, wat de ruimtelijke afweging verder verbreedt.

In de omgeving van het reserveringsgebied bevindt zich rioolwaterzuivering Terwolde, waar eveneens een Bkl-reservering ligt. Grote investeringen hierin moeten worden afgestemd op de inzet van een eventuele Bkl-maatregel en omgekeerd.

Ook raakt in dit gebied de bestaande programmering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) aan mogelijke toekomstige riviermaatregelen, zowel aan de oostzijde (waterschap Vallei en Veluwe) als aan de westzijde (waterschap Drents Overijsselse Delta), wat vraagt om zorgvuldige afstemming.

Deze samenloop van stedelijke groei, cultuurhistorie, waterveiligheid en regionale en landelijke systeemopgaven maakt een nadere verdieping in deel 2 noodzakelijk.

c. Terwolde – Veessen: mogelijke geulverlenging raakt landgebruik en regionale wateropgaven

Het gebied tussen Terwolde en Veessen is overwegend landelijk, maar kent een sterke verwevenheid van landelijke systeemopgaven en regionale wateropgaven. De belangrijkste landelijke opgave van Ruimte voor de Rivier 2.0 in dit gebied is de mogelijke verlenging van de bestaande hoogwatergeul en aansluiting op de bestaande Bkl-reservering tussen Veessen en Wapenveld naar Deventer. Hierbij is aan de oostkant weinig ruimte voor verdere dijkversterking vanwege bebouwing en is mogelijk binnendijkse ruimte nodig om het knelpunt bij Deventer op te lossen.

De klimaatontwikkeling en keuze voor een veranderende afvoerverdeling kan betekenen dat deze geulverlenging noodzakelijk wordt. Dat raakt direct het huidige landgebruik en de inrichting van het gebied.

Daarnaast spelen in dit gebied belangrijke opgaven vanuit het regionale watersysteem, waaronder afwatering en peilbeheer in de weteringen, die door maatregelen voor de rivier kunnen worden beïnvloed. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om kwel en impact op grondwater. Een nieuwe ruimtelijke reservering heeft aanzienlijke impact, omdat de ontwikkelruimte wordt beperkt. Het biedt tegelijk ook kansen voor bijvoorbeeld natuurontwikkeling.

Door de verwevenheid van landelijke keuzes en regionale wateropgaven vraagt dit deelgebied om een nadere verdieping in deel 2 van het Regionaal Perspectief.

d. Zwolle – Hattem: beperkte ruimte met een stapeling van stedelijke, water- en energieopgaven

In het gebied rond Zwolle en Hattem komen veel ruimtelijke, rivierkundige en stedelijke opgaven samen binnen een beperkt gebied. Door de nabijheid van stedelijke structuren en de ligging van drie bruggen is hier weinig fysieke ruimte om de rivier te verruimen, wat ingrepen complex maakt. Het stadsfront van Hattem vormt daarbij het grootste knelpunt, waardoor dijkverhoging hier slechts beperkt mogelijk is.

Landelijke keuzes over benodigde afvoerruimte werken in dit deelgebied daardoor extra sterk door: elke maatregel vraagt om zorgvuldige inpassing en kan direct effect hebben op natuur, landbouw, recreatie en ruimtegebruik.

Dit traject vervult daarnaast een belangrijke functie in de vaarwegstructuur van de IJssel. Beperkingen in de bevaarbaarheid, met name bij laagwater, werken hier direct door in de bereikbaarheid van binnenhavens stroomop- en stroomafwaarts. Daarmee raakt dit deelgebied aan het bredere vraagstuk van investeringszekerheid voor watergebonden economie en het door Rijk en regio ingezette beleid gericht op verschuiving van goederenvervoer van weg naar water.

In de bocht bij Zalk/ de Koppelerwaard ligt een drinkwater-reserveringsgebied voor oevergrondwaterwinning in combinatie met natuurdoelstellingen.

Tegelijkertijd spelen hier woningbouwambities, de ontwikkeling van bedrijventerreinen, regionale wateropgaven (waaronder de afwatering vanaf de Kop van de Veluwe en de uitvoering van de sponsstrategie) en ambities voor duurzame energie, zoals zonneparken. Deze stapeling van opgaven vergroot de gevoeligheid voor landelijke keuzes en versterkt de noodzaak om zorgvuldig af te wegen.

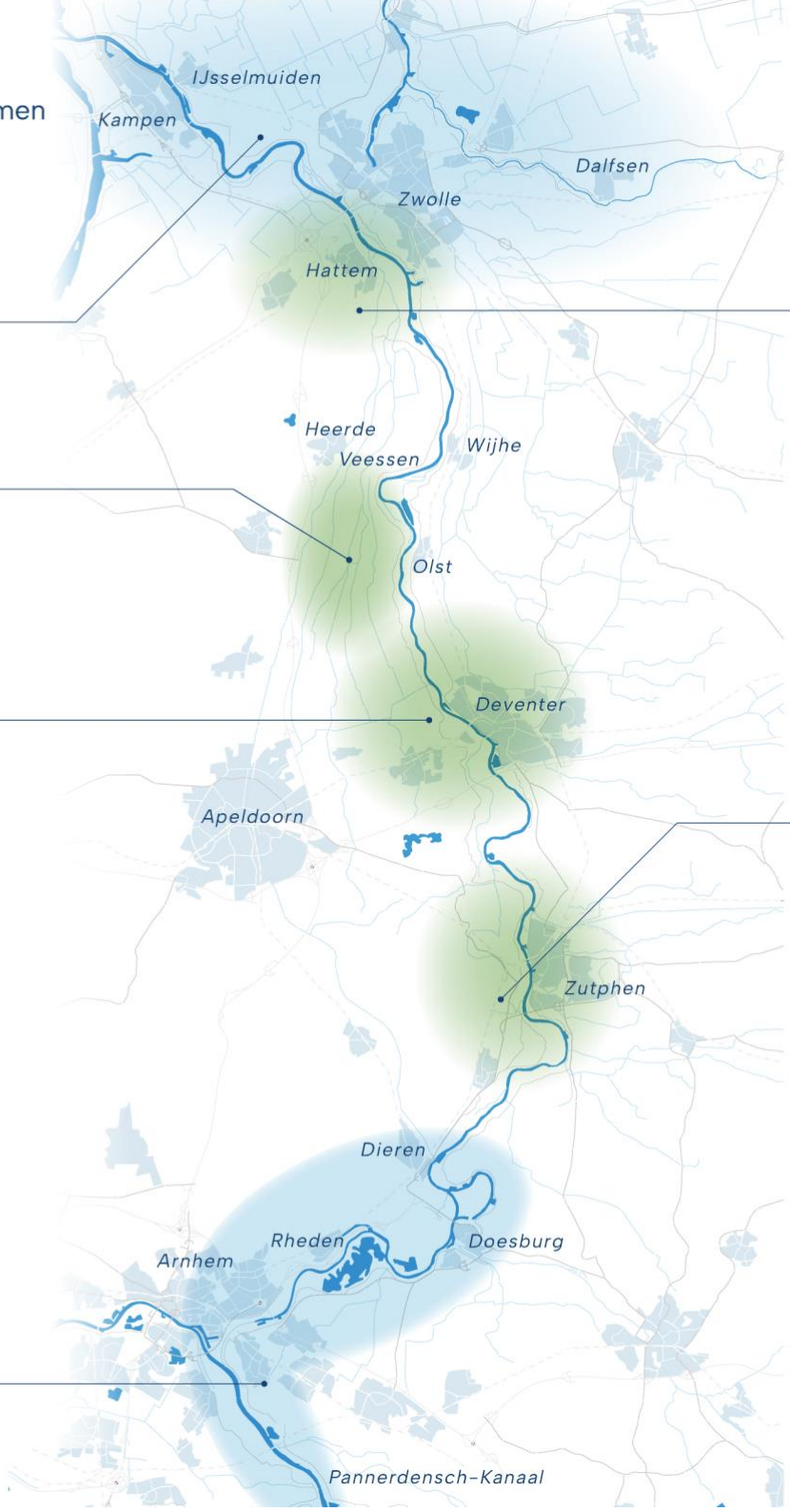
De verwevenheid tussen waterveiligheid, regionale wateropgaven, verstedelijking, drinkwater- en energieopgaven maakt dit gebied een cruciale plek voor nadere verdieping in deel 2 van het Regionaal Perspectief.

Laagwater op de IJssel | Foto: Wim Eikelboom

Deelgebieden waar opgaven samenkomen

IJssel

IJssel-Vechtdelta

zie ontwikkelingen paragraaf 6.5

Terwolde / Veessen

- Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem ▲◆
- Opgaven vanuit regionaal watersysteem ●

Deventer / Twello

- Bestaande Bkl-reservering ●
- Hydraulisch knelpunt ●
- Verstedelijkingsambitie Deventer ("IJsselsprong") ●▲
- Landschapsversterking Voorst ●▲
- Opgave toegankelijkheid sluis ●▲
- Ambitie havenontwikkeling ●▲
- HWBP-versterkingsopgave ●▲
- Waterveiligheidsopgave historische binnenstad / Wellekade ▲

Splitsingspuntengebied

zie ontwikkelingen paragraaf 6.5

Globale tijdslijn

2030 2050 2100 2200

Zwolle / Hattem

- Mogelijke ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem ▲◆
- Woningbouwambitie ●▲
- Ontwikkeling bedrijventerrein ●▲
- Sponsstrategie ●
- Afwatering kop van de Veluwe ●
- Opwek duurzame energie (zonnepanelen) ●
- Verkenning drinkwaterwinning uit IJssel ●▲

Zutphen / Brummen / Voorst

- Hydraulisch knelpunt ●
- Woningbouwplannen ●▲
- Oude IJsselarm, natuurontwikkeling ●
- Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem ▲◆
- Recreatie ●
- Lopende HWBP-projecten ●
- Regionaal watersysteem (laagliggend gebied) ●
- Verbeteren industriehaven ▲
- Drinkwaterreserveringsgebied samenhang ●▲ Twentekanalen

Onderstaande tabel geeft het overzicht van de relevante opgaven per deelgebied. Het volledige overzicht van de opgehaalde opgaven langs de IJssel is (momentopname per december 2025) is opvraagbaar via deltaprogramma_rijn@gelderland.nl.

Locatie	Ontwikkelingen
Zutphen/ Brummen/ Voorst	**2030** • Hydraulisch knelpunt (ingeklemde rivier) • Recreatie • Lopende HWBP-projecten • Woningbouwontwikkeling De Hoven Noord (900 woningen) • Woningbouwontwikkeling Nieuw Baank (600 woningen) • Natuurontwikkeling Tichelbeeksewaard **2030 - 2050** • Ambitie van Zutphen voor nieuwe/ extra brug als oeververbinding • Vervanging oude brug (spoor/ weg) • Woningbouwambities (kort/ lang) • Ontwikkeling Marshaven • Woningbouwambities Empe • Ontwikkelambities Voorst/ Empe • Oude IJsselarm à natuurontwikkeling • Regionaal watersysteem (laag liggend gebied) **2050 - 2100** • Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem
Deventer/ Twello	**Huidig** • Bestaande Bkl-reservering • Hydraulisch knelpunt **2030 - 2050** • Woningbouwambitie Deventer ('IJsselsprong') • Woningbouwambitie Voorst • Ambitie Deventer 3e brug over de IJssel ter hoogte van Deventer

Locatie	Ontwikkelingen
	• Toegankelijkheid sluis en ambitie havenontwikkeling • Vervanging rioolwaterzuivering Terwolde **2050** • HWBP-versterkingsopgave **2100** • Realisatie bypass (mogelijke maatregel Ruimte voor de Rivier 2.0)
Terwolde / Veessen	**2030** • Opgaven vanuit regionaal watersysteem **2030 - 2050** • Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem **2200** • Realisatie bypass Veessen (mogelijke maatregel Ruimte voor de Rivier 2.0)
Zwolle/ Hattem	**2030** • Sponsstrategie door water vasthouden, vertragen en bergen in extreme situaties minder hoge afvoerpieken naar hoofdsysteem vanuit regionaal systeem (gebied moet langer 'eigen broek ophouden'). In eerste instantie door samenhang met stedelijke ontwikkeling, op middellange termijn (2050) steeds meer in samenhang met transitie landelijk gebied • Afwatering Kop van de Veluwe • Opwek duurzame energie (aquathermie, zonnepanelen of windmolens) **2030 - 2050** • Woningbouwambitie (zuid- en oostzijde Zwolle • Ontwikkeling bedrijventerreinen en watergebonden economie (noord- en oostzijde Zwolle) **2050 - 2100** • Mogelijke ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem

Locatie	Ontwikkelingen
IJssel-Vechtdelta	**2030** • Zwolle: Hogere (grond)waterstanden in het gebied in natte perioden • Sponsstrategie door water vasthouden, vertragen en bergen in extreme situaties minder hoge afvoerpieken naar hoofdsysteem vanuit regionaal systeem (gebied moet langer 'eigen broek ophouden'). In eerste instantie door samenhang met stedelijke ontwikkeling, op middellange termijn (2050) steeds meer in samenhang met transitie landelijk gebied **2030 - 2050** • Dijkverbetering zuidelijk Flevoland/ Ketelmeer • Waterveiligheidsopgave vanuit IJsselmeer • Hogere grondwaterpeilen, ook in stedelijk gebied; drooghouden stedelijk gebied onder druk, met water in kruipruimtes, vochtige woningen, enzovoort als gevolg • Keersluis bij het stadscentrum van Zwolle (HWBP-opgave, systeemkeuze die gemaakt moet worden) • Vervanging balgstuw Ramspolkering • Interactie Sallandse Weteringen die via de Zwolse stadsgracht in verbinding staan met het landelijke watersysteem • Keteldelta en andere oplossingsrichtingen uit het Perspectief IJssel-Vechtdelta • Bodemdaling/ glastuinbouw Koekoekspolder • N2000-/ KRW-/ systeemherstelopgaven PAGW (zie Perspectiefstudie IJssel-Vechtdelta) **2050** • 'Vergeten randmeer'

6.2 Nederrijn-Lek

Langs de Nederrijn-Lek zijn geen eenduidige plekken aan te wijzen waar opgaven samenkomen. De landelijke keuzes voor rivierbodemligging, ruimte en afvoer hebben hier geen binnendijkse impact, mede door de beleidslijn Lek ontzien. Dat neemt niet weg dat langs deze Rijntak wel sprake is van dijkversterkingsopgaven en op specifieke plekken van mogelijke buitendijkse maatregelen. Daardoor vraagt deze Rijntak om een verkenning op riviertrajectniveau. Gericht op het vinden van synergiekansen, het verbinden met de programmering van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en het nader duiden en beschrijven van de complexiteit die het gebied kenmerkt.

In deze paragraaf beschrijven wij de kenmerken en het systeemgedrag van de Nederrijn-Lek voor zover deze bepalend zijn voor de opgaven die langs deze Rijntak spelen. De combinatie van gereguleerd rivierbeheer, een sterk uiteenlopend landschap en een grote rol in waterveiligheid en zoetwaterverdeling vormt het kader om te begrijpen waarom opgaven hier minder op specifieke locaties samenkomen en juist op riviertrajectniveau moeten worden benaderd.

Vervolgens geven wij een gezamenlijke duiding van nationale, regionale en lokale opgaven en van de effecten van de landelijke keuzes op leefomgeving, veiligheid, zoetwater, natuur en ontwikkelruimte. Door deze elementen te verbinden ontstaat zicht op waar synergie mogelijk is, waar complexiteit de ruimte begrenst en welke riviertrajecten in deel 2 van het Regionaal Perspectief (juli 2026) een nadere verdieping vragen.

6.2.1 Nederrijn-Lek: grote systeemrol, beperkte ruimte en sterke landschappelijke contrasten

De Nederrijn en Lek vormen samen een karakteristieke Rijntak die van oudsher een bepalende rol speelt in waterveiligheid, scheepvaart, zoetwaterverdeling en ruimtelijke ontwikkeling in Midden- en West-Nederland. Bij de Hondsbroekse Pleij splitst het Pannerdensch Kanaal in de IJssel en Nederrijn. De Nederrijn stroomt via Arnhem naar Wijk bij Duurstede en gaat daarover in de Lek, die bij Kinderdijk uitmondt in de Nieuwe Maas. Het landschap langs de rivier varieert van beboste stuwwallen met landbouw en natuur tot open laagveengebieden met dijken, lintbebouwing en weidse uitzichten.

In delen van de Nederrijn vindt nog beperkte delfstoffenwinning plaats, wat lokaal invloed heeft op het uiterwaardenlandschap en het ruimtegebruik. Dit speelt niet langs de Lek.

De loop en ontstaansgeschiedenis van de Nederrijn-Lek verklaren veel van de huidige gebiedsdynamiek. Waar de Nederrijn hoger en smaller ligt, met uitgesproken reliëf en een reeks stuwen die waterverdeling en scheepvaart reguleren, stroomt de Lek door een laagveenlandschap met smalle uiterwaarden en een fijnmazige regionale waterstructuur.

De twee riviertakken werden pas één functionele rivier na de afdamming van de Kromme Rijn in 1122, waardoor de afvoer zich blijvend verlegde naar de Lek. Samen vormen zij nu een 116 kilometer lange Rijntak met een belangrijke rol in waterveiligheid, scheepvaart, natuurverbindingen en zoetwaterbeschikbaarheid.

Hondsbroekse Pleij – Arnhem – Wageningen: stuwwallen, stuwen en systeemregie

In het bovenstroomse deel bepalen de stuwwallen van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug het beeld. De Nederrijn-Lek ligt hier relatief hoog ten opzichte van het omliggende landschap. Het stuwensemble van de Nederrijn-Lek, bestaande uit de stuwen bij Driel, Amerongen

en Hagestein, reguleert de afvoer. Deze stuwen zijn aangelegd om bij laagwater voldoende water richting het IJsselmeer te kunnen sturen, de bevaarbaarheid van de Nederrijn-Lek te borgen en het rivierpeil op niveau te houden zodat inlaatpunten voor het regionale watersysteem kunnen blijven functioneren. Tegelijkertijd beperken de stuwregimes de natuurlijke dynamiek van de rivier. De uiterwaarden zijn ingericht met landbouw, natuurgebieden en beboste delen en vormen het begin van een ecologische corridor richting het westen.

De Grebbedijk vormt de verbinding tussen het Veluwemassief en de Utrechtse Heuvelrug. De dijk beschermt de Gelderse Vallei, met steden als Veenendaal en Amersfoort en wordt de komende jaren versterkt. De delfstoffenwinning is in dit deel van de Nederrijn nog beperkt mogelijk. De ligging van hoger naar lager, de stuwregimes en de nabijheid van beekdalen bepalen het systeemgedrag in dit traject.

Wageningen – Amerongen – Wijk bij Duurstede: overgangszone met brede functies en kwetsbare oevers

Tussen Wageningen en Wijk bij Duurstede vormt de Nederrijn een overgang tussen hogere rivierterrassen en het kombergingsgebied van de Kromme Rijn. De uiterwaarden zijn hier smal en worden intensief gebruikt voor landbouw, natuur en recreatie. Oevererosie benedenstrooms van Amerongen vormt een risico voor de dijken en vraagt om zorgvuldig ontwerp van herstelmaatregelen, passend bij de landschappelijke verschillen tussen het oostelijke rivierterrassen-landschap en het westelijke laagveenlandschap.

Het stuw-sluiscomplex bij Amerongen bepaalt hier de waterstanden, ondersteunt de scheepvaart en speelt een belangrijke rol in de regulering van het waterpeil richting de Lek. De combinatie van recreatieve functies, scheepvaart en cultuurhistorie (waaronder delen van de Romeinse Limes) maakt dit traject ruimtelijk en functioneel divers.

Wijk bij Duurstede – Nieuwegein: stedelijke druk, stuwencomplex en zoetwaterverdeling

Rond Wijk bij Duurstede gaat de Nederrijn over in de Lek, die via Hagestein naar Nieuwegein stroomt. Hier liggen waterveiligheid, zoetwaterbeschikbaarheid en stedelijke ontwikkeling dicht bij elkaar. Het stuwencomplex van Hagestein bepaalt samen met de andere stuwen de waterverdeling in tijden van droogte en laagwater, terwijl de Lekdijk cruciaal is om overstroomrisico's naar stedelijk en laaggelegen West-Nederland te voorkomen.

De Lek speelt een grote rol in de nationale zoetwaterverdeling: zij vormt een belangrijke aanvoerlijn voor de Betuwe en West-Nederland, draagt bij aan het tegengaan van verzilting bij zowel Rijnmond als in de Lek en is onderdeel van de zoetwaterzone. Daarbij wordt bij laagwater door sturing van afvoer en inlaat voorkomen dat zout water verder landinwaarts doordringt en zoetwaterfuncties onder druk komen te staan. Daarnaast is de Lek van belang voor peilhandhaving in de Krimpenerwaard en Betuwe en voor de doorvoer van zoetwater richting de zoetwaterzone van de Hollandsche IJssel.

Verdroging en oxidatie van laagveengebieden vragen hier om voldoende water voor peilbeheer. Landbouw, natuur en drinkwater-winning in de Krimpenerwaard en Betuwe zijn afhankelijk van een stabiele zoetwatervoorziening. Tegelijkertijd is het uitgangspunt van Deltaprogramma Zoetwater dat in heel Nederland, dus ook in dit gebied, niet altijd voldoende zoetwater beschikbaar zal zijn en dat we ons hierop moeten voorbereiden en aanpassen.

De combinatie van recreatievaart, beroepsvaart en beperkte vaarbreedtes leidt regelmatig tot spanningen tussen verschillende gebruikers, terwijl stedelijke groei rond Utrecht en Nieuwegein de vraag naar recreatie, landschap en toegankelijke uiterwaarden versterkt.

Stuw Driel aan de Nederrijn, onderdeel van het stuwensemble Nederrijn-Lek, helpt om bij laagwater voldoende water richting het IJsselmeer te sturen | Bron: ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Nieuwegein – Krimpenerwaard - Kinderdijk: laagveen, verzilting en cultuurhistorische dijken

In het benedenstroomse deel van de Lek verandert het landschap volledig: de rivier stroomt door laagveengebieden met smalle uiterwaarden, veenweiden, diepe polders en historische dijken. Dit gebied vervult een belangrijke functie als zoetwaterzone voor West-Nederland, zowel voor landbouw, natuur als drinkwatervoorziening. De combinatie van slappe bodemopbouw, bodemdaling en historische lintbebouwing maakt dit gebied extra kwetsbaar en beperkt de mogelijkheden voor rivierverruimende maatregelen, waaronder dijkteruglegging. Terwijl zeespiegelstijging en langere perioden van droogte de druk op de zoetwatervoorziening vergroten en met name in benedenstroomse gebieden waar getijdewerking een rol speelt de gevoeligheid voor verzilting versterken.

De Lekdijk is in dit gebied van vitaal belang voor de waterveiligheid van West-Nederland. Een doorbraak zou grote gevolgen hebben voor miljoenen inwoners en economische activiteiten, waaronder luchthaven Schiphol. De dijkversterkingsprogramma's zijn daarom omvangrijk en complex, mede door de culturele, landschappelijke en recreatieve waarden van het gebied, waaronder de Hollandsche Waterlinie en de UNESCO-iconen rond Kinderdijk.

Scheepvaart en recreatie kruisen elkaar hier intensief, met beperkte ruimte en getijdenwerking die de navigatie soms bemoeilijken.

De Nederrijn-Lek in cijfers

- 116 kilometer lang (de Nederrijn 54, de Lek 62 kilometer)
- wisselt sterk in breedte (de Nederrijn is gemiddeld 80 meter breed, de Lek tussen de 180 en 330 meter)
- wisselt qua diepte (de Nederrijn varieert tussen de 4,70 en 2,80 en de Lek heeft een diepte van 5,30 meter)
- voert 15 procent van het Rijnwater af
- heeft 15 duizend hectare aan uiterwaarden

6.2.2 Waar opgaven samenkomen langs de Nederrijn-Lek

De inventarisatie in deze paragraaf is de afgelopen periode gezamenlijk uitgevoerd met betrokken gemeenten, provincies, waterschappen en maatschappelijke organisaties (zie hoofdstuk 8).

De Nederrijn-Lek kent een eigen en complexe opgave die wezenlijk verschilt van de IJssel en de Waal. In deze Rijntak komen opgaven niet vanzelfsprekend samen in duidelijke deelgebieden, omdat de ruimtelijke en fysieke kenmerken van het gebied dat nauwelijks toelaten. De combinatie van hoge veiligheidsnormen, dichte lintbebouwing langs de dijken, veenweidegebieden met beperkte draagkracht en dijken die op smalle zandige oeverwallen liggen, zorgt ervoor dat de ruimte voor grote fysieke ingrepen klein is. Verder van de rivier af is de ondergrond te slap om zware dijken te dragen.

Hierdoor vraagt de Nederrijn-Lek niet om grootschalige rivierverruiming, maar om slimme keuzes, het samenbrengen van kleinere maatregelen, koppelingen met bestaande en toekomstige programmeringen en het zorgvuldig benutten van beperkte ruimte. Het beleid Lek ontzien blijft daarbij richtinggevend. In de afgelopen jaren zijn op meerdere plaatsen uiterwaarden heringericht en retentiegebieden aangelegd, wat het systeem al meer ruimte en flexibiliteit heeft gegeven. Daardoor ligt de opgave vooral in het verbinden en versterken van dergelijke kleinschalige maatregelen.

Een belangrijk deel van deze verbindingen en versterkingen vindt plaats binnen lopende dijkversterkingsopgaven langs de Nederrijn-Lek, zoals het programma Sterke Lekdijk dat tot circa 2031 wordt uitgevoerd. In deze trajecten is expliciet aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het benutten van meekoppelkansen, onder meer voor natuurontwikkeling. Daarna worden de momenten waarop dijkversterking kan worden gecombineerd met nieuwe natuur- en PAGW-doelen schaarser, waardoor toekomstige kansen vooral liggen in aansluiting bij initiatieven van derden en andere programmeringen. Daarnaast is er een belangrijke systeemopgave. De Nederrijn-Lek is door verzilting kwetsbaar bij laagwater, terwijl de druk op de regionale zoetwaterverdeling toeneemt. De stuw Driel bepaalt bij laagwater hoeveel water richting de IJssel gaat en hoeveel via de Nederrijn-Lek afstroomt. Water via de IJssel is essentieel voor de scheepvaart op de IJssel en het peil van het IJsselmeer, terwijl water via de Nederrijn-Lek nodig is om zoutindringing tegen te gaan en om de Klimaatbestendige Wateraanvoer (KWA) te voeden. Waaronder het project Robuuste Doorvoerroute Krimpenerwaard (RDKW) van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard.

In de benedenloop liggen cruciale inlaatpunten voor drinkwater en innamepunten voor waterschappen waarmee peilbeheer, doorspoeling en aanvoer voor onder andere land- en tuinbouw worden gereguleerd en systemen die veendijken op sterkte houden. De extra zoetwatervraag om bodemdaling in veenweidegebieden tegen te gaan vergroot deze opgave. Daarom is het van groot belang om de benedenloop van de Nederrijn-Lek zo lang mogelijk zoet te houden, vooral in droge perioden.

Binnen deze complexe systeemdynamiek spelen uiteenlopende opgaven: ecologie, waterkwaliteit, recreatie, waterveiligheid, dijkversterking, ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie. Omdat deze opgaven niet samenkomen in enkele deelgebieden, is het noodzakelijk om te werken met duidelijke principes die richting geven aan afwegingen. Naast de principes voor het Rijngebied in hoofdstuk 4 zijn dat specifiek voor de Nederrijn-Lek bijvoorbeeld:

- Ontwikkelingen langs de Nederrijn–Lek beoordelen we altijd op combinaties van functies (veiligheid, ecologie, recreatie, leefkwaliteit) in plaats van als losse sectorale opgaven.
- Waar fysieke ruimte beperkt is, moeten we sturen op “kwaliteit binnen de krapte”: kleine ingrepen die samen betekenisvol zijn.
- Bij elke grote ingreep (zoals dijkversterking) kijken we standaard naar naar ecologische en recreatieve meekoppelkansen.
- Projecten moeten bijdragen aan een meer samenhangend en robuust geheel, niet alleen aan lokale optimalisatie.

Aansluiting op programma's zoals de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is essentieel om ecologische en recreatieve doelen te realiseren. Regionale samenwerking is daarbij belangrijk, zeker omdat veel gemeenten beperkte capaciteit hebben om kansen te benutten en te beheren.

Deze inzichten laten zien dat de Nederrijn-Lek vraagt om een integrale, zorgvuldig onderbouwde en principe gestuurde aanpak, met een duidelijke beschrijving van de complexiteit van deze riviertak, waarin systeemkenmerken, beperkte uitvoeringsruimte en koppelkansen leidend zijn.

Het Regionaal Perspectief Rijngebied biedt het gezamenlijke kader om die lijn vast te houden, integrale samenwerking te organiseren en de regionale stem scherp te positioneren in landelijke besluitvorming. In de volgende paragrafen onderscheiden we twee riviertaktrajecten die wij in deel 2 van het Perspectief (juli 2026) nader verdiepen.

a. Bovenstrooms (IJsselkop – Nieuwegein): zoeken naar synergiekansen en koppelingen met programmering

Het bovenstroomse deel van de Nederrijn-Lek wordt gekenmerkt door een sterk gereguleerd riviersysteem met stuwen, stuwwallen en hoogteverschillen die de afvoer, waterstanden en ecologische verbindingen bepalen. De combinatie van smalle uiterwaarden, kwetsbare oevers en meerdere landschappelijke overgangen maakt dat opgaven hier versnipperd liggen en vooral kansen ontstaan in het slim koppelen van kleinere maatregelen. Juist deze samenloop van rivierkundige regie, beperkte natuurlijke dynamiek en diverse gebruiksfuncties maakt het een logisch afzonderlijk traject voor het zoeken naar synergie.

In dit traject ligt de opgave niet in grote fysieke ingrepen, maar in het vinden en benutten van synergiekansen. Het gaat hier om het concreet maken van plekken waar kleinere maatregelen elkaar kunnen versterken en waar bestaande en toekomstige opgaven slim kunnen worden gekoppeld. Daarbij kan ook worden gekeken hoe recreatieve functies langs de rivier kunnen bijdragen aan het spreiden van recreatiedruk op de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug, door alternatieven dichter bij het riviersysteem aantrekkelijker te maken. Voorbeelden hiervan zijn lokale verbeteringen aan aanlegplaatsen bij de veren van Ingen en Eck en Wiel en de uitbreiding van de horecafunctie bij het veer van Ingen.

Deze zoektocht naar synergie vraagt een nauwe aansluiting op de lopende regionale programmering. Daarbij verkennen wij in deel 2 samen met PAGW welke kansen, dit traject biedt voor hun langjarige programmering en welke elementen vanuit de Nederrijn-Lek kunnen worden ingebracht voor toekomstige PAGW-opgaven. Zoals bijvoorbeeld herstel van de beekmondingen van de vrij afstromende Renkumse en Heelsumse beek.

b. Nieuwegein – Kinderdijk: complexiteit, kwetsbaarheid en bestuurlijke afwegingsruimte

Benedenstrooms verandert de rivier fundamenteel van karakter: het landschap verschuift naar laagveen, de fysieke ruimte wordt kleiner, de ondergrond slapper en de waterveiligheidsnormen aanzienlijk hoger. Tegelijk vervult de Lek hier een cruciale rol in de nationale zoetwaterverdeling, terwijl dichte lintbebouwing, intensieve scheepvaart, cultuurhistorie en recreatie elkaar binnen krappe marges raken. Deze stapeling van kwetsbaarheid, functies en systeemdruk maakt dit deel van de rivier wezenlijk anders dan bovenstrooms en vraagt om een eigen trajectbenadering met nadruk op zorgvuldig afwegen en het beleid Lek ontzien.

In het benedenstroomse traject staat het nader duiden van de complexiteit van het gebied centraal: hoge veiligheidsnormen, weinig fysieke ruimte, slappe ondergrond en veel functies dicht op de rivier. Deze complexiteit verklaart waarom keuzes hier zorgvuldig moeten worden afgewogen en waarom het beleid Lek ontzien essentieel blijft. Daarnaast is er een belangrijke relatie met het HWBP-project Sterke Lekdijk.

Vervolgstappen riviertrajecten

Nederrijn – Lek

Bovenstrooms (IJsselkop tot Nieuwegein)

Op zoek naar synergiekansen + kansen
PAGW + kansen recreatie

Benedenstrooms (Nieuwegein tot Kinderdijk)

Nader duiden + beschrijven complexiteit gebied (opgaven waterveiligheid, verzilting, inlaatpunten drinkwater, inlaat om veendijken en veengebieden nat te houden

Onderstaande tabel geeft het overzicht van de relevante opgaven / vervolgstappen per riviertraject. Het volledige overzicht van opgaven langs de Nederrijn-Lek is momentopname per december 2025) is opvraagbaar via deltaprogramma_rijn@gelderland.nl

Locatie	Vervolgstap
Bovenstrooms (Arnhem tot Nieuwegein)	• Op zoek naar synergiekansen + kansen N2000/ KRW/ PAGW + kansen recreatie • Samenhang regionale watersysteem Veluwe en adaptieve drinkwaterstrategie • Lopende HWBP-projecten
Benedenstrooms (Nieuwegein tot Kinderdijk)	• Nader duiden + beschrijven complexiteit gebied (opgaven waterveiligheid, verzilting, inlaatpunten drinkwater, inlaat om veendijken en veengebieden nat te houden • Opgaven vanuit regionaal systeem tegen droogte, doorvoer naar Randstad (zoetwaterzone) • Lopende HWBP-projecten

6.3 Waal, Merwedes en Boven-Rijn

Langs de Waal zijn afgelopen decennia, met uitzondering van de complexe ontpoldering van de Noordwaard, de relatief eenvoudige ingrepen gerealiseerd binnen onder meer Ruimte voor de Rivier 1.0. Wat nu resteert zijn de locaties met grote complexiteit en grote ruimtedruk. De mogelijke maatregelen voor rivierbodemligging langs een groot deel van de Waal en de mogelijke toekomstige ruimtevraag voor extra afvoercapaciteit naast de al bestaande reserveringen kunnen ingrijpende effecten hebben in uiterwaarden en binnendijks. Deze ruimtevraag raakt direct aan ruimtelijke plannen van gemeenten en provincies en vraagt zorgvuldige afstemming met lopende programma's zoals het Hoogwaterbeschermingsprogramma, Programmatische Aanpak Grote Wateren en NOVEX-gebieden.

In deze paragraaf geven wij eerst een beknopte schets van de gebiedskenmerken van de Waal, Merwedes en Boven-Rijn, zodat duidelijk is welke landschappelijke, rivierkundige en ruimtelijke factoren de opgaven langs deze Rijntak bepalen. Vervolgens duiden we waar opgaven samenkomen in vijf deelgebieden en waarom juist deze locaties na eerdere ingrepen binnen onder meer Ruimte voor de Rivier 1.0 de plekken zijn waar de resterende complexiteit en ruimtedruk het grootst zijn.

6.3.1 Brede rivier met grote ruimtelijke opgaven

De Waal is de drukst bevaren rivierroute van Nederland en een van de belangrijkste schakels in het nationale en internationale watersysteem. Deze Rijntak combineert een grote afvoerfunctie met intensieve scheepvaart, een sterk verweven landschap van steden, dorpen, bedrijvigheid en cultuurhistorie en een sleutelrol in natuurverbindingen tussen oost en west. Het gebied wordt gekenmerkt door brede rivierprofielen, hoge dynamiek en een opeenstapeling van ruimtelijke claims in de uiterwaarden en binnendijks.

De rivier kent grote variaties: van het open grensgebied bij de Boven-Rijn tot de stedelijke en industriële zones langs de Waal en de getijdeninvloed in de Merwedes. De combinatie van hoogwaterveiligheid, bodemerosie, scheepvaart, stedelijke ontwikkeling, landbouw, natuur en energie-infrastructuur maakt dit een van de meest complexe riviertrajecten binnen het Rijnsysteem.

De Boven-Rijn komt bij Spijk ons land binnen en splitst bij de Pannerdensche Kop in de Waal en het Pannerdensch Kanaal. De Waal stroomt vervolgens westwaarts door Gelderland en Zuid-Holland en komt samen met de Maas uit in de Boven-Merwede. Bij Werkendam splitst de Boven-Merwede in de Nieuwe Merwede en de Beneden-Merwede. Buiten het plangebied van Deltaprogramma Rijn (zie kaartje in hoofdstuk 1) mondt de Nieuwe Merwede vervolgens via het Hollands Diep en Haringvliet uit in de Noordzee. De Beneden-Merwede stroomt via de Oude en de Nieuwe Maas ook naar de Noordzee.

Gelderse Poort: dynamiek, historie en systeemfunctie

De Rijn komt Nederland binnen via de Gelderse Poort, waar de rivier zich verderop splitst in verschillende takken richting de zee. Het landschap is hier dynamisch en rijk aan natuur, cultuurhistorie en bedrijvigheid. Oude rivierlopen, forten zoals Fort Pannerden en restanten van verdedigingslinies geven dit gebied een uitgesproken karakter en benadrukken de strategische betekenis van deze plek binnen het riviersysteem.

Boven-Rijn en Waalbochten: brede uiterwaarden, scheepvaart en recreatie

De Boven-Rijn, vanaf Spijk tot de splitsing bij de Pannerdensche Kop, is deels gegraven en deels natuurlijk gevormd en vervult een belangrijke rol in de internationale scheepvaart. Rond Nijmegen

liggen brede uiterwaarden en nieuwe natuurgebieden, zoals de Spiegelwaal, die de recreatieve waarde van het gebied vergroten. Beperkte oversteekmogelijkheden en het stedelijke karakter maken deze zone ruimtelijk en functioneel divers, met een sterke wisselwerking tussen scheepvaart, natuur en recreatie.

Midden-Waal, Beneden-Waal en Merwedes: drukst bevaren en ruimtelijk ingewikkeld

Dit traject is het drukst bevaren deel van de Nederlandse rivieren en combineert intensieve scheepvaart met industrie, landbouw en historische steden als Nijmegen, Tiel, Woudrichem en Gorinchem. Het landschap varieert van oeverwallen en komgronden in het oosten tot bredere kommen in het westen, met een sterke verwevenheid van cultuurhistorie en recreatie.

Midden-Waal
Tussen Nijmegen en Tiel stroomt de Waal vrij recht door brede uiterwaarden met vruchtbare oeverwallen waar dorpen en fruitteelt en laanboomteelt geconcentreerd zijn. De rivier kent veel scheepvaart en sterke ecologische dynamiek, met nevengeulen en voormalige delfstofwinlocaties die inmiddels zijn omgevormd tot natuurgebieden.

Beneden-Waal
Vanaf Tiel tot Woudrichem slingert de rivier door smallere uiterwaarden met zichtbare getijdeninvloed en veel riviergebonden bedrijvigheid. Historische elementen zoals Slot Loevestein, de Hollandse Waterlinie en oude dijkoverlaten typeren het landschap, dat ecologisch waardevol is door zijn geulen, zandplaten en getijzones.

Boven-Merwede
Tussen Woudrichem en Werkendam contrasteert het open veenland ten noorden van de rivier met het getijdenmoeras van de Biesbosch in het zuiden. Hoge, bebouwde dijken en vestingsteden als Gorinchem en Woudrichem geven het gebied een sterk historisch karakter, terwijl de invloed van het zoetwatergetij in de Biesbosch zorgt voor grote ecologische rijkdom. Ook de Noordwaard (ontstaan vanuit Ruimte voor de Rivier 1) is karakteristiek voor het gebied.

De Waal, Merwedes en Boven-Rijn in cijfers

- de Waal, Merwedes en Boven-Rijn is de grootste arm van de Rijn
- 82 kilometer lang, van het splitsingspunt tot aan de Merwede
- 150 meter breed (varieert in breedte)
- voert bij hoogwater ongeveer tweederde van het Rijnwater

6.3.2 Waar opgaven samenkomen langs de Waal

Langs de Waal spelen veel landelijke, regionale en lokale opgaven die direct samenhangen met het functioneren van de rivier. Deze inventarisatie is de afgelopen periode gezamenlijk uitgevoerd met betrokken gemeenten, provincies, waterschappen en maatschappelijke organisaties (zie hoofdstuk 8 Verantwoording).

De inventarisatie laat zien dat de Waal zich onderscheidt van de andere Rijntakken: met uitzondering van de complexe ontpoldering van de Noordwaard zijn in eerdere programma's vooral minder ingrijpende maatregelen uitgevoerd. Tegelijkertijd zijn sindsdien nieuwe ontwikkelingen en opgaven ontstaan en zijn niet alle maatregelen uit eerdere regioadviezen, zoals bij de PKB Ruimte voor de Rivier, daadwerkelijk gerealiseerd. Hierdoor resteren nu vooral de gebieden met grote complexiteit en hoge ruimtedruk. De mogelijke maatregelen voor rivierbodemligging en de potentiële ruimtevraag voor extra afvoercapaciteit raken aan uiteenlopende belangen in de uiterwaarden en binnendijks. Daardoor zijn op specifieke plekken scherpe keuzes nodig, waar rivierkundige, ruimtelijke en maatschappelijke opgaven elkaar raken.

Op basis van deze analyse onderscheiden wij vijf deelgebieden waar deze samenloop het meest bepalend is voor de regionale ontwikkelruimte en waar toekomstige landelijke keuzes naar verwachting het sterkst doorwerken. Deze deelgebieden lichten wij hierna toe. In deel 2 van het Perspectief (juli 2026) verdiepen we deze duiding en trekken eerste conclusies, onder andere over urgentie. De daadwerkelijke inhoudelijke uitwerking van gebiedsopties vindt dus niet in deel 2 plaats, maar pas in op dit moment verwachte latere verkenningen.

Beuningen: rivierknelpunt, dijkversterking en ruimtelijke opgaven

Rond Beuningen speelt een rivierknelpunt waar de Waal meer ruimte nodig heeft. Dit raakt aan de lopende dijkversterking, aan waarden van de oeverwal en aan de woningbouwambities in het gebied. Als hier binnendijkse ruimte gereserveerd moet worden voor riviermaatregelen, komt dit in direct contact met gemeentelijke ontwikkelruimte, wat zorgvuldige afstemming vraagt. Daarnaast vraagt het meergeulensysteem hier om maatregelen. Het is belangrijk afstemming te hebben over de raakvlakken tussen dijkversterking, het meergeulensysteem en, als deze nodig is, een binnendijkse reservering.

Aan de overzijde van de Waal van Beuningen ligt een huidige Bkl-reservering: Oosterhout/ Slijk-Ewijk.

Beuningen vraagt een zorgvuldige regionale afweging. Hier botsen meerdere ruimtelijke claims direct met een rivierkundig knelpunt. De noodzaak om ruimte voor de rivier te reserveren raakt direct de ontwikkelruimte van de gemeente, waardoor dit gebied een kritische plek wordt in het verbinden van waterveiligheid en ruimtelijke plannen. Ook de afstemming met het meer-geulensysteem en dijkversterking heeft hier een plek in.

Midden-Waal: delfstoffenwinning, gebiedsontwikkeling en bodemligging

In de Midden-Waal is sprake van initiatieven voor zand- en grindwinning die door drie private partijen worden gekoppeld aan gebiedsontwikkeling. Het gaat om onder andere de Willemspolder en de Gouverneurspolder en de Hiense Waard. Deze initiatieven grijpen direct in op dezelfde uiterwaarden waar ook maatregelen voor rivierbodemligging in beeld zijn.

In dit deelgebied ligt bovendien het drinkwaterreserveringsgebied Winssen - Slijk Ewijk, dat een belangrijke randvoorwaarde vormt voor keuzes rond zoetwaterbeschikbaarheid, grondwater, natuur en landbouw, in samenhang met de systeemwerking van de Waal bij laagwater. Nieuwe waterwinning valt samen met de lopende dijkversterkingsprojecten van het HWBP in dit gebied die ook van invloed zijn op het ruimtegebruik.

De Midden-Waal vervult daarnaast een belangrijke functie voor de binnenvaart en watergebonden economie, met havens, kades en overnachtingsvoorzieningen die afhankelijk zijn van een goed bevaarbare rivier en een stabiele bodemligging. In de uiterwaarden (Gouverneurspolder, Willemspolder en Hiense Waard) en bij de overnachtingshaven IJzendoorn zijn tot slot initiatieven voor een drijvend zonnepark en een Clean Energy Hub. De haalbaarheid van deze initiatieven wordt onderzocht.

Door deze ontwikkelingen ontstaat een sterke verwevenheid tussen watergebonden economische functies en morfologische opgaven. Ter hoogte van Dodewaard ligt een bestaande Bkl-reservering voor rivierverruiming (Loenen), die richtinggevend is voor toekomstige keuzes in dit deel van de Midden-Waal.

Op de Midden-Waal lopen private initiatieven voor delfstoffen-winning en gebiedsontwikkeling direct samen met publieke opgaven rond rivierbodemligging en rivierbeheer. Juist doordat deze opgaven in hetzelfde gebied spelen, vraagt dit gebied om

nauwe samenwerking tussen overheid en private partijen en om zorgvuldige afstemming in tijd, volgorde en ontwerp.

Haaften: rivierknelpunt, bedrijvigheid en woningbouw

Ook bij Haaften is sprake van een rivierknelpunt: de Waal heeft hier mogelijk meer binnendijkse ruimte nodig. Tegelijkertijd spelen er twee concrete ruimtelijke ontwikkelingen: een aanstaande substantiële uitbreiding van een watergebonden overslagbedrijf en omvangrijke woningbouwplannen aan de noordzijde van Haaften. Deze ontwikkelingen spelen bovendien op zeer korte termijn, waardoor de druk op de beschikbare ruimte groot is en de afstemming met rivieropgaven urgent. Verder speelt in de directe omgeving het verbreden van de A2 en de Martinus Nijhoffbrug.

Haaften is een gebied waar tijdsdruk en ruimtedruk samenkomen. Omdat lokale uitbreidingsplannen snel spelen terwijl de rivier meer ruimte nodig heeft, wordt dit een kernlocatie voor het afwegen van korte-termijnontwikkelingen tegen lange termijn systeemveiligheid.

Brakel: ruimte voor de rivier, woningbouw en cultuurhistorie

In Brakel komt opnieuw een rivierknelpunt samen met lokale woningbouwambities. Het gaat hier om een bestaande ruimtelijke reservering. De nabijheid van cultuurhistorische waarden, waaronder de Nieuwe Hollandse Waterlinie, maakt de afweging extra gevoelig. De combinatie van ruimtebehoefte voor de rivier, ruimtedruk vanuit de gemeente en bescherming van erfgoed resulteert in een complexe balans.

De ruimtelijke situatie rond Brakel wordt verder gekenmerkt door een stapeling van beperkingen. Ten westen van de kern ligt de Bkl-reservering, terwijl aan zowel de oost- als westzijde glastuinbouwgebieden aanwezig zijn die de ontwikkelruimte van het dorp beperken en deels samenlopen met rivierkundige reserveringen. In combinatie met de cultuurhistorische bescherming rondom de kern betekent dit dat Brakel in de praktijk nauwelijks ruimte heeft voor uitbreiding.

Brakel is een gevoelig afwegingsgebied waar rivierkundige ruimteclaims cultuurhistorische waarden, glastuinbouw en woningbouwambities samenkomen in een context van structurele ruimtelijke schaarste.

Land van Heusden en Altena: grote onzekerheden en sectorale claims

Het Land van Heusden en Altena is het meest gelaagde en onzekere deelgebied. Mogelijk is op de lange termijn extra binnendijkse ruimte nodig om veilig water te kunnen blijven afvoeren, maar de omvang en noodzaak hiervan zijn nog onzeker. Daarnaast vormt de mate en het tempo van zeespiegelstijging een onzekere, maar potentieel zeer bepalende factor, met name voor het benedenstroomse systeem en daarmee voor de effectiviteit van maatregelen voor afvoercapaciteit in dit gebied.

Tegelijkertijd liggen hier forse ruimtelijke claims: havenuitbreiding en bijbehorende bedrijvigheid, woningbouw in verschillende kernen, een PAGW-opgave, aanleg van een 380 kV-verbinding door TenneT en bestaande dijkversterkingsprojecten. De samenloop van al deze factoren maakt dit gebied bijzonder complex en vraagt om zorgvuldige verkenning van toekomstscenario's.

Het Land van Heusden en Altena is een van de meest complexe gebieden langs de Waal, door grote onzekerheden en een stapeling van ruimtelijke claims. De verwevenheid van rivierveiligheid, havenontwikkeling en energie-infrastructuur maakt regionale keuzes hier sterk richtinggevend.

Deelgebieden waar opgaven samenkomen

Waal

Globale tijdslijn

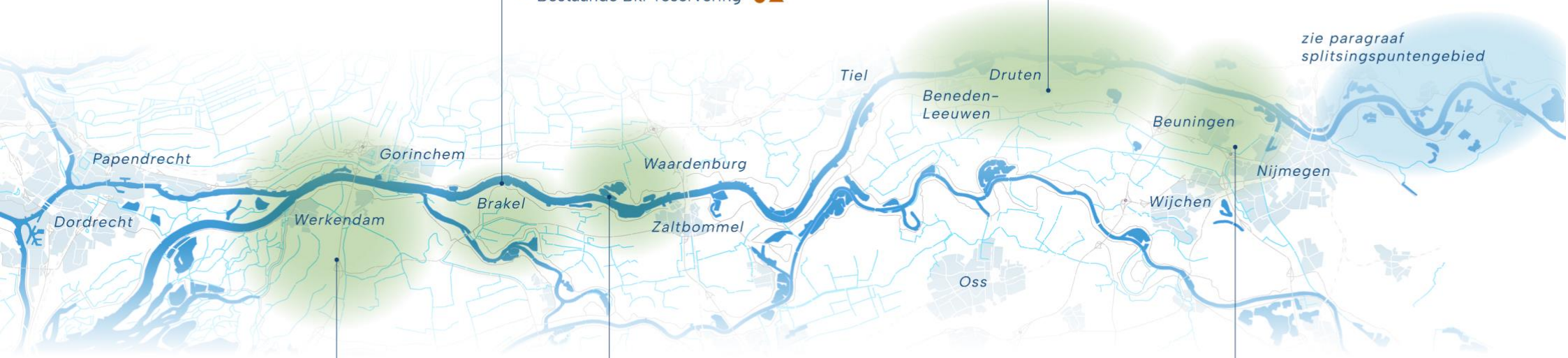
2030 2050 2100 2200

Brakel

- Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem ▲◆
- Woningbouwambitie ●▲
- Raakvlak cultuurhistorie (Slot Loevestein) ●
- Bestaande Bkl-reservering ●▲

Midden-Waal

- Delfstoffenwinning / gebiedsontwikkeling (Willemspolder, Gouverneurspolder, Hienwaard, Drutense waarden) ●
- Maatregelen rivierbodemligging ●
- Bestaande Bkl-reservering Loenen ●▲

Land van Heusden en Altena

- Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem ◆■
- Uitbreidingsambitie haven & bedrijventerrein ●▲
- Woningbouwambities ●▲
- PAGW-opgave ●
- Energietransitie (380KV Tennet) ●
- Bestaande dijkversterking (Steurgat) ●

Haaften

- Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem ▲◆
- Ontwikkeling bedrijventerrein ●
- Uitbreidingsambitie bedrijf buitendijks ●
- Woningbouwambitie ●▲

Beuningen

- Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem ▲◆
- Opgave dijkversterking ●
- Maatregelen rivierbodemligging ●
- Woningbouwambitie ●▲
- Bestaande Bkl-reservering Oosterhout / Slijk-Ewijk ●▲

Onderstaande tabel geeft het overzicht van de relevante opgaven per deelgebied. Het volledige overzicht van opgaven langs de Waal is momentopname per december 2025) is opvraagbaar via deltaprogramma_rijn@gelderland.nl

Locatie	Ontwikkelingen
Beuningen	**2030** • Zoekgebieden t.b.v. energieopwek • Bedrijventerrein Bijsterhuizen: toename laadinfrastructuur (14 MW) vooral voor vrachtverkeer/ logistiek • Opgave dijkversterking Zuidelijke Waaldijk • Maatregelen rivierbodemligging **2030 - 2050** • Woningbouwambitie **2050 - 2100** • Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem
Midden-Waal	**2030** • Delfstoffenwinning/ gebiedsontwikkeling (Willemspolder, Gouverneurspolder, Hienwaard)/ gebiedsontwikkeling Drutense Waarden • Maatregelen rivierbodemligging • Zoekgebieden t.b.v. energieopwek • Aanleg 150 kV kabel van TenneT tussen Druten naar Dodewaard onder de Waal • Voorgenomen onttrekking drinkwaterreserveringsgebied Winssen–Sluis Ewijk oevergrondwaterwinning 6 mln. m3/jr.). Mogelijk in uiterwaard met integratie **2030 - 2050** • Lopende HWBP-projecten
Haaften	**2030** • Uitbreiding watergebonden overslagbedrijf • Woningbouwambities noordzijde Haaften **2050 - 2100** • Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem

Locatie	Ontwikkelingen
Brakel	**2030** • Raakvlak cultuurhistorie (Slot Loevestein, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en natuurgebied Munnikenland) **2030 - 2050** • Woningbouwambitie **2050 - 2100** • Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem
Land van Heusden en Altena	**2030** • PAGW opgave • Energietransitie (380 KV TenneT) • Bestaande dijkversterking (Steurgat) **2030 - 2050** • Woningbouwambitie • Uitbreidingsambities haven & bedrijventerrein **2050 - 2100** • Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem

6.4 Splitsingspuntengebied: sleutel voor afvoerverdeling en rivierfuncties

In het splitsingspuntengebied verdeelt de Rijnafvoer zich over de IJssel, de Waal en de Nederrijn–Lek. Het is daarmee een sleutelgebied voor waterveiligheid, zoetwaterbeschikbaarheid én de regionale ontwikkelruimte in het hele Rijngebied. We hebben dit gebied nodig als gezamenlijke sleutel voor het functioneren van het riviersysteem: keuzes hier werken direct door in alle deelgebieden en bepalen welke ruimte en maatregelen elders realistisch en maakbaar zijn.

Binnen Ruimte voor de Rivier 2.0 vormt het splitsingspuntengebied voor het Rijngebied het eerste gebied waar Rijk en regio gezamenlijk werken aan het verbinden van inhoudelijke keuzes, programmering en samenwerking. Daarmee zien wij deze gebiedsuitwerking als een belangrijke leeromgeving voor het vormgeven van onze regionale koers voor het hele Rijngebied.

De eerste fase van de gebiedsuitwerking Splitsingspuntengebied binnen Ruimte voor de Rivier 2.0 heeft de voorgenomen beleidskeuzes getoetst aan regionale ambities en kernkwaliteiten en de ruimtelijke condities en maakbaarheid van mogelijke maatregelen op hoofdlijnen in beeld gebracht. Daarbij staan twee beleidskeuzes centraal: rivierbodemligging en afvoer & ruimte. Deze keuzes bepalen mede het regelbereik waarbinnen de afvoerverdeling bij lage en gemiddelde afvoeren kan plaatsvinden en het regelbereik van de stuw- en verdeelwerken bij Driel, Pannerden en de Hondsbroekse Pleij. Ze zijn daarmee systeembepalend voor alle Rijntakken.

In de eerste fase zijn ook maatregelen in beeld gebracht, die 'no regret' lijken te zijn: ingrepen met beperkte ruimtelijke impact die relatief snel zijn voor te bereiden, zoals tijdelijke suppleties op de Boven-Waal. Voor maatregelen met grotere ruimtelijke impact benadrukt de regio dat de noodzaak van het 'waarom' duidelijk wordt gemaakt en - indien sprake is van een 'must' - wordt betrokken in vervolgstappen. Het vervolgproces vraagt ook om het belang van duidelijke grondstrategieën, vergoedingsregelingen en goede afstemming met andere programma's, zoals Deltaprogramma Rijn en gebiedsontwikkelingen in onder meer de Groene Metropoolregio. Specifieke aandacht gaat uit naar het integreren van de PAGW-ambitie (Programmatische Aanpak Grote Wateren) in de Gelderse Poort, een belangrijke hotspot voor ecologische waterkwaliteit en natuur (evenals de IJssel-Vechtdelta, zie paragraaf 6.5).

De resultaten van de gebiedsuitwerking fase 1 zijn tot stand gekomen via ontwerpend onderzoek, met als logisch gevolg dat wij de uitkomsten ook kunnen gebruiken voor ons Regionaal Perspectief Rijngebied. De uitkomsten van de gebiedsuitwerking leveren daarnaast belangrijke leerervaringen voor het succesvol vormgeven van een gebiedsgerichte aanpak door Rijk en regio samen.

6.4.1 Opgaven

De in deze paragraaf beschreven opgaven beïnvloeden de systeemwerking van de Rijn het sterkst. Keuzes zijn alleen verantwoord wanneer zij goed zijn ingebed in grondstrategieën, vergoedingsafspraken en de samenhang met andere regionale en landelijke programma's. In deel 2 van het Regionaal Perspectief (juli 2026) verdiepen we de opgaven in dit gebied met kansen en schuurpunten verder in afstemming met de lopende gebiedsuitwerking Splitsingspuntengebied binnen Ruimte voor de Rivier 2.0 en blijven leerervaringen over de Rijk-regiosamenwerking actief met elkaar delen.

In het Pannerdensch Kanaal zijn maatregelen nodig voor een stabiele rivierbodemligging. Wanneer deze maatregelen gerealiseerd moeten zijn is nog in onderzoek. Tegelijkertijd lopen aan weerszijden dijkversterkingsprojecten van het Hoogwaterbeschermings-programma (HWBP) en wordt de VIA15 aangelegd.

Daarnaast speelt hier onder andere een wens tot bedrijfsuitbreiding op het Looveerterrein, een zogenoemd hoogwaterveilig terrein. Deze uitbreiding stuit op de Beleidslijn Grote Rivieren en is daarom niet toegestaan. Binnen de gemeente Lingewaard ligt een initiatief voor delfstoffenwinning, waarbij de gemeente kansen ziet voor koppeling met recreatie (Huissensche Waarden).

Voor het Pannerdensch Kanaal staat de stabilisatie van de bodemligging centraal, in combinatie met het kunnen instellen van het regelbereik via de regelwerken bij Pannerden (en bij lage waterstanden via de stuw Driel). In dit traject ligt ook de hoofdinlaat voor de rivier de Linge, die het regionale watersysteem van de gehele Betuwe bedient en daarmee van groot belang is voor laagwater- en droogteproblematiek in dit gebied.

Ook de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is hier relevant: binnen de 3e tranche van de PAGW worden maatregelen voorbereid die samenhangen met ecologische verbetering en systeemwerking van de rivier. Deze maatregelen worden tussen 2030 en 2033 uitgevoerd.

De samenloop van dijkversterking, infrastructuur en gebiedsontwikkeling vereist een zorgvuldige afweging, mede gezien de eigendomspositie van buitendijkse gronden en de noodzaak van een grondstrategie.

In de Waalbochten (grofweg vanaf Millingen aan de Rijn tot aan Nijmegen) speelt een unieke samenloop van rivierkundige en ruimtelijke opgaven. De beschikbare ruimte voor de rivier en de huidige bodemligging beperken het regelbereik voor de afvoerverdeling. Ingrepen zijn nodig voor zowel rivierbodemligging als toekomstige afvoercapaciteit.

Deze mogelijke maatregelen hebben directe impact op natuurontwikkeling en kunnen ook doorwerken in lopende woningbouwambities. In de omgeving van Ooij kan dit betekenen dat meer binnendijkse ruimte voor de rivier nodig is. Tegelijkertijd bieden deze maatregelen kansen voor de versterking van recreatief uitloopgebied in het kader van NOVEX. Dit raakt lokale belangen en kan schuren met gemeentelijke ambities.

In de omgeving van Ooij is bovendien sprake van een bestaande Bkl-reservering, evenals in het Rijnstrangengebied.

De Waalbochten zijn een kerngebied binnen de beleidsopgaven om erosie te stoppen en de bodemligging te stabiliseren op de Boven-Waal. De schaal en ruimtelijke kenmerken van dit gebied maken het geschikt voor ontwerpend onderzoek in verdere uitwerking. Ook de PAGW speelt hier een belangrijke rol. Terwijl deze uitwerking loopt vinden pilots plaats met suppleties.

In het traject IJsselkop-Dieren, komen diverse systeem- en gebiedsopgaven samen. De IJssel vormt hier een uitgesproken flessenhals in het riviersysteem met een relatief smal rivierprofiel met weinig uitwijkmogelijkheden, waardoor landelijke keuzes over afvoercapaciteit, afvoerverdeling en rivierbodemligging een flinke impact kunnen hebben op uiterwaarden, oevers en de daar aanwezige of te versterken natuur- en landbouwfunctie.

Het binnendijkse gebied is intensief bebouwd en kent een hoge druk op woningbouw en andere functies. Binnendijkse maatregelen zijn hier nagenoeg onmogelijk of zeer complex, waardoor de handelingsruimte vooral ligt in dijkversterking in combinatie met buitendijkse maatregelen. De beperkte uitvoeringsruimte maakt het gebied extra gevoelig voor hoge waterstanden en voor landelijke keuzes die invloed hebben op de bodemligging en waterafvoer.

Daarnaast is in dit traject de samenhang tussen zoetwater-beschikbaarheid, natuur, landbouw en drinkwater van groot belang. In de Boven-IJssel liggen waterwingebieden, grondwaterbeschermings-gebieden en kwetsbare drinkwaterreserverings-gebieden, waaronder het drinkwaterreserveringsgebied Olburgen - Doesburg, dat als regionale opgave speelt binnen dit deelgebied. Hier wordt uitgegaan van een voorgenomen oevergrondwaterwinning van ongeveer 3 miljoen m³ per jaar. Daarnaast verkent Vitens in dit gebied de mogelijkheden voor aanvullende oppervlaktewaterwinning uit de IJssel, met een bandbreedte van ongeveer 10 tot 20 miljoen m³ per jaar.

Door klimaatverandering en het reliëf van stuwwal naar uiterwaarden speelt de IJssel een sleutelrol in de sponswerking van het Veluwemassief, het functioneren van het systeem van (spreng)beken en de kwel op de flanken, waaronder waardevolle bronbossen en landgoederen. Bij (langdurig) laagwater heeft de IJssel bovendien een drainerende werking, met gevolgen voor grondwaterstanden, natuur en landbouw in het aangrenzende gebied.

In ditzelfde traject loopt de planuitwerking voor het Rivierklimaatpark IJsselpoort. Dit project wordt regionaal gezien als een no-regret maatregel en een belangrijke stap om op korte termijn buitendijkse maatregelen te realiseren. Rivierklimaatpark IJsselpoort vormt daarmee een direct en relevant raakvlak met het Regionaal Perspectief Rijngebied.

Ook zijn er delfstoffenwinningsinitiatieven, waaronder in het HBFO-gebied (Havikerwaard, Beimerwaard, Fraterwaard en Olburgerwaard), die conflicteren met andere ruimtelijke belangen. Daarnaast speelt in dit gebied het drinkwaterbelang, onder meer door de ontwikkeling van drinkwaterreserveringsgebieden in het kader van de Adaptieve Strategie Drinkwater. Verder speelt recreatie in het Zwarte Schaar een belangrijke rol en kent het gebied hoge cultuurhistorische waarden, zoals landgoederen en historische landschappen. Het agrarisch gebruik van de uiterwaarden vormt daarbij een essentieel onderdeel van het verdienmodel en het beheer van deze landgoederen, waardoor ingrepen in het rivierlandschap directe gevolgen kunnen hebben voor zowel cultuurhistorische waarden als bestaanszekerheid. Verder speelt ook de (door)ontwikkeling en toekomst van bedrijventerreinen, zoals Haveland, een rol.

Dit deelgebied raakt ook de beleidsopgave voor een stabiele bodemligging op de Boven-IJssel en het benodigde regelbereik voor de afvoerverdeling. Voor de langere termijn, met name bij hogere afvoerscenario's, ontstaat hier een mogelijk schuurpunt: in hoeverre is een verdere verschuiving van de afvoerverdeling richting de IJssel nog haalbaar binnen de zeer beperkte ruimte van dit gebied? Deze vraag maakt nadere ontwerp- en afwegingsstudies noodzakelijk, in samenhang met de gebiedsuitwerking Splitsingspuntengebied.

Pannerdensche Kop, splitsingspunt van de Waal en het Pannerdensch Kanaal | Foto: Peter Venema

Het Splitsingspuntengebied is meegenomen op de kaart van de IJssel (paragraaf 6.1). Onderstaande tabel geeft het overzicht van de relevante opgaven in het gebied. Het volledige overzicht van geïnventariseerde opgaven in het splitsingspuntengebied (momentopname per december 2025) is opvraagbaar via deltaprogramma_rijn@gelderland.nl.

Locatie	Ontwikkelingen
IJsselkop – Dieren (HBFO + rivierklimaatpark)	**2030** • Hydraulisch knelpunt IJsselkop bij Westervoort (ingeklemde rivier, groot verhang) / 2 bruggen brug (spoor/ snelweg/ provinciale weg) • Aanwijzing reserveringsgebied drinkwaterwinningsgebied • Opgave Natura 2000 • Woningbouwambities diverse gemeenten • KRW-maatregelen • Ontwikkeling bedrijventerreinen en watergebonden economie • Samenhang met regionaal watersysteem (o.a. omgeving Rheden + Veluwe(zoom) + Liemers) • Gebiedsontwikkeling Rivierklimaatpark IJsselpoort • Ontwikkelingen en opgaven HBFO-gebied (Havikerwaard, Beimerwaard, Fraterwaard en Olburgerwaard) • Zoekgebied zon en wind en zoekgebied wind uit RES 2.0 GMR ten noorden van Duiven Westervoort • Energie-infrastructuur (TenneT-projecten middellange termijn en waterstof locatie Gelders eiland • Samenhang met het regionaal watersysteem Veluwe(zoom) • Transformatie bedrijventerrein Haveland • Drinkwaterreserveringsgebied Olburgen - Doesburg met oevergrondwaterwinning van ongeveer 3 miljoen m³ per jaar. Verkenning mogelijkheden aanvullende oppervlaktewaterwinning uit de IJssel, met een bandbreedte van ongeveer 10 tot 20 miljoen m³ per jaar **2030 - 2050** • Mogelijke maatregelen t.b.v. rivierbodemligging • Groenblauwe raamwerk Groene Metropoolregio (connectie binnen-buitendijks) • Instandhouding landgoederen + Natuurontwikkeling N2000 + Landbouwtransitie buitendijks (HBFO) • HWBP-projecten Pannerdense Waard - Westervoort en Beinum - Rha **2050 - 2100** • Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem • Mogelijke herinrichting buitendijks t.b.v. hoofdwatersysteem • PAGW-ambitie

Locatie	Ontwikkelingen
Pannerdensch kanaal	**2030** • Programmering vanuit PAGW • Ambities delfstoffenwinning (Huissense waard) • Ontwikkeling bedrijventerreinen en watergebonden economie (o.a. uitbreiding bedrijventerrein Looveer) • Woningbouwambities diverse gemeenten • KRW-maatregelen • Samenhang met regionaal watersysteem + inlaat De Linge (Kop van de Betuwe + Liemers) • Rivierklimaatpark IJsselpoort **2030 - 2050** • Mogelijke maatregelen t.b.v. rivierbodemligging • Groenblauwe raamwerk Groene Metropoolregio (connectie binnen-buitendijks) • Natuurontwikkeling N2000 + Landbouwtransitie buitendijks) • Lopende programmering HWBP (waterschap Rivierenland + waterschap Rijn en IJssel) • HWBP-projecten Tolkamer – Pannerdense Waard en Pannerdense Waard - Westervoort • Energie-infrastructuur (TenneT-projecten middellange termijn en waterstof locatie Gelders eiland) • PAGW-projecten Roswaard + Kandia **2050 - 2100** • Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem • Mogelijke herinrichting buitendijks t.b.v. hoofdwatersysteem
Waalbochten	**2030** • Zoekgebied zon uit RES 2.0 Groene Metropoolregio tussen Leuth en Millingen • Mogelijke maatregelen t.b.v. rivierbodemligging • Natuurontwikkeling N2000 • Ontwikkeling bedrijventerreinen en watergebonden economie • KRW-maatregelen

Locatie	Ontwikkelingen
	2030 - 2050 • Woningbouwambities Meer Landschap, Meer stad (Rivierengebied als stedelijk recreatief uitloopgebied) • Energie-infrastructuur (TenneT-projecten middellange termijn) • Woningbouwambities • Delfstoffenwinning • Groenblauwe raamwerk Groene Metropoolregio (connectie binnen-buitendijks) • Bestaande programmering HWBP **2050 - 2100** • Mogelijke binnendijkse ruimtevraag vanuit hoofdwatersysteem • Mogelijke herinrichting buitendijks t.b.v. hoofdwatersysteem • PAGW-ambitie

6.5 IJssel-Vechtdelta: dynamische deltamonding met verweven water- en ruimteopgaven

De IJssel-Vechtdelta is net als het Splitsingspuntengebied een sleutelgebied voor de Rijntakken met ook een al lopende integrale gebiedsontwikkeling: het Perspectief IJssel-Vechtdelta.

Verschillende opgaven komen hier samen (wind (opstuwing), afvoer en neerslag). Hierdoor werken betrokken overheden samen aan een toekomstbestendige delta en sluiten wij in dit Regionaal Perspectief nadrukkelijk aan bij die bestaande uitwerking in plaats van een nieuw traject te starten.

De IJssel-Vechtdelta vervult een sleutelrol in het functioneren van het regionale en landelijke watersysteem, omdat hier de effecten samenkomen van keuzes aan de IJssel, de Vecht en het IJsselmeer. Daardoor beïnvloeden maatregelen in de riviertakken direct de waterveiligheid, zoetwaterverdeling en sponswerking in deze delta. En hebben keuzen vanuit water direct invloed op (grond)waterpeilen, ruimte gebruik en ruimtelijke inrichting. Deze verwevenheid maakt de IJssel-Vechtdelta van groot belang voor de robuustheid van het hele Rijnsysteem en geeft het gebied een natuurlijke samenhang met de andere deelgebieden in het Regionaal Perspectief.

De lopende integrale gebiedsuitwerking Perspectief IJssel-Vechtdelta heeft geen eigen governance of programmastructuur, maar wordt onder penvoerderschap van waterschap Drents Overijsselse Delta via bestaande samenwerkingslijnen ontwikkeld, zoals de Deltaprogramma's Rijn en IJsselmeergebied en via het Ruimtelijk Arrangement van NOVEX Zwolle. Betrokken overheden werken samen aan een toekomstbestendig deltasysteem met als grote uitdagingen waterveiligheid, ecologische waterkwaliteit en natuur en zoetwaterbeschikbaarheid en de beschikbaarheid van drinkwater. Waarbij het gebied ook een fijne plek moet blijven om in de toekomst goed te kunnen wonen, werken en recreëren.

De IJssel-Vechtdelta vormt de overgang tussen rivier, IJsselmeer en het regionale watersysteem. De IJssel, de Overijsselse Vecht, het Zwarte Water en het IJsselmeer beïnvloeden elkaar hier direct. Het gebied is een open deltalandschap met waardevolle natuur, recreatie, agrarische functies en stedelijke kernen zoals Kampen en Zwolle. De samenkomst van meerdere grote wateren maakt het gebied gevoelig voor hoge rivierafvoeren in combinatie met stormopzet (opstuwing), wat de waterveiligheidsopgave vergroot.

6.5.1 Samenhangend overgangssysteem van rivier naar IJsselmeer

De IJssel-Vechtdelta bestaat uit een samenhangend systeem van riviertrajecten en meren. Naast de IJssel omvat dit de Overijsselse Vecht, het Zwarte Water, het Zwarte Meer en het Ketelmeer. Dit systeem vervult een belangrijke rol in waterafvoer en -berging en ondersteunt functies als natuurontwikkeling, scheepvaart en recreatie. De gebiedskenmerken verschillen sterk per traject, maar zijn onderling nauw verbonden door hydrologie, waterbeheer en ruimtelijk gebruik. Hieronder beschrijven wij de belangrijkste kenmerken van deze vier trajecten.

Vecht: rivierdal, landbouw en laagveen

De Overijsselse Vecht volgt een traject door een gevarieerd rivierdal met landgoederen, rivierduinen en uiterwaarden die een belangrijke rol spelen in waterberging en agrarisch gebruik. Ter hoogte van Ommen en Hardenberg is het dal ruimtelijk gekenmerkt door dorpsbebouwing en landbouwgronden, waar functies van productie en natuurbeheer elkaar afwisselen. Stroomafwaarts ontwikkelt het landschap zich tot laagveen- en moerasgebieden met rietvelden, die

de overgang vormen naar het Zwarte Water en het Zwarte Meer. Het afwisselende landschap en de variatie aan (verblijfs)voorzieningen ondersteunen verschillende vormen van recreatief gebruik, waaronder watergebonden recreatie, fietsen en wandelen.

Zwarte Water: stedelijke rivier, delta en verbinding
Het Zwarte Water stroomt vanaf Zwolle noordwaarts en vormt een belangrijke schakel tussen de IJssel, de Vecht en het Zwarte Meer. De keersluis Zwolle markeert de overgang naar het regionaal watersysteem van de Sallandse Weteringen (inclusief binnenstad Zwolle). Het riviertraject heeft een stedelijk karakter bij Zwolle, waar scheepvaart en infrastructuur de ruimtelijke dynamiek bepalen. Verder naar het noorden verbreedt de rivier zich tot een deltagebied met moerassen, rietvelden en laagveen, die ecologisch waardevol zijn en bijdragen aan waterberging en natuurontwikkeling. De combinatie van scheepvaart, landbouw en natuurbeheer geeft het gebied een multifunctioneel karakter, terwijl recreatieve functies zoals varen en vogels kijken de belevingswaarde versterken.

Zwarte Meer: randmeer, natuur en waterbeheer
Het Zwarte Meer ligt tussen het Zwarte Water en het Ketelmeer en vormt een belangrijk randmeer in de overgang van rivieren naar het IJsselmeer. Het meer heeft een grote ecologische waarde door uitgestrekte rietvelden, moerasgebieden en laagveen, die dienen als broed- en foerageergebied voor watervogels. Waterbeheer speelt een centrale rol, met functies voor berging, doorstroming en de regulering van peilen in samenhang met het IJsselmeergebied. De Ramspolkering speelt daarbij een cruciale rol. Daarnaast biedt het Zwarte Meer ruimte voor recreatieve activiteiten zoals varen, vissen en vogels kijken. De combinatie van ecologie, waterbeheer en recreatie geeft het gebied een multifunctioneel karakter met nadruk op de rol als schakel tussen de rivieren en het IJsselmeer.

Ketelmeer: overgangsmeer, scheepvaart en natuurontwikkeling
Het Ketelmeer ligt tussen de IJssel en het IJsselmeer en vormt een belangrijk overgangsgebied waar rivierwater en meerwater samenkomen. Het Ketelmeer heeft een uitgesproken functie voor de scheepvaart, met drukke vaarwegen en aansluitingen op de IJssel, Zwarte Water (Meppelerdiep) en het IJsselmeer. Momenteel vindt onderzoek plaats of drinkwater kan worden gewonnen uit oppervlaktewater.

Tegelijkertijd is het gebied ecologisch waardevol door de aanwezigheid van moerassen, rietvelden en natuurontwikkelingsprojecten zoals de aanleg van eilanden en zandplaten (vanuit de opgaven van de Kaderrichtlijn Water).

De combinatie van waterveiligheid, natuurontwikkeling, de potentie van waterwinning en recreatieve functies zoals varen en vissen geeft het Ketelmeer een multifunctioneel karakter, waarin infrastructuur en ecologie nauw verweven zijn.

6.5.2 Samenloop van waterveiligheid, PAGW-opgaven en regionale knelpunten

In de IJssel-Vechtdelta komen meerdere opgaven samen. Vanuit waterveiligheid speelt zowel de invloed van het IJsselmeer (opstuwing) als de afvoer vanuit de IJssel, de Vecht, het Zwarte Water en het Zwarte Meer. In dit gebied wordt het aanleggen van eilanden, ondieptes en overstroombare richels in het Ketelmeer onderzocht als mogelijke maatregel binnen een bredere deltastrategie.

Daarnaast ligt er een grote PAGW-ambitie (Programmatische Aanpak Grote Wateren) en lopen meerdere PAGW-projecten: Ketelpolder en het integrale project Dijkverlegging Paddenpol. Ook regionale opgaven drukken zwaar op het gebied, waaronder de Koekoekspolder met glastuinbouw in een laaggelegen, bodemdalend en peiltechnisch kwetsbaar gebied. Verder werkt de sponsstrategie sterk door in deze delta: maatregelen langs de IJssel en Vecht reiken tot circa Dalfsen en beïnvloeden afwatering, peilbeheer en zoetwaterverdeling in het hele deltasysteem.

6.5.3 Zoetwaterbeschikbaarheid als structurele opgave voor landbouw, natuur en drinkwater

De IJssel-Vechtdelta vormt een schakel in de regionale zoetwaterverdeling, waarbij zowel droge perioden als verziltingsdruk (indirect via het IJsselmeer) doorwerken op landbouw, natuur en drinkwatervoorziening. Het gebied vraagt daarmee om een robuuste strategie voor zoetwateraanvoer, waterberging en sponswerking. Voor Noordelijk Flevoland is daarbij oppervlaktewater als bron vanuit het Ketelmeer een belangrijke optie. Daarnaast draait in de IJssel-Vechtdelta de landbouwtransitie en veenweideaanpak om het tegengaan van bodemdaling en broeikasgasuitstoot door hogere waterpeilen en aangepaste bedrijfsvoering, terwijl tegelijk gewerkt wordt aan een veerkrachtige delta met toekomstbestendige landbouw en natuur.

6.5.4 Perspectief basis voor integrale regionale aanpak

Het Perspectief IJssel-Vechtdelta biedt een basis (voedingsbodem) om deze samenhangende opgaven integraal te benaderen. Het richt zich op een klimaatbestendig deltasysteem waarin waterveiligheid, natuurontwikkeling, landbouwtransities, infrastructuur (onder andere Tennet 380KV Diemen-Ens) , leefomgevingskwaliteit en economische functies gezamenlijk worden afgewogen en ontwikkeld. Hiermee vormt de IJssel-Vechtdelta een strategisch deelgebied binnen het Regionaal Perspectief Rijngebied, waar de doorwerking van maatregelen langs de IJssel, de Vecht en het IJsselmeer samenkomt en richting vraagt voor de lange termijn.

De IJssel-Vechtdelta is meegenomen op de kaart van de IJssel in paragraaf 6.1.

De IJssel bij de Vreugderijkerwaard, onderdeel van de IJssel-Vechtdelta. Het gebied illustreert de samenhang tussen rivierafvoer, natuurontwikkeling en het functioneren van het regionale watersysteem. Foto: Peter Venema

7. Hoe wij toewerken naar prioritering en programmering in het Rijngebied

Foto: Wim Eikelboom

7 Hoe wij toewerken naar prioritering en programmering

Met dit eerste deel van het Regionaal Perspectief Rijngebied hebben wij als regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn de samenhang tussen nationale, regionale en lokale opgaven langs de Rijn zichtbaar gemaakt. We hebben in beeld waar en hoe opgaven samenkomen, waar landelijke keuzes doorwerken in het Rijngebied en welke deelgebieden nu het zwaartepunt vormen van regionale en landelijke opgaven.

Deze duiding is gebaseerd op de kennis van nu: opgaven en inzichten blijven in ontwikkeling. Wij houden deze ontwikkelingen voortdurend scherp in onze vervolgstappen.

Dit eerste deel vormt het vertrekpunt voor de verdere uitwerking van de duiding van landelijke keuzes en de verdieping van deelgebieden en thema's in deel 2, waarmee de urgentie in het Rijngebied scherper in beeld wordt gebracht. Op basis van deze verdieping verwachten wij dat vervolgens keuzes over prioritering en programmering aan de orde komen.

In deel 2 van het Regionaal Perspectief verdiepen wij de deelgebieden en thema's. Zo brengen wij scherper in beeld waar de urgentie in het Rijngebied ligt. Dit tweede deel brengen wij, in aanvulling op deel 1 dat wij nu inbrengen, in bij de Stuurgroep Ruimte voor de Rivier 2.0 van 2 juli.

Met een slag om de arm zien wij dat een vervolgstap na deze verdieping (dus na deel 2) vraagt om prioritering en programmering, inclusief afspraken over samenwerking en financiering. We verkennen samen met Ruimte voor de Rivier 2.0 hoe wij dit vervolg gezamenlijk kunnen oppakken, met als doel te komen tot een samenhangende en uitvoerbare programmering voor een toekomstbestendig Rijngebied in 2100 en verder.

Ten behoeve van de besluitvorming van Ruimte voor de Rivier 2.0 die in april 2026 plaatsvindt werken we de duiding van impact van landelijke keuzes verder uit, mede op basis van nieuwe onderzoeksresultaten.

Inbreng herijking Deltaprogramma
Naast deel 1 nemen we ook deel 2 van het Perspectief voor zover gereed mee in de herijking van het Deltaprogramma (Voorkeursstrategie Rijn en Deltabeslissing Grote Rivieren en Delta's). Deze herijking wordt op Prinsjesdag 2026 gepubliceerd via het herijkte Nationaal Deltaprogramma.

7.1 Zo werken we verder aan de pijlers van het Perspectief

In deel 2 en 3 verdiepen wij de inzichten uit dit eerste Perspectief om te komen tot een onderbouwd voorstel voor prioritering en programmering van vervolgonderzoeken en (pre)verkenningen. Deze nadere uitwerking doen we langs dezelfde vier pijlers als uit dit eerste deel van het Perspectief.

7.1.1 Impact van landelijke keuzes

We werken de duiding uit hoofdstuk 3 verder uit op basis van de definitieve onderzoeksresultaten die begin 2026 vanuit Ruimte voor de Rivier 2.0 beschikbaar komen en de beleidskeuzes die in het voorjaar van 2026 binnen Ruimte voor de Rivier 2.0 worden genomen. En vertalen deze naar de betekenis ervan voor de IJssel, Nederrijn-Lek en Waal-Merwedes en de deelgebieden. Het resultaat brengen we in april 2026 in bij de Stuurgroep Ruimte voor de Rivier 2.0. Dan vindt besluitvorming over de beleidskeuzes rivierbodemligging en afvoer & ruimte plaats.

7.1.2 Principes en uitgangspunten

We passen de vastgestelde principes en uitgangspunten toe bij de verdere verdieping van de locatie-overstijgende thema's, de verdieping van de deelgebieden en het voorstel voor prioritering en programmering dat in een latere fase wordt opgeleverd. Op basis daarvan beoordelen wij of aanscherping of aanvulling nodig is voor specifieke situaties, gebieden of thema's.

7.1.3 Thema's die het hele Rijngebied raken

Hieronder beschrijven wij, waar relevant, de vervolgacties voor de thema's uit hoofdstuk 5 die niet aan één specifiek deelgebied zijn te koppelen, maar wel bepalend zijn voor het functioneren van het riviersysteem en het omliggende gebied als geheel. Alle thema's uit hoofdstuk 5 worden betrokken bij de verdieping van de deelgebieden. Deze verdere uitwerking kan leiden tot een nadere aanscherping van de analyses in hoofdstuk 5.

Koppeling hoofdwatersysteem en regionaal watersysteem en wateroverlast

In deel 2 van het Regionaal Perspectief werken wij een aanpak uit om binnen het Deltaprogramma te komen tot een gezamenlijke, systeemgerichte uitwerking van de koppeling tussen het hoofdwatersysteem en de regionale watersystemen, voor zowel hoogwater als laagwater en droogte. Daarbij richten wij ons op het versterken van de bestuurlijke en beleidsmatige afstemming over systeemgrenzen heen, het verkennen van slimmer sturen op bemaling, afvoer en water vasthouden en het verder concretiseren van regionale sponsstrategieën in samenhang met landelijke keuzes over afvoer en ruimte.

In het kader van Deltaprogramma 2027–2033 wordt vervolgens nader onderzocht of en welke aanpassingen in het regionale watersysteem nodig zijn, inclusief de bijbehorende ruimtelijke impact en juridische borging. Daarbij is expliciet aandacht voor de rol van Water-akkoorden, de mate van flexibiliteit en adaptiviteit daarin en voor de organisatie van solidariteit en wederkerigheid tussen gebieden, inclusief het bekostigingsvraagstuk van regionale maatregelen als onderdeel van de landelijke afweging.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

In deel 2 van het Regionaal Perspectief agenderen de waterschappen binnen Deltaprogramma Rijn bij het Rijk dat zekerheid over de keuzes binnen Ruimte voor de Rivier 2.0, de uitvoeringstermijn en financierbaarheid randvoorwaarden zijn om hiermee rekening te kunnen houden in dijkversterkingsprojecten.

Deze randvoorwaarden werken de waterschappen verder uit tot een gezamenlijke redeneerlijn, waarin wordt vastgelegd waar, wanneer en onder welke voorwaarden samenhang met Ruimte voor de Rivier 2.0 nodig en haalbaar is en op welke locaties en momenten HWBP-projecten zelfstandig kunnen worden voortgezet.

Meerlaagsveiligheid

In het kader van meerlaagsveiligheid, en in het bijzonder laag 2 (gevolgbeperking door ruimtelijke inrichting), vragen wij onze partners (provincies, gemeenten en waterschappen) om vanuit hun eigen verantwoordelijkheden in ruimtelijke ordening en waterbeheer expliciet in te brengen welke ruimtelijke keuzes nodig en mogelijk zijn. Deze inbreng is nodig om de uitwerking van deelgebieden uit het Regionaal Perspectief in de latere (pre)verkenningen realistisch, samenhangend en uitvoerbaar te maken.

Delfstoffenwinning

In deel 2 van het Regionaal Perspectief brengen wij een advies uit over de noodzaak en contouren van een gezamenlijke Rijk-regiostrategie voor delfstoffenwinning, inclusief de samenhang met waterveiligheid, rivierverruiming en ruimtelijke kwaliteit. Deze strategie wordt ontwikkeld door Rijk en provincies, in afstemming met regionale en lokale partners.

Het advies richt zich op de vragen die in zo'n strategie moeten worden beantwoord, zoals: de rol van delfstoffenwinning in het Rijngebied, het vernieuwen van het beoordelingskader, het inzichtelijk maken van de regionale grondbalans en het maken van afspraken over de inzet en bestemming van vrijkomende grond. Ook wordt betrokken hoe gebieden na winning toekomstbestendig kunnen worden ingericht, passend bij hun beoogde functies.

De inzet sluit aan bij lopende beleidsontwikkeling bij Rijk en provincies en dient als input voor verdere regionale en landelijke prioritering en programmering.

Natuur en ecologische waterkwaliteit

Wij agenderen richting Rijk (LVVN, IenW en Rijkswaterstaat) en provincies de vraag om helderheid te bieden over de samenhang en ruimtelijke doorwerking van de verschillende natuuropgaven in het Rijngebied, in het bijzonder buiten Natura 2000-gebieden. Het gaat daarbij onder andere om de relatie tussen Natura 2000, de Natuurherstelverordening, de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en de Kaderrichtlijn Water (KRW) en om de samenhang met maatregelen en trajecten in het kader van Ruimte voor de Rivier 2.0 en het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Daarnaast is duidelijkheid nodig over tempo van de keuzes en regionaal handelingsperspectief en over verantwoordelijkheden, prioritering en onderlinge samenhang tussen deze kaders.

Op basis van deze verduidelijking nemen wij de natuuropgaven mee in de uitwerking van deelgebieden. In de beoogde latere (pre)verkenningen. Dat doen we uitsluitend in samenhang met waterveiligheidsmaatregelen en regionale opgaven en niet als afzonderlijke ruimteclaim.

Zoetwaterbeschikbaarheid en drinkwater

Wij agenderen richting de zoetwaterregio's binnen het Deltaprogramma Zoetwater dat zij regionale prioriteiten in het Rijngebied voor zoetwaterbeschikbaarheid nader duiden en deze verbinden met landelijke keuzes en lopende trajecten. Daarbij gaat het onder meer om het expliciet maken van de samenhang tussen oppervlaktewater, grondwater, natuur, landbouw, verstedelijking en de gevolgen van bodemdaling en funderingsrisico's per deelgebied.

Daarnaast agenderen wij richting Rijk en drinkwaterpartijen de vraag of bestaande landelijke en regionale drinkwaterstrategieën toereikend blijven in het Rijngebied.

Tot slot maken we in deel 2 een nadere gezamenlijke uitwerking van de zoetwaterafhankelijkheden in Noordoost-Nederland, inclusief de samenhang met de Twentekanalen.

Ruimtelijke kwaliteit

In deel 2 ontwikkelen we een definitie van ruimtelijke kwaliteit, passend bij de opgaven en toekomst van het Rijngebied. Vanuit deze definitie ontwikkelen wij een regionale visie op hoe wij als regionale overheden de toepassing van ruimtelijke kwaliteit zien.

Watergebonden economie

In deel 2 brengen wij per deelgebied in beeld waar watergebonden economische functies - zoals havens en watergebonden bedrijvigheid en de bevaarbaarheid tussen de havens en kunstwerken - samenkomen met de landelijke keuzes voor afvoer, rivierbodemligging en ruimte voor de rivier. Daarbij agenderen wij richting Rijk, provincies, gemeenten en betrokken sectorpartijen welke randvoorwaarden nodig zijn om deze functies toekomstbestendig te laten functioneren en hoe zij kunnen worden meegewogen in samenhang met waterveiligheid, natuur en leefomgeving.

Landbouw en agrarische activiteiten langs de rivieren en in Bkl-reserveringen

In deel 2 hebben we expliciet aandacht voor de consequenties van keuzes en (mogelijke) maatregelen op de agrarische sector. En brengen wij deze mogelijke consequenties per deelgebied in beeld.

7.1.4 Deelgebieden

Richting deel 2 werken wij per deelgebied toe naar een nadere uitwerking van kernkwaliteiten en beperkingen van het gebied, het SMART formuleren van opgaven (landelijk, regionaal, lokaal), de samenhang tussen opgaven, het speelveld en een eerste beeld van samenwerking en financiering. Na een beeldvormende bespreking in het Bestuurlijk Platform Rijn in april 2026 werken we toe naar een voorlopige conclusie/ advies per gebied.

In deel 2 maken we op basis van de verdere verdieping en urgentie een nadere selectie. Niet alle deelgebieden in dit eerste deel van het Perspectief krijgen dus noodzakelijkerwijs hetzelfde vervolg, waarbij we naar verwachting gaan werken aan prioritering en programmering.

Overzicht deelgebieden
Voor de volledigheid geven we hier een overzicht van de deelgebieden die we in dit eerste deel van het Perspectief hebben geïdentificeerd en geduid en die wij in deel 2 verder verdiepen.

- **IJssel**
  1. Zutphen - Brummen - Voorst
  2. Deventer - Twello
  3. Terwolde - Veessen
  4. Zwolle - Hattem

- **Waal, Merwedes en Boven-Rijn**
  1. Beuningen
  2. Midden-Waal
  3. Haaften
  4. Brakel
  5. Land van Heusden en Altena

- **Nederrijn-Lek**
  1. Bovenstrooms traject (IJsselkop - Nieuwegein)
  2. Benedenstrooms traject (Nieuwegein - Kinderdijk)

- **Splitsingspuntengebied (in aansluiting op de gebiedsuitwerking van Ruimte voor de Rivier 2.0)**

- **IJssel-Vechtdelta (in aansluiting op het Perspectief IJssel-Vechtdelta)**

8. Verantwoording

8 Verantwoording

In dit hoofdstuk lichten wij toe hoe het Regionaal Perspectief Rijngebied, deel 1, tot stand is gekomen. Deze verantwoording beschrijft het gevolgde proces, de wijze waarop regionale partners zijn betrokken en de bronnen die zijn gebruikt bij de inventarisatie en duiding van opgaven.

8.1 Proces en regionale betrokkenheid

Het Regionaal Perspectief Rijngebied is in vijf maanden tijd tot stand gekomen als een gezamenlijk product van de regionale partners binnen Deltaprogramma Rijn. De inhoud van dit eerste deel is opgebouwd via een intensief en iteratief proces van ophalen, duiden, toetsen en aanscherpen. Daarbij stonden de gezamenlijke Rijnbelangen, de regionale kennis, ervaring en bestuurlijke reflectie centraal.

De regionale inbreng is opgehaald en verdiept via verschillende sporen:

1. Werksessies en inhoudelijke verdieping

- Diner pensant met bestuurders Bestuurlijk Platform Rijn en ruimtelijke collega-bestuurders, met een gezamenlijk programma over het Regionaal Perspectief, de eerste onderzoeksresultaten van Ruimte voor de Rivier 2.0 door het programmateam RvdR 2.0 en de stand van zaken van de Nota Ruimte door het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
- Werksessies per Rijntak en thematisch en één-op-één gesprekken met gemeenten, waterschappen, provincies, regio's zoals de Groene Metropoolregio en het Rijk;
- Expertsessies rond specifieke thema's en systeemvragen;
- Eén-op-één gesprekken met sleutelpartijen waar verdieping nodig was.

2. Gebiedsconferenties

- Per Rijntak is een gebiedsconferentie georganiseerd voor provincies, waterschappen, riviergemeenten, het Rijk en maatschappelijke organisaties om de opbrengst van de werksessies te toetsen op volledigheid en feitelijke juistheid en gezamenlijk te duiden waar koppelkansen en schuurpunten liggen. De conferenties zijn aangevuld met een inhoudelijk programma van Ruimte voor de Rivier 2.0, waarin de voorlopige onderzoeks-resultaten rond beleidskeuzes voor rivierbodemligging en afvoer & ruimte zijn gedeeld.
- Na elke gebiedsconferentie ontvingen de genodigden een inhoudelijk impressieverslag, waarin de kern van de gesprekken en de belangrijkste opbrengsten zijn gedeeld.

3. (Regelmatige) bespreking en reflectie in:

- De Kerngroep Rijn, als dagelijks bestuur van Deltaprogramma Rijn. Zowel in de reguliere overleggen als in één-op-één gesprekken, samen met de ondersteunende ambtenaar.
- Het Bestuurlijk Platform Rijn: als algemeen bestuur van Deltaprogramma Rijn. Zowel in de reguliere overleggen als in één-op-één gesprekken.
- De Ambtelijke Begeleidingsgroep (ABG) Rijn.

4. Informeren van en afstemming met:

- De gebiedsuitwerking Splitsingspuntengebied
- Het Perspectief IJssel-Vechtdelta
- PT Ruimte voor de Rivier 2.0
- ABG Ruimte voor de Rivier 2.0
- Staf Deltacommissaris
- Bestuurlijke gremia, waaronder de Stuurgroep IJssel, het Bestuurlijk Overleg Waal-Merwede en de taakgroepen van de Vereniging Nederlandse Riviergemeenten
- Gremia van relevante NOVEX-gebieden (o.a. ANF en Zwolle)
- Zoetwaterregio's in het kader van het Deltaprogramma Zoetwater

5. Coördinatie en doorlopende betrokkenheid
Het proces is inhoudelijk begeleid door een coördinerend team, waarin de riviertakcoördinatoren een centrale rol hebben gespeeld.

8.2 Schriftelijke reactieronde

Een concepttekst van deel 1 van het Regionaal Perspectief Rijngebied is van 5 tot en met 13 januari 2026 voorgelegd aan de genodigden van de gebiedsconferenties. Deze reactieronde had vanwege de krappe planning van deel 1 een relatief korte doorlooptijd maar is tijdig in november aangekondigd, zodat partijen de interne afstemming konden organiseren. Er hebben 85 organisaties gereageerd in de schriftelijke reactieronde.

Ter ondersteuning van de reactieronde zijn aanvullende contactmomenten georganiseerd:
- Op 6 januari een informatiewebinar per Rijntak;
- Op 12 januari een digitale inloop per Rijntak voor laatste vragen en toelichting.

De opgehaalde reacties zijn verwerkt in de definitieve versie van het Regionaal Perspectief Rijngebied deel 1 en/ of worden meegenomen in het proces voor de uitwerking van deel 2.

Voorafgaand aan de schriftelijke reactieronde is een eerder concept meegelezen door het ABG Rijn, waardoor in een vroeg stadium richting en scherpte zijn aangebracht.

8.3 Gebruikte bronnen

Het Perspectief is hoofdzakelijk tot stand gekomen op basis van werksessies, de gebiedsconferenties, gesprekken en overleggen. Er is daarnaast echter ook gebruikgemaakt van een aantal bestaande bronnen:

- Voor de duiding van de landelijke keuzes in hoofdstuk 3 is gebruikgemaakt van diverse concept-onderzoeksrapporten van Ruimte voor de Rivier 2.0 (2025)
- Voor de gebiedsbeschrijvingen in hoofdstuk 6 is gebruik gemaakt van het Panorama Gelderse Rivieren (2022, provincie Gelderland) en van het Beeld op de Rivieren (2021, Programma Integraal Riviermanagement (inmiddels Ruimte voor de Rivier 2.0)

Landelijke beleidslijnen en programma's komen in belangrijke mate samen binnen Ruimte voor de Rivier 2.0. Vanuit die samenhang zijn zij door de regio geduid op betekenis voor het Rijngebied en de regionale opgaven.

8.4 Bestuurlijke bespreking en vaststelling

Vaststelling van het Regionale Perspectief Rijngebied deel 1 vindt op 29 januari 2026 plaats in een gezamenlijke vergadering van het Bestuurlijk Overleg Waal-Merwedes, de Stuurgroep IJssel en het Bestuurlijk Platform Rijn door de regionale leden van deze gremia.

Vervolgens wordt deel 1 op 12 februari 2026 aangeboden aan de Stuurgroep Ruimte voor de Rivier 2.0 als regionale inbreng voor de beleidskeuzes voor rivierbodemligging en afvoer & ruimte. Dit eerste deel wordt daarnaast meegenomen in de zesjaarlijkse herijking van het Nationaal Deltaprogramma, dat op 21 september 2026 wordt gepubliceerd.

Dit is een uitgave van

DELTAPROGRAMMA
RIJN